ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\311\Bondy_Egon-Bratri_Ramazovi.pdb

PDB Name: Egon Bondy-Bratři Ramazovi
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

EGON BONDY
Bratři Ramazovi

V naší České gubernii, jak říkával starý Ramaz nikoli pouze v nejužším kruhu přátel, bylo jednoho roku na počátku let osmdesátých velice horké léto. Pamětníci prohlašovali, že takové nebylo už dobrých čtyřicet let. Dvacátého prvního srpna měl Ramaz slavit pětašedesáté narozeniny.

Starý Ramaz měl za sebou bohatý a úspěšný život a ve své pětašedesátce se cítil být ještě pořád v mužném věku. Jeho rodiče pocházeli odkudsi z nejvýchodnější oblasti předválečné republiky a kdo byli jeho prarodiče, o to se Ramaz nikdy nestaral a nevěděl o tom nic. Rodiče se přistěhovali do Prahy jako proletáři a těmi taky zůstali. V Praze se naučil Ramazův otec česky a začal číst noviny a knížky. Pod vlivem četby a spoludělníků na stavbě vstoupil už v dávných dvacátých letech do Komunistické strany. Stal se jejím opravdu uvědomělým a aktivním členem, věnoval stále větší energii a stále více času stranické práci a protože byl přesvědčen, že strana potřebuje a bude čím dál víc potřebovat i vzdělané lidi, poslal syna studovat, ačkoli to nebyla malá oběť přihlédneme-li k tomu, že mzdy pomocných dělníků nebyly za první republiky nijak horentní a nadto býval Ramazův otec mezi prvními, kdo byli v letech krize propouštěni a v nezaměstnanosti dřel skutečnou bídu. Matka prala doma paničkám prádlo a mladý Ramaz se u necek v kuchyni učil latinsky.

Když v září 1938 prodaná republika se nakonec 15. března 1939 rozpadla a ze zbytku českých zemí byl zřízen Protektorát Böhmen a Mähren, pověřila ilegální komunistická strana Ramazova otce stranickým úkolem v klerofašistickém Slovenském štátě. Ramazovi se přestěhovali z Prahy znovu na východ a na Slovensku též počátkem druhé světové války Ramaz-syn promoval jako doktor práv, zatímco české vysoké školy v Protektorátu byly už uzavřeny. Matku ztratil Ramaz už v dětství a otec nyní taky umřel na TBC, proletářskou nemoc z hladu a vlhkých suterénních bytů.

Ve stranické práci se syn osvědčil stejně jako jeho otec a strana s ním počítala. Na Slovensku nehrozilo tolik nebezpečí jako v Protektorátu a Ramaz se snadno - a po zásluze - dostal do okruhu nejpřednějších slovenských soudruhů. Když došlo ke Slovenskému národnímu povstání, byl přes své mládí mezi prvními organizátory a prodělal porážku, ústup do hor a partyzánský boj až do příchodu Rudé armády. Byl poprvé - a nikoli naposledy - vyznamenán za statečnost před nepřítelem a okamžitě vstoupil jako důstojník do Československého armádního sboru, který se účastnil bojí až do posledního dne války, jež skončila - stejně jako vlastně začala - v Praze.

Ihned po válce strana skutečně potřebovala vzdělané lidi. V obnoveném parlamentním zřízení se stala KSČ nejsilnější politickou stranou a její reprezentace a úroveň její politiky tomu musela odpovídat. Ramaz byl pověřen důležitými úkoly na sekretariátu Ústředního výboru, ale brzo byl stranou vyslán na ministerstvo spravedlnosti, které bylo v rukou buržoazní partaje a kde tedy přítomnost politicky vyspělých, zkušených a bystrých straníků byla mimořádně důležitá – vždyť se jich tam podařilo umístit nemnoho.

Ve svých pětašedesáti letech se Ramaz ani nepokoušel pamatovat si všechny funkce a místa, jež v době před Vítězným únorem 1948 zastával. Byl jeden čas soudcem, jeden čas prokurátorem, jeden čas pracoval na ministerstvu, jeden čas na právním oddělení ÚV KSČ – byla to léta všelijak se měnící taktiky, ale základní neměnné strategie: docílit vítězství socialismu v Československu. A jelikož Ramaz mimo jiné mohl podle okolností vystupovat jako Čech i jako Slovák, strávil dokonce jistý čas i na slovenském Povereníctvu vnútra.

Únorové události ho nezastihly nepřipraveného. Při vyčišťování ministerstva spravedlnosti od reakce postupoval rychle, energicky a iniciativně – bylo možno plně se na něho spolehnout i ve věcech nejchoulostivějších: nepotřeboval dvakrát nic vysvětlovat. Prokázal neobyčejný smysl pro politickou taktiku a gruntovní znalost všech možností, které poskytuje inteligentnímu právníkovi každý zákoník, mu umožňovala řešit vše na zaručeně právní a ústavní bázi, čehož si nebylo možno nepovšimnout.

Ramaz měl obor, v němž pracoval, rád. Otázky jurisprudence ho vysloveně zajímaly a těšily. Nepomýšlel na politickou kariéru a i to bylo ostatními, kteří naopak se jí nyní začali věnovat, kladně kvitováno. Ramaz se tedy snadno dostal jednak na generální prokuraturu, jednak do komise, která měla připravit nový zákoník. Tato druhá funkce byla však jen krátkodobá: nový zákoník šlo vytvořit poměrně hladce a netrvalo to dlouho. Zato na generální prokuratuře se začaly vršit spisy případů nejvážnějších zločinů proti republice a jejich dimenze přesahovaly zkušenosti našich právníků staré školy. Ramaz, který tedy pracoval na plné obrátky, s vděčností přijal pomoc sovětských poradců, kteří kromě s ministerstvem vnitra pracovali i ve spojení s generální prokuraturou, jak ani jinak nebylo možné. Procesy, v nichž Ramaz zastupoval republiku, šly jeden za druhým a byl pověřován záležitostmi stále odpovědnějšími. Při

neustálém přesunování stranických kádrů byl dokonce v jisté důležité etapě našich dějin i přímo generálním prokurátorem.

Přešlo pár let a strana uvážila, že je na tomhle místě příliš dlouho a přesunula ho do nově zřízeného vědeckého ústavu (v oboru právních a příbuzných věd) jako jeho ředitele. Přešla další léta a Ramaz pečlivě registroval, že určité stranické skupiny jej počítají mezi lidi přinejmenším nežádoucí a stranické vedení nemá dost energičnosti těmto skupinám rázně čelit. Tehdy poprvé začal opravdu myslet na sebe. Ze zdravotních důvodů zažádal o přeřazení do důchodu a na jaře r 1968 toho snadno dosáhl. Po vstupu spojeneckých vojsk se sice ještě na pár let do služby vrátil, ale valnou aktivitu již neprojevoval. Svého znovu dost vysokého postavení využíval teď pomalu, ale systematicky, jinak. Zabýval se vědeckým studiem dějin našeho soudnictví a pečlivě s bystrostí sobě vlastní si znovu probíral dvacet let staré spisy. Když toho měl dost, odešel do důchodu – osobního důchodu, vyměřeného zasloužilým pracovníkům strany a státu přihlédnutím k jejich vykonané práci bez ohledu na normální důchodové směrnice – definitivně, a prakticky se přestěhoval do své venkovské vily. Kulturních potřeb neměl tolik, aby se kvůli nim musel zdržovat v Praze, zamořené v té době stále rychleji zdraví škodlivými zplodinami, smogem skoro nejhorším v Evropě.

Starý Ramaz byl několikrát ženat a měl několik dětí. V dobách, kdy přicházely na svět, byl tak zaneprázdněn prací, které byl skutečně oddán, že jeho manželství brzo pomíjela a jeho děti jej v dětství skoro nepoznaly. Z těch o nichž věděl, byl nejstarší Ferko Smrdák už z r. 1946. S jeho matkou se Ramaz rozešel ještě před sňatkem – dělala si přílišné nároky na jeho volný čas. Zůstala někde v nějaké slovenské vesnici a Ramaz na ni doslova zapomněl, když po několika málo letech dostal úřední vyrozumění, že zemřela a co teď s Ferkem. Ramaz zjistil, že dítě je po všech stránkách zanedbané, má luxaci, s níž se nedá hnout, je celé nějak křivé (věkem se z toho vyvinula jakási skoro hrbatost) a zřejmě i duševně podprůměrné (později se k oné parciální debilitě přidružila i epilepsie). Ramaz radost neměl, ale svoji povinnost plnit hodlal. Jak ho ale má – v ještě předškolním věku – vychovávat sám? Šťastná náhoda ho svedla se starší soudružkou z vesnice na Vysočině, která měla mateřských citu nazbyt a Ferka – kterému děti a pak i dospělí na oné vsi začali říkat Ferda – se ujala skutečně s láskou. A Ramaz nejen nešetřil na penězích, ale občas si na Ferdu i vzpomněl. V roce jeho pětašedesátin byl Ferda Smrdák už dávno člověkem pro všechno na Ramazově vile, ne náhodou postavené právě za vesnicí, kde kdysi vyrůstal u soudružské pěstounky.

Druhého syna měl v roce 1950 z manželství se soudružkou a kolegyní z pracoviště. Manželství mělo všechny vyhlídky na harmonický vývoj, protože oba manželé byli náruživě oddány stejným cílům a stejné práci, ale naneštěstí byla manželka židovského původu (tak-tak přežila koncentrák jako zcela mladé děvče) a to od r. 1949 byla okolnost velmi významná v negativním smyslu. Ramaz si velice rychle spočítal, že dvě a dvě jsou čtyři, hned po narození syna se s ní rozvedl a veden správným úsudkem ve věcech, které nás čekají a neminou, umožnil jí v poslední chvíli (koncem r. 1950) legální vystěhování do Izraele. Řečeno otevřeně, donutil ji k tomu několika prostými opatřeními, jež nikdo se zdravým rozumem nemohl ignorovat. Syna s ní ale pustit nesměl – a ani nechtěl. Cítil i zde svoje povinnosti. Ivan Ramaz byl opět vychováván u spolehlivé rodiny, kde matka i babička měly zlaté srdce a Ramaz jej občas i navštívil, protože to bylo v Praze na Letné, vlastně kousek za rohem. V době Ivanova dětství ovšem pro něj nemohl mít volný čas ani kdyby bydleli v jednom bytě – práce rostla přímo pod rukama.

Přesto se právě v těchto letech oženil Ramaz znovu a v r. 1953 už měl dalšího syna. Toto manželství se však nevyvedlo. Ramazova pracovní zanícenost, která přetrvala i v dobách, kdy už práce pod rukama tolik nevyrůstala, manželku unavovala a vedla ji na cestu mimomanželských styků, jimž posléze dala přednost. Syn zůstal Ramazovi bez odporu matky. V r. 1959 neměl momentálně Ramaz nikoho po ruce a Míša skončil v dětském domově.

Ramaz žil sexuálně normálním způsobem naší doby a svým stykům nepřikládal nadále žádný význam. Přesto se mu stalo, že v době, kdy začal kolem sebe vyciťovat nepříznivě se měnící atmosféru, nějak se ho snad zmocnila potřeba čehosi jako lidské opory a sblížil se s jednou mladičkou soudružkou přes míru. Vzal si ji docela rád a po jeden a půl roce se mu v létě 1963 narodil už čtvrtý syn. Ramaz se pokoušel cítit se šťastný i v nepřízni doby. Naopak však ho potkalo skutečné neštěstí. Při nezaviněné dopravní nehodě byl těžce zraněn (i později trochu méně ovládal levou ruku) a jeho žena se zabila. Aljoša zůstal sám jako předcházející synové, ale Ramaz si ho nechal u sebe.

Kromě Ferdy Smrdáka projevovali všichni Ramazovci vynikající schopnosti. Ferda vychodil s největšími obtížemi pět tříd pomocné školy, ale u Ivana a Míši nebylo zapotřebí ani nejmenší otcovi intervence, aby se dostali na gymnasium a odtud na vysokou. Ivan vystudoval filosofii se specializací na historický materialismus, Míša vystudoval práva a získal se nadstavbu na Vysoké škole ekonomické se specializací na otázky cestovního ruchu. Aljoša v době, o níž pojednáváme, ukončil už gymnasium, ale dělal otci starosti. Nejevil chuť pustit se hned dál do jakéhokoliv studia a Ramaz, když ho byl předvídavě vybavil „modrou knížkou“ (jeho známosti byly stále na nejvyšší úrovni), aby Aljoša nemusel na vojnu, si zatím dost dobře nevěděl rady, co s ním. Ale v posledním roce začaly být pro něho přednější jiné záležitosti, záležitosti, které svým způsobem kulminují právě teď, takže starost o Aljošu ustoupila do pozadí.

Ivan a Míša měli výrazné předpoklady plně se uplatnit v oborech, které si zvolili. Přesto ovšem intervence starého Ramaze nebyla k zahození a oba jí plně využili. Ivan, který se brzy stal kandidátem filosofických věd a dokonce habilitoval a získal docentskou hodnost na Vysoké škole stranické, se už dávno uchýlil do klidného ústraní Ústavu marxismu-leninismu, ale využil toho nikoli k existenčnímu rozběhu, nýbrž k existenčnímu zabezpečení ve formě invalidního důchodu, který mu lékařské autority bez potíží přiznaly jakožto synu svého otce. Míša Ivanem kvůli vlastnostem, které se takto projevovaly, v podstatě opovrhoval, neméně než proto, že nezapomínal na jeho židovský původ. Sám byl pravým opakem. Taky pořádně využíval toho, že je synem svého otce, ale jeho zájmem byla otevřená cesta k nejlépe využitelným místům. Byl už ve svém relativně mladém věku náměstkem ředitele naší přední cestovní kanceláře a mířil ještě výš. Pekuniární stránku při svém postupu nikdy nezanedbával. Ivan žil sám ve vágním poměru s nějakou jinou intelektuálkou, Míša si vzal - možno říci, že skoro z principu a jako manifestaci svých cílů – skutečnou, na československé poměry exportní krasavici, která neměla mnoho v hlavě, ale měla bezpečný smysl pro dobré bydlo.

Aljoša měl problémy svoje.

Naše vyprávění začíná 19. 8. zmíněného velice horkého roku. Mně, jakožto vypravěči, jenž se hodlá držet objektivního referování, jehož nejlépe lze docílit chronologickým řazením faktů, nepřísluší v tomto bodě mého výkladu nijaké další hodnocení. Ostatně je nutno říci, že je otázkou, zda vůbec něco někdy víme.

X

Autobus přijížděl do vesnice ve čtyři hodiny a chlup a byl rozpálený vedrem jako pec. Ivan, který proti svému zvyku musel vstávat už ráno, aby se s několikerým přesedáním dostal vůbec na místo, z něj vystoupil s úlevou. Nesl jen poloprázdnou igelitovou tašku s pyžamem a drobnými věcmi a když autobus přejel a Ivan zůstal na návsi sám, pocítil neodolatelnou potřebu jít do hospody, která stála přímo naproti němu. V tom vedru neměl hlad, ale nepřekonatelnou žízeň a byl cestováním unavený.

Hospoda však měla zavírací den. Ivan stál v rozpacích na schůdku přede dveřmi a uvědomoval si, že ho ještě čeká skoro hodina cesty. Rozmrzel se a sedl si na schůdek. Ale slunce mu pražilo přímo na hlavu a tak se znovu zvedl a vydal se na cestu.

Pořád dost dobře nechápal, proč sem vlastně jel. Viděl otce odjakživa zřídka a v posledních letech už doslova dvakrát za rok. Když dostal jeho pozvání, pár dní se mu válelo na stole a pak je hodil do koše. Ale v Praze bylo ohavně dusno a přitom ve Vltavě se koupat nedalo a tak ho nakonec napadlo, že by se mohl u otce pár dní povalovat jen tak – stejně nebyl na venkově ani nepamatoval.

U jednoho domku si v relativním stínu ovocné zahrady hrály děti. Ivan se zastavil a zavolal na ně, jestli by se nemohl napít vody. Děti ochotně zaběhly domů a přinesly mu půllitr nějaké limonády. Současně vyšla matka, aby se podívala, kdo to je, a ačkoli se Ivan domníval, že ji v životě neviděl, poznala ho.

„To je pěkný, že jste se přijel na tatínka podívat! Bude mít radost, však už jste tu dlouho nebyl. A teď má ty narozeniny. Však už tam Ferda nanosil pěknejch košíků všeho možnýho ovoce, letos u nás zrajou už i broskve a děti mu nasbíraly maliny – no pěknejch pár košíků. Povídal, že se určitě sjedete všichni a mladá snacha už tam je dobu. No – bude to krásná oslava.“

Ivan srdečně poděkoval, ale oslavu nekomentoval. Jestli tam už je Nataša „dobu“, tak to není žádná příjemná zpráva.

Když vyšel za vesnici, táhlo se kolem silnice pole se zralým obolím. Na obzoru pod lesem už začínaly pracovat kombajny. Z dálky bzučely jako včeláci a pohybovaly se pomalu jako veliká cirkusová zvířata s barevnými čabrakami. K nim a od nich přijížděla nákladní auta s nasypaným obilím. Nad těžkou mechanizací se vznášel oblak jemného prachu. V tom vytrvalém suchu bylo vše vyprahlé a prášilo se prostě ze všeho. Jemňoučký prach se lepil na rty a v nose. Ivan zauvažoval, odkud se vlastně bere, silnice byly čisté, asfalt se spíše roztékal a prach spíš pohlcoval, než aby se z něj nějaký zvedl. Auto, které přejíždělo kolem, rozhodně žádný nevířilo. Ale mikroskopický prach se vznášel zřejmě nad celými Čechami, kde vzduch už mnoho dní stál bez pohnutí a celé týdny nezapršelo.

Asi po půldruhém kilometru se na silnici napojovala užší odbočka, čistá, udržovaná, čerstvě asfaltovaná. Nikde nebyl žádný ukazatel. Byla to vlastně jen soukromá silnice pro starého Ramaze, kterou si dal postavit už před dobrými dvaceti lety, prozíravě jako dobrý organizátor, hned jak mu tam začali stavět vilu. A od těch dob dbal na to, aby byla udržována v pořádku. Nebylo třeba opravovat ji často, neboť si vždycky dal obstarat co nejkvalitnější materiál. Asfalt se tu neroztékal tak snadno jako na státní silnici a výmoly se tu objevovaly zřídka. Ivan na ni zabočil a znovu zauvažoval, z čeho je vlastně ta vozovka udělána, ale opět, jako nikdy předtím, na to nepřišel, protože se v tom vůbec nevyznal a taky se o to vlastně vůbec nezajímal. Vždycky ho to napadlo jen tak, když viděl ten rozdíl mezi hlavní silnicí a odbočkou.

Přidal do kroku, pokud toho byl ještě schopen, protože za chvilku bude v lese a tam snad bude chladněji. Ale než došel k okraji lesa, neubránil se a ještě se zastavil. Zde byl na nejvyšším bodě dalekého okolí a ten pohled byl krásný. Kolem dokola se na obzoru zvedaly vrchy. Většinou na nich stály malé lesíky, jakoby pro okrasu. Mezi vrchy se táhla dlouhá a mělká údolí, všelijak ještě zvlněná v malých kopečcích s táhlými svahy. Bylo možno napočítat kolem dokola desítky vesnic. Mezi nimi se prostíraly ohromné plochy v různých zlatých odstínech, jen sem tam prostřídávané letos poněkud do šedi vyschlými zelenavými lány kukuřice či brambor. Na mnoha místech podobně jako zde pod lesem začala už sklizeň a bylo vidět dlouhatánské pruhy pokosených polí, které za sebou nechávaly kombajny. Za týden, za deset, za čtrnáct dní bude místo zlatých ploch kralovat rudohnědá čerstvě zoraná půda. Jen místy stály uprostřed polí obrovské staré lípy. Většina stromů a ovšem i křovisek a remízků byla dávno odstraněna. Ivan věděl, že v poslední době nad tím ekologové naříkají a apelují, aby se to zas napravilo, ale věděl také, že to bude trvat déle, než co sám bude naživu. Krajina jeho života vypadala tak jak ji viděl. Líbila se mu, i když snad ta dřívější byla pestřejší – znal ji z obrazů – a ta příští snad bude úplně jako park: tahle byla však jeho. Trochu monotónní možná, snad proto je tak zřídka námětem malířů. Ale bylo v ní něco majestátního a heroického. Byla to kolosální lidská továrna, zařízená jako továrna, vybavená jako továrna, obhospodařovaná jako továrna a k tomu továrna velmi výkonná. Output byl, pokud Ivan věděl, obrovský. Nebo by alespoň mohl být. Na půdě zdaleka ne nejlepší bonity. By možno přímo říct, že půda byla chudá. Před čtyřiceti lety sotva uživila těch pár tisíc obyvatel v oněch vesnicích, co byly vidět kolem dokola. Někde jinde, za zzzzzzzzzzzzzzz(7) vrchy, ji obkružovaly, stály obrovské podniky, které vyráběly chemikálie, jež půda neměla. Plodiny,

které pak půda přinášela, a voda která z polí stékala do potoků, byly potom rok od roku víc jedovaté. Byl to bludný kruh, který v rámci tak malé země jako je Československo, nelze dost dobře vyřešit. Ivan o tom nepřemýšlel přespříliš, ekologie ho nezajímala, ale věděl o tom stejně jako kdokoli jiný u nás. Věděl, že za určitých předpokladů je problém řešitelný. Ale ty předpoklady, jak taky věděl, nebyly a nebudou. Přesto, že se do něj opíralo slunce, stál na „místě dalekého rozhledu“ (jak bylo označeno na turistických mapách) vyciťoval střídavě smutek i krásu toho, co pozoroval. Bílé vesnice se třpytily v zeleni ovocných stromů a červené střechy plápolaly. Kostelní věže kolem dokola byly jako hračky. Nad nádražím uprostřed úvalu se tyčila dvě sila obrovštější než nejmohutnější středověké hrady. Byla pravou dominantou údolí a třpytila se až oči přecházely. Ivan si kdysi prostudoval dějiny tohoto kraje. Přesto, že byl neúrodný a kamenitý, pokrytý nekonečným hraničním hvozdem, jimž se nedalo do Čech proniknout, přesto, že prales byl rozbahněný a tráva na pasekách ostrá a horká a sotva tak pro lesní zvěř, byl to kraj osídlený – alespoň řídce – odedávna. Ivan se nikdy nezapomínal ohlédnout po starém románském kostelíku na úbočí protilehlého hřebenu vrchů, který stál na místě stavby ještě starší, dřevěného chrámu z 10. století. A vesnice – lépe snad jen osada – tu byla nepřetržitě po alespoň tři tisíciletí. Krajina bez stopy po díle člověka nedávala Ivanovi žádný smysl, neříkala mu nic, nepůsobila na něho esteticky a nudila ho, takže se jí vyhýbal. Krajina bez lidského díla mu připadala nanejvýš jako kuriozita, rarita, která patří do muzea za vitrínu a i tak může zajímat jednom geologa nebo jiného specialistu. Ale lidská krajina a tím spíš pak krajina, s níž se člověk sžíval po tisíciletí a tisíciletí, byla pro něho překrásná a dojímala ho něčím, o čem nevěděl, zda je to víc etos nebo patos, a tak o tom radši moc nemluvil, aby nebyl k smíchu. Takovou krajinou se rád procházel, na takovou se vydržel dívat a snít o ní. Pochopitelně – nejmarkantnějším případem takové krajiny je prastaré město. A tak Ivanovi nevadilo příliš, že se pohyboval jen v bezprostředním okolí Prahy a nejvýš zalitoval, že nemůže žít řekněme v Římě. Když jednou za dlouhý čas jel skutečným venkovem, měl to za svátek navíc.

Posléze se obrátil a vešel do lesa. Na jeho pokraji se rozpadala zděná barokní kaplička, v níž bez hlavy trčel nějaký svatý, kterého ani Ivan nebyl s to identifikovat. „Stálo by možná za to, nastěhovat se sem ke starými na podzim na pět neděl“ – řekl Ivan nahlas věda, že si neříká nic nového.

„Měl sis pospíšit, než je za pět minut dvanáct“, ozval se hlubokým hlasem neidentifikovaný světec.

„Tak, tak, máš pravdu, kdo ví, co se se starým semele“, odtušil Ivan a vstoupil do stínu, který však nechladil, ale naopak dusil. Netrvalo víc jak třicet minut a stál na pasece, uprostřed níž se roztahovala za bezpečným plotem Ramazova vila. Rozštěkali se psi. Odněkud vylezl Ferda. Ivan toužil po studeném čaji a po chládku. Podal Ferdovi ruku a hned se po nich ptal. Ferda se zašklebil na důkaz přízně a slíbil obojí. Zavřel psy a odvedl Ivana k sobě do suterénu za garáží, kde se opravdu dalo vydržet. Někam dál Ivan stejně nespěchal a zvlášť když tu byla Nataša.

X

Auto se prudce přihnalo do vsi, ale lehce zastavilo před hospodou. Míša vystoupil a zjistil, že má zavírací den. Byl by zasakroval, ale bylo na to dosud příliš horko. Byl skutečně rozvzteklený už celou cestu z Prahy. Nejprve, když přijel domů, zjistil, že Nataša je pryč a našel na stole prostě jen pozvánku k starého narozeninám. Dovtípil se, že je Nataša už tam a to kdoví jak dlouho. Měl plné oprávnění vidět v tom podraz a nasrat se. Vypil si džus a znovu sedl do vozu. To neměl dělat. Mercedes měl porouchanou klimatizaci a Míša věděl, že mu ji v Praze nikdo hned tak nespraví. Tak tedy měl odložit jízdu až na noc. Ale jednal bez rozumu. Cesta od hranic ho už vytrestala, ale teď odpoledne to bylo úplné peklo. Dalších 200 km a to ještě ne pořád po dálnici. Zanedlouho se rozčiloval víc na sebe než na koho jiného. Ale zůstat někde trčet v půli cesty ve špinavé restauraci se mu nechtělo. Když už tu blbost proved, tak to dotáhne do konce a bude to mít z krku. Nakonec se z něj lilo a bolela ho hlava i celé tělo, ale uklidnil se. Nebyl žádný pruďas, byl matematik. Uměl kalkulovat. Uměl si všecko spočítat. Věděl, že má větší energii než ostatní a že proto nakonec vyhraje, když k tomu má ještě i víc rozumu. To uklidňovalo, to zbavovalo zbytečných emocí hněvu a rozčilování. Že jsou lidi darebáci ho nevzrušovalo ani ten zavírací den v hospodě ho koneckonců nevzrušoval. Všecky potíže se mají očekávat, aby nám nepodrazily nohy. Že se chtěl osvěžit a napít než přijede ke starému, to byla pravda. Mělo to určitě ne nedůležitý význam. Počítal, že se může stát a chytne se se starým hned. Na to nebylo vhodné nebýt v kondici, lapat o dechu, být zalit potem a mít zcela vyprahlo v krku. Taky neodpovídalo situaci, aby až přijede, dal si nejprve naservírovat pivo, převlékat se a ochlazovat někde v koupelně a až pak vyletěl a rozbil starému držku. A že mu bude muset alespoň symbolicky držku rozbít, to se zdálo být velmi pravděpodobné. Na schůdky před hospodou se pomalu přenesl stín střechy. Trošičku se pohnul vzduch. Míša usedl a protáhl se. Košile a spodky se na něj lepily. Znovu vstal, popošel a zabubnoval prsty na okno. Bubnoval několikrát, až se za oknem objevila stará čarodějnice. Bylo jasné, že hodlá nadávat jak zjednaná, ale poznala mladého Ramaze. Spolkla, co měla na jazyku, a pootevřela. Bylo cítit, že se vevnitř drží chládek. Míša vytáhl dvacetikorunu a poprosil o džus. Ten nejvychlazenější.

Hospodská se zřejmě chtěla vybavovat o oslavě narozenin, ale Míša jen něco mumlal a babě šel dovnitř oknem rozpálený vzduch a tak to odložila na příště. Počítala, že se Míša tak jako tak ještě staví. Škoda, že má dnes zavřeno, v hospodě by jí neunikl.

Míša vypil pomalu, sedě na schůdkách, dvě plechovky džusu a posléze se mu udělalo líp. Pořádně postavil prázdné plechovky na předprseň okna, vložil pod ně ještě jednu dvacetikorunu a nastartoval. Bylo po páté, nemusí teď už moc pospíchat. Znovu uvažoval, zda je lepší přijet před večeří nebo po večeři. Ale bylo to nakonec jedno. Krajina tu byla stejně pitomá jako celou cestu sem. Česká nuda. Kopečky sem a tam, pole s obilím, pole s bramborami, pole

s kukuřicí, úzké silnice, malá nevýstavná města skládající se z ohyzdných baráků z devatenáctého století a z panelové výstavby z posledního dvacetiletí, sem tam továrnička nanejvýš s pár sty lidmi, ulice bez reklamních poutačů a vývěsních štítů, žádné restaurace a slušné už vůbec ne, lidé nasupení, v nepřetržité nespokojenosti s něčím, dostali z toho úplně pitomé ksichty, hádaj se, nemluvěj spolu, stojej ve frontách i v tomhle vedru, všecko otlučené, opryskané, na spadnutí, nevybavené, nic není k dostání a všichni to vědí a tak kradou, co můžou, jednotvárné oblečení, žádné upravené a tudíž žádné pěkné ženské, vypadá to tu tak, jak to vypadalo na Západě před třiceti-čtyřiceti lety, kdysi hned po válce, a životní úroveň jakbysmet. Pomalu že není žrádlo na lístky, ale v řadě bratrských zemí už je a tak tady na to taky dojde. A tahle krajina taky - ? Tady se úplně zbytečně dřou na zcela neekonomické výrobě, kdyby dělali něco racionálního, tak by si aspoň vydělali a tohle by mohlo být rekreační parkové pásmo a byla by aspoň čistá voda a bylo by kam si zajet – a nic z toho není a nebude. Na celém severu republiky odcházejí všechny lesy, prodáváme Rakušanům dřevo nastojato, ani nerozřežem na prkna, za pár nebude z toho ani halíř a víckrát tam už nic neporoste – tady by se to ještě dalo zalesnit, ty pole zkasírovat, těch pár ubohejch lidí co tu dělaj úplně zbytečně, když obilí na světovým trhu je za babku, přestěhovat, ten obnovenej les by byl aspoň nějaká národohospodářská rezerva, to by byla aspoň rozumná akumulace, takhle jim tu hlínu na tři prsty stejně bez těch mezí splachuje voda a za dvacet let tu bude skála a neuchytí se ani akát. Je to krajina celkem na hovno. Rychle projel odbočku k lesu a v lese ještě přidal. Náhle se v průseku lesa objevila střecha vily. Les skončil. Na široké mýtině se vlnila podle rozpálené silnice vyprahlá tráva. Míša se podíval bezděky na oblohu, ale bylo mrtvě žhavo, bezmračno, vrcholky stromů stály nehnutě nad ním. Podivný přírodní úkaz – pomyslel si matně Míša, jakkoli měl na starosti vážnější věci.

To se travou hemžily zmije a užovky z lesa k vile.

U plotu Míša vyskočil z vozu, jen zabouchl a rozběhl se dovnitř. Ferda si hověl ve stínu pod pavlačí a hele – Ivan s ním. Ať se pobavěj. Zamával jim, zazubil se, jak se to naučil už před lety, a mazal do domu. Vejít se ale dalo jen do kuchyně, byt byl zamčený. Míša se zamyslel, co by bylo nejlepší udělat.

X

Nepršelo a nepršelo a bylo vedro a ještě větší vedro už dva měsíce ne-li víc. Jakkoli se léto mělo končit, byl si Aljoša jist, že je na kansaských pláních nebo dokonce v Nevadě, kde vedro nikdy nepřestane. Litoval, že krajina kolem něj není vyprahlá poušť, kde dálnice míří do nekonečna přímo a přímo jako struna napjatá mezi sluncem a zemí. Tak si to aspoň tedy představoval a nebezpečně přizavíral oči nedbaje nečekaných zatáček okresních silnic. Jeho stará ze sebe sice nevydala víc než stovku a ani tou nemohl nikde mimo dálnice jet, nevadilo to ale příliš, protože Aljoša měl živou a blahodárně snivou imaginaci. Nikdy mu nedělalo potíže jasně a zřetelně (clare et distincte) si představit to, co skutečně chtěl, co ho dělalo šťastným. Jede rozpálenou pouští do údolí, kde čeká don Juan a kvete peyotl. V jeho květu sedí zeleně zářící Mescalito. Přibližuje se dunění bubnů. Z velké dálky, zprvu jen jako šum vzdáleného příboje nebo první předzvěst vichřice v korunách stromů. Stále blíž. Všichni zúčastnění sklánějí hlavy. Oheň plane uprostřed rákosové chatrče. Mescalito vchází. Mescalito vstupuje do jejich srdce. Já jsem Mescalito. Don Juan sedí v koutě s mrtvými zraky. Žhavé slunce sestoupilo z nebe do mé hrudi. Žhne tam a celý zářím oslnivým leskem. Ve všech svalech cítím zázračné uvolnění síly. Rostu až se dotýkám oblohy. Vidím nitro všech věcí, jež opalizují jiskřivými barvami. Vše je živé. Jsem vším. Svět je já a vnímám zpěv všech věcí. Zpěv oblohy. Zpěv celého kosmu. Jsem sám zpěv. Nesu se neslyšně prostorem od jednoho duchovního vesmíru k druhému. Vesmír je celý blaženým lesem Vrndavánem a zde zpívají gópí, s nimiž si Krišna hraje na schovávanou. Již se zjevil! Je modrý a krásný a jeho píšťala volá všechny k lásce. Svět je láska. Bůh je láska. Svět je bůh. Jsem svět. Jsem láska. Jsem bůh. Není nic.

Jen zavřít oči a dát se unášet. Ale v každé vesnici je třeba přibrzdit a slunce rve oheň do kovové helmy. Ostatně Vrndaván je sice v tropickém pásmu, ale je to měkký, stinný, vlahý prales protkaný sítí potoků. Jde to málo dohromady s náhorními planinami Mexika. A přece je Krišna tentýž co Mescalito a co Kristus. Aljoša se často divil, že nadšení, které zakouší, ho neroztrhne jako exploze. Člověk má v srdci celý vesmír, boha, VŠE! Jako svatý Ladislav Klíma. Ta metafyzická příšera, která se vtělila v Čechách. Čechy nejsou marná země. Je to naopak posvátná země. Aljoša nechápal, jak může Bondy říkat, že je ateista a materialista. Je stejná příšera jako Klíma a vtělil se asi jen proto, aby ateisty přivedl k úplnému pádu, jako Buddha. Sdělil lidem to nejhlubší a nechal nevyřčenou odpověď. Řekl vše. Víc se říci nedá. Řekl víc než kdokoli jiný. Jen nevyřkl odpověď. Nakonec zvedl květ lotosu a odmlčel se. To je třeskuté mlčení. Kdo nepochopil, že tu končí řeč a svět se proměňuje v nirvánu, zůstal na druhém břehu. V Eleusíně taky ukazovali jen jeden podťatý klas pšenice. Kristus promluvil stejně. Ukázal se na kříži – na stromu života. Kdo nepochopil, zůstal zde, nepoznal otevřená nebesa. Najednou, a nikoli poprvé, Aljošu napadlo, že nevíme nic. Kdybychom něco věděli, tak by se přece lidé na tom sjednotili. A zatím každý mluví jen o tom svém a všecko ostatní prohlašuje za blbost nebo za podvod. Prudce na Aljošu dopadl smutek a ošklivý odporný pocit. To náhlé střídání znal taky. Byl z něj dost znepokojen a někdy přemýšlel o tom, jestli mu nepřeskakuje. Zjistil, že ve skutečnosti instinktivně zpomalil a že pod helmou má hlavu jak v elektrické troubě. Zastavil a helmu sundal. Celou hlavu i vlasy měl jako by vylezl z pod horoucí sprchy. Zvedl se mu žaludek, když si vzpomněl, že má vlastně jiné akutní problémy. Ještě že jede k tátovi. Táta ho vždycky uklidnil. Ten se hold ve světě vyznal. Kdyby ho nebylo – Aljošovi přišlo až k omdlení. Ale zaplaťpánbůh, je jako řípa. Ten tu bude do pětaosmdesáti. Aljoša seděl v příkopu a rozhlížel se. Už je to, co by kamenem dohodil. Nemusí se hnát. Znal to tu dobře, celý život sem často zajížděl a v posledních dvou letech snad ještě

častěji. Krajina byla mírná, příjemně kopcovaná, vedle silnice ještě stála ovocná stromořadí, jejich plody už nikdo netrhal, protože všichni věděli, že olovo z těla už nedostaneš a tak ovoce opadávalo a hnilo a stromy chytaly všelijaké plísně a nemoce, či co. Aljošovi jich bylo často líto. Jak tu teď stojí a rodí nadarmo. Nikomu už k ničemu, řidiči na ně nadávají, pomalu je všude kácejí. Zlatá pole běžela do dálky. Aspoň tohle bylo jako v Kansasu, pomyslel si Aljoša, i když věděl, že je tam rovina jako stůl. Pozorně sledoval v dáli i blízko pracující kombajn. Žně jsou naplno a na všech těch polích kolem dokola dohromady tucet lidí, říkal si s pocitem určité nepřiznávané hrdosti. Líbilo se mu to. Tak to má být. Žijem na prahu jedenadvacátého století – to je něco. Nad hlavou se mu přehnal bouřlivý rachot. Než se ohlédl, nadzvukové stíhačky dávno mizely na obzoru. Kvitoval to s uznáním. Nejsme žádní páprdové. Zabodl pohled do lesnatého hřebene na druhé straně rozlehlého údolí. Věděl, že tam jsou instalovány další, nejmodernější rakety. Nemohl je pochopitelně nikdo vidět, ale pracovalo se tam nejvyšším tempem. Vedla tam nová, narychlo z betonových panelů postavená silnice. Vjezd zakázán. Pro Aljošu to nebylo nic zvláštního, pár kilometrů za konečnou pražského autobusu na úpatí Hřebenů byly už taky. Ale přece to jaksi imponovalo. Ne že by nebylo lepší, být někde, kde vůbec žádné nejsou a nebudou. Na Novém Zélandě. Jinde už bezpečno nebylo. Prý tam nemaj ani zpěvný ptactvo. Nejvyšší procento bláznů a sebevražd. U nás radši žádný statistiky neuveřejňujou. Kolem co chvíli supěly jedenáctitunky s obilím. Aljošovi trochu uschly vlasy, krk a čelo a znovu si nasadil helmu. Nastartoval. Rozletěl se jako blesk, střelhbitě se vyhýbal napravo i nalevo, ale sen o Kansasu, Nevadě a Mexické náhorní plošině s obrovskými kaktusy se už nevrátil. Aljoša myslel na svoje starosti.

Na odbočce k vile zpomalil. Jindy rád přijížděl jako splašený, bavilo ho, jak táta zanadává, ale dnes chtěl přijet hodně skromně a slušně. V lese stáli podél silnice mufloni. Aljoša jel tak mírně, že je nepoplašil. Zamával na ně. „Jen si dávej bacha ještě víc!“, zavolal za ním starý beran. Aljoša se usmál a vážně přikývnul. Opravdu to taky vážně myslel. Brána byla otevřená, Míšův Mercedes před domem, ve stínu se roztahoval Ferda a když Aljoša zastavil motor, uslyšel Ivana, jak něco na Fredu volá z okna koupelny.

X

Starý Ramaz všechno dobře slyšel a skulinou mezi záclonami viděl. Měl obavy, že přijede Míša první a teď byl spokojen, že už tu jsou všichni tři. Slyšel však, že Ivan se šel koupat a tak ještě čekal. Ivan se sice za něho nepostaví, ale když tu budou všichni, Míša si tolik netroufne. Bylo to celé velmi nepříjemné, ale jednou se to odbýt muselo a takhle to bude nakonec nesnazší. Nataša by sice u toho měla taky být, ale nebude-li, bude to snad dokonce lepší. Teď se vypařila do lesa. No dobře. Sedl si a poslouchal, kdy Ivan skončí s koupelí.

Ramaz se za poslední léta hodně změnil. Důchod mu nesvědčil. Byl zvyklý dělat, a pokud možno v jednom zápřahu, ale to už bylo dávno to tam. Už když byl na počátku r. 1969 reaktivován k valné práci, takové, co by byla podle jeho gusta, se nedostal. Pravda, dovedl si práci najít, a pro něho jistě užitečnou, ale už to nebylo ono.
Z otrávenosti vším začal pít a když už se na to dal, zjistil, že se vlastně celý život dřel a nic si v podstatě neužil. Bylo to mizerné vědomí a Ramaz se pokusil si vynahradit, co mu ušlo. Bohužel, zjistil brzo, že existují nepřekročitelné hranice, které mu vymezovaly dost úzký prostor. Peníze měl, měl jich hodně, i z pramenů, které bylo třeba přejít mlčením, a nikdo ho o ty peníze nehodlal připravit. Pokud seděl ve své vile, mohl si tu pořídit třeba harém nebo postavit mrakodrap, na to by pořád ještě měl dost vlivu a dost známých, ale už když chtěl roztáčet peníze jenom v pouhé Praze, vycítil, že se to vidí nerado. A když v polovině sedmdesátých let nedostal ani výjezdní doložku na cestu na Západ, uvědomil si, že ho odepsali. Sedl si a zjistil, že většina jeho nejvýznamnějších přátel už sedí v důchodě jako on a těch pár, co přetrvali nahoře dodneška, se k těmhle zasloužilým důchodcům nijak veřejně hlásit nechce a nehodlá. Ramaz věděl, že pamatuje příliš mnoho a že se ví, že si to pamatuje. Přemnoha z těch, kteří byli nahoře dnes, dláždil cestu. Ale některým i naopak. O všech po letech sbíral informace, nejprve služebně, pak už z vlastního zájmu. Ale už s ním nechtěli nic mít.

Ramaz se necítil starý, ale ve skutečnosti byl unaven ze života plného vypětí a napětí a pitím pak, aniž si to uvědomil, zchátral. Jelikož se v životě necítil nemocen, neměl ho kdo informovat o tom, jak na tom vlastně je.
V pětašedesáti byl příliš obézní na svou malou postavu, oplešatělý, s krhanýma očima, trpěl alkoholickou nespavostí, hypertenzí, a vypadalo to, že začíná mít Parkinsona. Ve své vile byl zalezlý už pár let a věru už nebylo, co tu vylepšit. I hajzl měl ze Západního Německa. Protože se dlouhou dobu pravidelně stýkal jen s Ferdou, dostal podobně jako samotáři chovající psy určitou podobu toho, s nímž hlavně komunikoval a jeho výraz na stará kolena často vypadal jako výraz debila. Stejně jako mluvený projev. Před drahnými lety už přišel na to, že vlastně všecko prosral, a to ne vlastní vinou, a protože byl přesvědčen o své nadprůměrné dlouhověkosti, bál se přicházejících desítiletí. Různými způsoby si hleděl připoutat Aljošu, ale protože nebyl hlupák, tak věděl, že Aljoša žije a musí žít svůj vlastní život a jeho, starou rachejtli, nebude obskakovat. O Ivanovi a Míšovi si iluze už vůbec nedělal. Studovat něco ho nezajímalo, nějakým podělkováním jako funkcionář masových organizací pohrdal (resp. věděl, že by se tam neosvědčil a spíš jen zblbnul) a přitom na život rezignovat nechtěl. V téhle situaci se mu přihodilo to, s čím nepočítal, nač nebyl připraven, co se mu dokonce ani nehodilo – ale spadl do toho po hlavě: potkal Míšovu ženu a po pár setkáních (když si byl nejprve uvědomil, že je pitomá) se pro něho sloučila s představou nového životního začátku, životního vyvrcholení, životního cíle. Když nad tím – a nejednou – vážně přemýšlel, nemohl říci, že se do ní zamiloval. Byla to pouhá posedlost, maniakální touha, moc lásky v tom nebylo. Ale byla to neodolatelná potřeba, něco jako pud sebezáchovy. Doktoři psychologie ať vysvětlí, co se v takových případech děje. Starý Ramaz nepotřeboval, aby ho Nataša milovala, ani

sexuální vazba na ni nebyla taková, že by ji nemohl rozumně obrátit jinam, ale chtěl, aby byla u něho, s ním, vedle něj, a aby jí mohl být společníkem ve všem, co ona bude chtít a potřebovat – až po (jak mrzutě uvažoval) milence, které určitě bude za deset let chtít mít. I pak ji chtěl mít u sebe a zaopatřovat ji vším. Možná, že mu nahrazovala děti, ke který se nestačil tehdy, kdy by to bylo šlo, upnout. Možná, že mu nahražovala stranu, nadosobní cíl, kterému se od raného mládí chtěl oddat a po dlouhý čas oddal, až ho doba převálcovala. Ramaz rozhodně neztratil rozum a nic na své situaci si neidealizoval. Záležitost se však během posledního roku stala definitivně silnější než on. Celý ožil. Začal se dávat do pořádku. Pil míň. Neblábolil po Ferdovsku. Spočítal si svá aktiva a znovu zrevidoval materiály, které ležely v sejfu. Měl oprávněnou naději, že bude moci poskytnout Nataši víc než kdo jiný, včetně flákání na Capri, když bude chtít. Věděl, že Nataša počítá sice jen na prstech, ale obezřetně: porovnávala, co může získat s Míšou a co s ním. Byl rozhodnut nedat Míšovi příležitost, aby ho co do možností přetrumfl. Proto chtěl jednat hned teď a ukázat Nataše přímo, kdo tu má jakou kartu v ruce.

Ivan se sprchoval a sprchoval. Míša tloukl na dveře koupelny a něco volal. Starý Ramaz se usmál. Jen ať se Míša se všemi rozeštve.

„Jsem anglickej lord, že se musíš pořád koupat?!“, křičel Míša, aby ho Ivan ve šplouchání vody slyšel. „Potřebuju s tebou mluvit. Ferda ani neví, jestli je starej v domě. Třeba utek. Tak polez ven!“

Ferda opravdu jen na Míšu poulil oči a nasadil svůj nejdebilnější obličej, na otázku po starém a Nataše se jen zašťoural v nose a seděl si dál v chládku. A nikoho jiného na blízku nebylo.

Ivan pomalu zastavil vodu, zavolal, že přijde hned a pomaloučku se frotýroval. Míša mu mohl být ukradený i s Natašou i se starým. Proč sem vůbec jel – říkal si znovu rozmrzele. Ale vždyť tu nemají být pořád. Popřeje starýmu a zítra odjede. Dneska stráví večer v hospodě a ať se tady sežerou.

Odemkl a vyšel jenom v plavkách. Šaty nesl přes ruku a zatímco jen mával Míšovi, že už je k dispozici, chtěl poprosit Ferdu, aby mu dal ramínko, když je byt zavřený. Proč je zavřený, bylo jedno. Ferda vstal, vzal šaty a odnesl je do svého kumbálu.

„Ať ti tam do nich naskáčou blechy -“, pomyslel si Míša a vyšel daleko před dům, aby byl s Ivanem Ferdovi z doslechu. Slunce dosud pálilo, ale začínal večerní vánek. Vtom zaskřípal klíč a na chodbu vylezl starý Ramaz. Vraty vjela poněkud ufrkaně Aljošova stará kraksna. Ferda se zas uvelebil ve stínu. Starý Ramaz se postavil do dveří a blahosklonně všem kynul.

X

Ivan byl k němu zády, ale Míša, když ho viděl, strnul.

„Tak vás všecky vítám!“, řekl Ramaz patriarchální tónem.

Ivan se otočil.

„Ahoj táto!“, zavolal Aljoša, hodil helmu na zem a šel k němu.

„Kde je Nataša?!“, zavrčel Míša.

„Ale pánbůh ví. Já ji nehlídám.“

„Jak už je tu dlouho?!“

„Inu, synku, když ty jseš pořád pryč, tak sem přijela. Copak já se o to starám -“

„Staráš se o to, co nemáš! Je doma?“

„Asi nejni. Aspoň jsem ji neviděl.“

„Moc dobře ´s ji viděl! Pusť mne nahoru!“

„Ale copak bys tam dělal? Ložnici máš připravenou v přístavku. Je tam otevřeno,“ odpovídal sladce Ramaz a nehýbal se ze dveří.

„Pusť mne nahoru!“

„Inu, jak bych to řekl – nemáš tam co dělat.“

„Nataša je nahoře!“

„Jednak není a jednak je to jedno.“

„Cože je jedno?!“

„Jestli je nahoře.“

„Ty starej – ty starej dědku – ty - !“ vykřikl Míša a rychle vykročil ke dveřím.

„Zůstaň tu, Míšo – „ řekl Ivan, „zůstaň tu a neblbni.“

Míša se postavil před starého a pěstě se mu svíraly.

„Pusť mne nahoru -“ řekl sípavým hlasem.

Ramaz viděl, že Aljoša už stál vedle něho a že i Ivan přichází.

„Nemáš tam co dělat“, řekl chladně a ostentativně se obrátil k Ivanovi.

„No pojď sem Ivane, připravil jsem něco na zapití.“

Míša se pomalu rozpřáhl a chytil starého za košili.

„Pustíš mne nebo ne?!“

„Chovej se slušně!“ vykřikl Ramaz, ale Míša už jím zacloumal.

Vznikl rozruch, tak jak si to Ramaz představoval. Aljoša chytal Míšu za loket a Ivan přiběhl a kryl starého

z druhé strany.

Míša se nemohl dost dobře rozpřáhnout, ale zacloumal starým s takovým vztekem, že se košile zcela roztrhla. Starý se zapotácel a buď tak dělal, nebo opravdu ztratil rovnováhu a hlavou udeřil o veřej. Vykřikl bolestně a předstíral paniku a strach. Aljoša stále trhal Míšovou levicí a Ivan rázně přistoupil a vší silou odstrčil Míšu nazad. I Ferda vylezl zpod přístřešku a se zájmem se díval. Zatímco starý se držel za hlavu a přerývaně vykřikoval, podařilo se Ivanovi postavit se mezi něj a Míšu.

„Kreténe!“ zařval na něho Míša, ale odstoupil.

„Byl bys mě zabil!“ vykřikl starý Ramaz písklavým hlasem.

„To taky udělám!“ odplivl si Míša. „ Dnes nebo zejtra. Přiveď Natašu.“

„Najdi si ji“, posmíval se Ramaz a bleskurychle zmizel v chodbě, vklouzl do bytu a zamkl dveře.

Vystrčil hlavu z okna.

„Mezi námi je konec!“ zapískal. Povolání ho naučilo používat hlasu ve všech tóninách a odstínech. Ivan si najednou s jistou úctou uvědomil, že musel být výborný prokurátor republiky. Míšu se už nepodařilo udržet. Vytrhl se bratřím a rozběhl se pod okno, ale to bylo na něj vysoko. Ramaz s klidem a s důstojně uraženou tváří na něj koukal. Míša zahrozil pěstí a plivl, ale na vedlejší tabulku. Ramaz rozpřažením rukou znázornil, jak se zhrozil – a zavřel okno: šlo mu tam zbytečně horko. Sedl si a nalil skleničku. První kolo měl za sebou.

X

Přístavek byla dlouhá přízemní stavba určená pro hosty. Starý Ramaz měl v hlavní budově přízemí i patro, každé o několika velkých místnostech. Za hlavními dveřmi vily byla předsíň a jako zvláštní trakt byla kuchyň, koupelny, toalety, spíže, a několik vzdušných komor, kterých se dalo využít k čemukoli. Teď byly poloprázdné, ale v každé se taky dalo koneckonců bydlet. V přístavku, který byl zařízen s nemenší okázalostí než byt starého Ramaze, měl každý pokoj vlastní sprchový kout a toaletu, telefon, rozhlas, televizi a kdoví co. Když ještě byly časy, kdy se to v domě hemžilo Ramazovými přáteli, vařila pro všechny mladá hospodská z vesnice a Ramaz nelitoval peněz ani času, aby ji dal zaučit na skutečně výbornou kuchařku. Jinak si teď s Ferdou vařili sami. Pro nadcházející oslavu bylo objednáno v krajském městě i v Praze vše, co bylo potřeba a hostinská se ujme už zítra posledních nutných příprav. Od té doby, co byl definitivně v důchodu, mu chyběly v domácnosti pomocné síly, ale Ramaz teď okázale zdůrazňoval, jak žije prostě.

Ve zmíněném přístavku bylo místo pro dobrý tucet i více hostí. Teď tam byly pro tři syny připraveny tři pokoje. Aljoša sice obvykle bydlíval u starého, ale bylo zřejmé, že teď tam bydlela Nataša a starý tam nechtěl nikoho, kdo by mohl rušit. Ivan si nechal od Ferdy ukázat, kde má svůj pokoj. Zavěsil šaty do skříně, vybalil pyžamo a toaletní potřeby (zjistil, že na toaletě je i toaletní papír, zboží v té době nedostatkové, a byl tím spokojen) a pár knih položil na noční stolek i s prášky na spaní. Doufal, že už dnes nikoho neuvidí. Buď sežene něco k jídlu v kuchyni, nebo počká až na snídani – do hospody se mu najednou nechtělo. Aniž by si to přiznával, měl v pozadí mysli přece jen určité obavy. Nepřál si, aby došlo k nějakému vážnému incidentu, pokud tu bude. Pak ať se sežerou. Aljoša se potloukal před vilou. Doufal, že ho táta uvidí a že s ním bude moci mluvit. Ale okna zůstala zavřená a vevnitř bylo úplné ticho. Nakonec se i on musel umýt a tak šel do přístavku. Když se opláchl hodně studenou vodou, usedl do asány. Zavřel oči a pokoušel se uzavřít brány smyslů, aby prána vešla do sušumny v Brahmově bráně jako obvykle. Dýchal pravidelně a myslel na Krista-Krišnu. Když nic nepomáhalo, odříkával si jako mantru otčenáš, jak mu zkušený učitel doporučil. V polední době si lámal hlavu nad zenovým křesťanstvím a zkoušel pochopit bibli jako sbírku koanů, ale moc mu to nešlo. Nová spiritualita, která zachvátila celý svět, se mu nijak neotevírala. Jelikož však i spisy Carlose Castanedy jsou inspirovány Duchem svatým – podle dr. Neubauera – začal si nakonec přece jen radši představovat Mescalita v zelené záři v peyotlovém květu – a vskutku se zasnil docela příjemně. Míša zmizel Aljošovi z mysli, Ivanovi z očí a ostatním z doslechu. Kdo ví, kde se potloukal.

X

Začalo se stmívat.

Bylo ticho, jako by tu ani nikdo nebyl.

X

V kuchyni si Ivan namazal chleby a pozoroval, jak zadní brankou, která vedla do lesa, vběhla Nataša. Tiše, jako po špičkách, přeběhla široký trávník. Tiše, jako ve snu, zaťukala na přízemní okno. Zaskřípal klíč, dveře bytu se otevřely a Nataša zmizela.

„Dobře, že to udělala takhle“, pomyslel si Ivan, „že ji Míša nezastih. Bude toho ještě zítra dost.“

Před domem stál Ferda a čuměl na oblohu. Ivan šel okolo něj beze slova a se skloněnou hlavou, aby prostě vlez hned do postele. Ale Ferda pokročil a oslovil ho takovým nějakým tónem, že se Ivan bezděky zastavil a Obrátil se k němu.

„Tak jste se tu přeci jen sešli všici“, řekl Ferda.

„Pojedu zpátky -“, řekl Ivan.

„Nojo, bude lepší u toho nebejt, až to příde.“

„Ano“, odpověděl Ivan mechanicky, ale pak se najednou zeptal: „Co až přijde?“

„Jo, mohlo by se to svést na tebe.“

„Na mně ne – ale co vlastně?“

„Von mě Míša nemá rád, ale já mám o něm dobrý mínění. Jenomže holt -“

„Co?“

„Nevím.“

„Tak to nech plavat.“

„Míša ví, kde má sejf i na jaký číslo se votvírá.“

„To je jeho věc.“ Přesto si Ivan sedl.

„Von by mu to moh Míša sebrat a voni by to zas mohli sebrat jemu.“

„A o čem Ferdo mluvíš?“ zeptal se Ivan netrpělivě.

„Co já vím, o čem mluvit -“

„Tak o tom tedy nemluv. Já na nic zvědavý nejsem -“, řekl vážně Ivan a chystal se vstát. Ferda ho ale chytil za ruku.

„Já si Míši moc vážím, umí sedm řečí, jezdí si po celým světě, všecko viděl, z toho něco bude, ne jako my.“

„Jestli ti to vadí, mně teda ne,“ Ivan se konečně pustil do jídla, měl hlad a nevěděl, oč by se měl starat.

„Moh by to dotáhnout, ale taky nemusel.“

„Taky nemusel. To mně je taky jedno.“

„Tys to nikam nedoták a proto to shoděj na tebe.“

„A co, proboha? Jestli má starej v sejfu prachy, je mi to stejně fuk jako tobě. – aspoň doufám že i tobě“, dodal Ivan už rozzloben.

„Ale radši bys měl bejt pryč.“

„To teda budu.“

„Tobě je to buřt, co bude.“

„Upřímně řečeno – buřt.“

„Seš rozumnej Ivánku, to vod těch študií.“

Tři bratři nepříliš zřetelně cítili, že i Ferda je jejich sourozenec a čím byl mezi nimi větší věkový odstup, tím spíš ho měli skoro jako nepřímého staršího příbuzného, bez ohledu nato, jaké mínění o něm měli. Proto Ivan nebyl nijak překvapen karatelským Ferdovým tónem.

„A co můžu dělat, Ferdo? Mám se sem snad nastěhovat? Míša sem může přijít kdykoliv.“

„Nejde o Míšu“, řekl chmurně Ferda.

„Tak o co sakra jde?“

Ferda se znovu zahleděl do oblohy, a pokrčil rameny a pomalu odcházel. Ivan věděl, že když nechce, neodpoví na vůbec žádné prosby. Přesto za ním vyšel, zastoupil mu cestu a znovu se ptal.

„Tak o co jde?“

Ale Ferda hleděl stále do nebeské báně, jen si pro sebe něco mumlal a Ivana jako by nevnímal. Míval takové chvíle stejně jako měl lucidní okamžiky. Co simuluje a co ne, nezjistili nikdy ani na psychiatrii, kde si tak jako tak párkrát pobyl. Ivan se vzdal.

„Ostatně -“, pomyslel si, „má Ferda v podstatně pravdu. Jestliže se cokoli semele, Míša bude koukat potopit každého, na koho si vzpomene. Snad by ještě šanoval Aljošu. Ale mě by namočil určitě a je na to rozhodně mazanější než já.“

V posteli se pokusil číst, ale byl roztržitý. Brzo si vzal prášky a za pět čtvrtí hodiny konečně usnul.

Míša seděl ve svém pokoji tak tiše, že o tom nikdo nevěděl. Měl po ruce láhev vína, ale silně si ho ve sklenici ředil a pil pomalu. Viděl, jak se Nataša vracela. Viděl, že se Ivan baví s Ferdou. Věděl, že Aljoša se ještě v garáži hrabe v motorce. Věděl, že starý je v pracovně v prvním patře a že se zas hrabe v lejstrech zavíraných v sejfu. Tušil, že na něho něco vytáhne. Byl zvyklý zachovat v nejrozhodnějších chvílích klid. Pomalu a pečlivě si znovu probíral bod za bodem. Seděl tak dlouho. Aljoša se vrátil z garáže a šel spát. I Ivan už spal. I v domě spali. Viděl Ferdu, jak se nehlučně vybral ven, vyšel zadní brankou do lesa a blikal baterkou. Mohla být půlnoc. Z lesa vanula sytá vůně a teplo. Po obloze se táhly dlouhé bílé pruhy, které za sebou zanechávaly stíhačky letící tak vysoko, že je nikdo neuslyšel. Kolem dokola kroužily, plížily se, vyskakovaly, proplétaly a tančily temné a temnější stíny.

Starý Ramaz hned večer uklidnil Natašu a zamkl se v pracovně. Taky probíral věci bod za bodem. Podařilo se mu, že se mu sjeli svědci. Odrovná možná Míšu jednou ranou a Nataša definitivně pozná, do čeho by pěkně spadla. Zhasnul a dlouho neusínal, ale byl už zvyklý, že se nikdy pořádně nevyspí.

Byl už druhý den, dvacátého srpna jednoho nedávného roku.

X

Míša snídal v hospodě. Vesnice byla velká, kdysi tam bývaly hospody tři, zbyla jediná, ale ta přece jen měla otevřeno už dopoledne od deseti do třinácti a pak od sedmnácti do dvaadvaceti hodin. Před třiceti lety byla ještě docela příjemná. Od té doby, co ji převzala Jednota, to šlo z kopce prudkým tempem. Míša čekal na turistický salám s chlebem, protože jinak měli jen tlačenku s cibulí a na to po ránu neměl chuť. Nejdřív mu přinesli kafe, Míša usrknul a s odporem šálek odstrčil. Byla to úplná brynda, Míša dosud nepřišel na to, jak tu kávu v našich hospodách vlastně dělají. Ještě předevčírem pil kávu v motelu před českými hranicemi a tak jak tu chuť měl ještě v paměti, nemohl se zdejšího kafe ani napít. Míchaj zřejmě lógr s asi třemi gramy kávy a lejou na to vlažnou vodu z hrnce, ve kterém jinak vyvařují utěrky. Přímo to mastnými utěrkami smrdělo. Nebo nevymejvaj hrnky a jen je hospodská utírá do zástěry. Čert ví jak lze dojít k takovému výsledku, který jako kalná voda stál před Míšou. Dal se proti svému zvyku pivo.

Snídal pomalu a mimoděk si prohlížel lokál, který od mládí dobře znal. Podlaha nebyla umytá snad několik měsíců. Ještě že ji zametaj – pomyslel si Míša. Stoly s umakartovými deskami byly před lety nové a dosud vydržely. Zato židle byly už pěkně rozvrzané. Stoly byly plné koleček od včerejších piv, porcelánové pivní tácky z dávných dob se většinou rozbily a ty co zbyly, sloužily za popelníky, které hospodská teď vysypávala do kbelíku. Někde byly papírové pivní tácky. Ale to bylo jednou za čas a momentálně byl ten čas, kdy nebyly. Na zdi už aspoň nevisely portréty státníků, jež Míša pamatoval z dětství. Místo nich tu byl několik let starý reklamní kalendář Swissairu s barevnou fotografií nějaké tanečnice hula-hula. Na protější stěně byla jedenáctka Sparty s letopočtem asi deset let starým. Zašlá kouřem. Tištěná cedule, že se nesmí nalévat řidičům a mladistvým a z drátu zkroucená pitomá figurka Švejka – bůhvíproč s malou lampičkou, která zřejmě neměla žárovku – visely ve výčepu. Přímo nad Míšovým stolem byly dva veliké nápisy:

„Všecky hry včetně tzv. zábavných jsou zakázány.“

a

„Zákaz přemísťování židlí.“

To byl zákaz poměrně nový, a skvěl se novostí a úhledností ve všech hospodách, buď předtištěný, nebo napsaný vedoucím v různé gramatické formě. Byl zaveden tehdy, když se usoudilo, že sedí-li u stolu víc lidí než čtyři, nutně se tam šíří protistátní smýšlení. Ono se mohlo šířit i když tam seděli jenom ti čtyři, ale zatím se nevyrobily stolky jen pro dvě židle.

Míša byl v hospodě sám a neměl kam jít. Zíral zamyšleně do poloslepého a prasklého zrcadla bez rámu, které viselo přes lokál proti němu zrovna na potvoru tak, že se v něm musel pozorovat. Byl tu zatuchlý vzduch, protože okna se už léta neotvírala. Míša by seděl radši ve stínu na zahradě, ale ta dávno zašla. Pod kaštany, kde se kdysi příjemně vysedávalo, stály jen dva automobilové vraky na špalkách a vzadu děsivě trčely rozvaliny někdejšího kuželníku. Pro Míšu, který v jednom kuse byl na služebních cestách na Západě, to bylo hrozné podívání. Dnes si potřeboval dát pozor, aby ho nic nerozčilovalo, měl před sebou důležité kroky. Ale tady musel vydržet trčet co nejdéle. Obrátil se tedy a koukal na náves. A najednou uviděl, že přichází Ivan. První reakce byla sebrat se a jít. Ale pak si uvědomil, že chce být se všemi zadobře a zůstal.

Ivan se klátil návsí jaksi nerozhodně a bezcílně. Nasnídal se v kuchyni s Ferdou, starý zůstával zavřený a Aljoša ještě spal. Hned jak se Ivan probudil, zalitoval, že je vzhůru. Tak jako už po mnoho let každý den. První a jediná nadějná myšlenka byla na to, že večer půjde spát znovu. Ve spaní to šlo. Měl docela pěkné, barvité a dokonce často veselé sny, takže se mnohdy probouzel uprostřed noci smíchem. Ale ráno si zas nic nepamatoval a nutnost přestát celý den bdění působila rovnou po probuzení hrůzně. Tak jak rád studoval, od dětství až podnes, tak tedy nezažil snad jediný den, kdy by se ráno těšil na práci, kterou bude dělat. Během dne se do ní ovšem pohroužil, věnoval jí většinu času, ale první pomyšlení na ni, když otevřel oči, bylo odporné a zdálo se mu jako děs. Stejně když večer se konečně trochu rozveselil – protože teď už je jaksi denní penzum splněno a víc se od něho nebude žádat – nevzpomínal na práci s uspokojením, ale s hnusem a rychle si vzal prášky na spaní a beletrii. Mohl být spokojen – a taky byl opravdu spokojen – že celý život nemusel dělat nic, co by ho nebavilo nebo co by ho unavovalo. Svůj obor měl rád a dosud mu jak studium tak psaní šly lehce. A to nejen když psal do šuplíku, ale i když musel vykazovat publikační činnost. Když byl nucen psát hovadiny o hovadinách, bral to jako žert a nerozčiloval se nad tím, ale většinou dokonce ani z povinnosti hovadiny psát nemusel. Věděl, že je v tomto ohledu vzácným případem šťastného člověka v naší zemi – teď, když byl konečně v důchodu, věděl, že už kromě sám pro sebe nenapíše ani řádku a kvitoval to s uznalostí, protože rozhodně neměl žádné sklony k tomu, aby se nudil nebo otravoval nebo si naříkal. Leč přesto každé ranní probuzení mu připomínalo, že nese břemeno tak nepříjemné a tak bolestně ho tížící, že to není k vydržení. Jen uvažoval, jestli je tím hrůzostrašným břemenem život sám jako takový, nebo něco jiného, co dosud nepochopil. Ale v každém případě měl ráno nepříjemné pessimum.

Na venkově není kam jít ani co dělat. Mohl se vrátit do Prahy, ale měl pocit, že by přece jen měl zůstat a „dávat pozor“, aby se nic nesemlelo, protože když už tu jednou je, je to jaksi samozřejmě jeho povinnost. Neměl sem jezdit, ale když jel, nemůže se z ní vyzout. Nadto měl Ivan jako rodové dědictví velice živou imaginaci a i když se ničeho v podstatě neobával, protože nanejvýš může Míša dát starému přes hubu, přece, když právě neměl co na práci, běhaly

mu před očima desítky příběhů, které by mohly sloužit na slušné scénáře k drsňáckým západním filmům. A Ivan – právě když a protože neměl co dělat – si to dokonce s jistým estetickým zalíbením nechával běhat v hlavě, takže ho vprostřed silnice mohlo klidně přejet auto. Řidič však jen zpomalil, vykřikl na něj oprávněnou nadávku a Ivan zjistil, že stojí u hospody. A tak vešel.

Bratři se pozdravili přátelštěji než jeden i druhý očekával.

Ivan si objednal kávu.

Vedoucí pustil rozhlas, naštěstí nikoli stanici Hvězda. Ozývala se slušná dechovka s protektorátními písněmi, oblíbenými u našich pracujících. Ivan se nechtěl na nic ptát a Míša nehodlal o ničem vykládat a tak se dlouho nedostávali za nejjednodušší poznámky. Ivanovi přinesli kávu. Napil se a bylo vidět, že i on je otřesen, ale o moc horší než v jiných hospodách to neshledával. Míša na něho hleděl se skrytým posměchem. Tohleto tady pije celý život, ten babrák.

„Dostal jsi někdy vůbec v restauraci opravdový kafe?“

„Asi ne. VNDR maj horší.“

Míša odfrkl. „Jak to srovnávám, tak ten nepoměr mezi náma a tím, co je venku, je stále větší.“

„Je to opravdu tak vidět?“ zeptal se Ivan upíjeje s nechutí, co mu přinesli.

„Je, hochu, je. Měl by ses tam někdy podívat, čistě sociologicky by tě to mohlo zajímat. Když člověk nemá s čím srovnávat, lehce se stane, že vyhodnocuje nepřesně.“

„To je jistě pravda. A já na to nemám oči. Když jsem byl v Londýně před deseti – ne: dvanácti lety, tak jsem asi viděl jen hrozně málo. Skoro nic.“

„Před dvanácti lety jsme už hodně zaostávali,ale teď tu už je propast. Měl by sis tam zajet, Ivane.“

„Někdy tam zajedu. Rozhodně ti věřím. Nemusí to člověk ani vidět, aby pochopil, že taková ekonomika jak je u nás, tam prostě bejt nemůže, protože by se pak dávno položili.“

„Rozhodně. Ty nejsi, Ivane, ekonom a jak říkáš, nemáš na to oči. Ale to, co vidím já, z toho jde prostě hrůza. Vždyť ze spotřebního zboží tady už skoro nic nedostaneš – čas od času přijde něco do krámu a pak zas rok nic. Kromě pár velkejch měst tu přivážej maso jen jednou tejdně – ach jo.“

„To je pravda. Ono se taky hodně krade. To je jakýsi paralelní trh a nakonec si lidi, to co chtěj, seženou.“

„No jo, ale - “

„No jistě, to je neregulérní, jistě se tu nedá mluvit o zdravé ekonomice, ale přece jenom lidi maj, co potřebujou. Nějak to seženou. Časem. Hned rozhodně ne. Musej shánět, musej to hold umět. Když by někdo jenom chodil do krámu, tak by asi většinu věcí, který by chtěl, nesehnal.“

„V krámě by nesehnal!“ rozčílil se proti své vůli Míša – „a teď si představ, že jenom kování na dveře jsem v Samaritainu napočítal sedmdesát osm druhů! Jenom toho nejpitomějšího kování na dveře! Schválně jsem se nedíval na atraktivnější zboží! Představ si. Sedmaosmdesát druhů!“

„To si představit nedovedu. A lidi si v tom vybírají?“

„A zdali! Chtěj ještě víc!“

„Nojo.“ Konstatoval Ivan, kterému to nic neříkalo.

„Tady lidi stojej frontu na zvadlou mrkev – na hlávkovej salát, kterej je celej zmazanej od hlíny – to by tam nekupovali ani pro králíky – tady stojíte na nahnilý brambory, máte tu jeden jogurt a jeden jovo-krém, nevíte jak vypadaj banány, avocado, kokos, datel, fíky, nic! Dostanete tu šaty z látky, jaký se už nikde nenosej a který by tam prodávali na bleším trhu a ne v obchodě – děti nemaj hračky, nemluvím ani o tom všem, co je pro mládež v elektronice, o tom ani nevíte, to ani do smrti neuvidíte – pokud si to jednou nekoupíte z potopený japonský lodi, jak to Tuzex umí, nebo pokud to nebudou už i v Africe vyhazovat do šmelou – Co mluvit.“ Mávl pěstí a praštil se do stehna.

Ivan poslouchal poměrně na půl ucha. Slyšel to od Míši i od spousty jiných lidí snad už tisíckrát a věděl, že to ještě desettisíckrát uslyší, protože je to pravda, je to křivda, je to do očí bijící nespravedlnost vůči lidem, kteří dřou asi ještě víc než ti na Západě a jsou ve střední Evropě a ne ve Rwandě a Burundi, stojej na kultuře stejně staré jako tam venku a měli před pár desítkami let i stejné ekonomické šance. Myslel na to zřídkakdy, ale přiznával si, že v poslední době se už i sám přistihuje, že ho to sere.

„Víš co pořád slyším, když se tam musím někdy představit jako ekonom?“

„Co?“ zeptal se rozmrzele Ivan, protože mu to bylo jedno.

„My jsme se vás po válce báli! – říkaj mi ve Švýcarsku. Jaká budete konkurence. Vy jste měli stejný a možná lepší šance než my – řek mi jeden Anglán. Kde jsme byli my a kde jste byli vy – povídaj mi pokaždý v Bundesrepublice. Ale jak přišel Únor, už jsme se nebáli.“

„Jo, jo,“ vzdychl Ivan: celý život sedět někde, kde bude poslouchat tohle věčné téma maloměšťáka – to už by pomalu byl ten nejpádnější důvod k emigraci!

„Říkáš jen – jo, jo! Tobě je to hold fuk.“ Řekl roztrpčeně Míša.

„Jsou horší věci,“ odpověděl Ivan stejně trpce. „Ještě horší věci, každej reflektuje trochu jiný aspekty.“

„Horší věci: STB – zaplať pánbůh, že tu už nemáme koncentráky – vím vo těchhle horších věcech, ale právě ta ekonomika je drží u moci!“

„STB - “ řekl zamyšleně Ivan. „ No jistě – všecko má svůj ekonomický základ. Jenomže jsem myslel horší věci.“

Neumíš než bejt posranej – pomyslel si Míša. Bojíš se už i mluvit nahlas.

„Říkám ti -“ řekl, „že jsme ekonomicky v prdeli. A nepomůže nám už ani pánbůh. Za pět let jsme s celým naším slavným táborem kaput.“

„No -“ zaoponoval Ivan: „Tohle se už říkalo co pamatuju a patrně se to říkalo už tenkrát, co jsme my dva ani nebyli na světě, pokud si vzpomínám na to, co jsem z tý doby čet.“

„A byla to pravda!“ udeřil Míša do stolu.

Ivan vzdychl.

„Jsi, Míšo, ekonom. Víš přece, co je to válečný hospodářství. Tohle je případ válečného hospodářství. Vyrobená nadhodnota se prostě proinvestovává na vojenské cíle – v nejširším slova smyslu ovšem. Včetně financování Etiopie a nevím koho. V nejširším slova smyslu -“

„Tak za prvý -“zvolal Míša rozhořčeně, až si ho všimli trampové, kteří se zatím u zadních stolů rozložili u piva v nejfantastičtějších hadrech i s kytarami.

„ – za prvý: proč se do toho Sověty pouštěj, když na to nemaj; za druhý: když je nikdo neohrožuje, ale naopak oni celej svět; za třetí: zdravá ekonomika jako je venku taky investuje do zbrojení, ale utáhne to při neustálým zvyšování životní úrovně; za čtvrtý: lidi tady nedělaj; za pátý: proč nedělaj? Protože to celý ekonomický vedení a řízení je v troubě; za šestý -“

„Ahoj!“ řekl Aljoša, který se objevil jako z nebe shůry a neměl šajnu o tom, o čem si to bratři vykládají a ani se o to nestaral. Měl, jak se domníval, vážnější starosti – táta se neobjevoval – ani na jeho prosebné volání.

Míša se zarazil s rozpřaženou rukou ve vzduchu a Ivan radostně zvedl hlavu. Marná sláva, Aljoša odedávna jako by všude vnášel klid a mír a jako by bylo pro všechny potěšením ho vidět a s ním mluvit.

X

Když se ráno vzbudil, byla jeho první myšlenka temná: rázem si vzpomněl na potlučeného otce a jeho nářek a zachvěl se hrůzou, co kdyby se mu bylo přes noc něco stalo. Vyskočil, ale to už se ubezpečil, že to je nemožné. Míša se zachoval jako zvíře, ale otec je zdravý a infarkt z toho nedostane. A že by se stalo ještě něco dál, když už spal, to bylo prostě vyloučené. Míša má svoje příčiny, Aljoša je uznával beze zbytku, ale má zdravý rozum. Není třeba se obávat, že by z jeho strany došlo k něčemu iracionálnímu nebo protizákonnému. Čím dříve se to skoncuje – a patrně bude muset Míša ustoupit – tím líp a do roka nad tím Míša mávne rukou. Aljoša si myslel, že už chápe, že jsou věci, proti nimž se nedá nic dělat a tím spíš, že to chápe Míša. Vysprchoval se a rozběhl se k snídani. Chtěl mluvit s tátou co nejdřív, aby ho později nemusel vyrušovat. Pod přístřeškem seděl Ferda a Aljoša ho vesele pozdravil a plácl v běhu po rameni. Ale otevřeno bylo jen do kuchyně a byt zůstával zamčený jako včera. Šel se vyptat Ferdy.

„Starej, když vypad Míša, si něco ukuchtil. Ale je s tou Míšovou nahoře. Bude vedro. Počkej, já ti schovám jahodovej koláč -“

„Ty umíš, Ferdo, všecko“, řekl Aljoša s přesvědčením. Pro něho byl Ferda už úplně jenom strýček.

„Pek jsem ho včera a teď bude dobrej.“

V kuchyni nandal Aljošovi plný talíř. „Ať si Nataša upeče sama – jestli to umí“, řekl opovržlivě. „Koneckonců zejtra tady bude žranice. Přivezou toho z města plný auto. Bude to dobrý, pokud nám to Míšenka nehodí na hlavu.“

„Míša nejni zlej -“řekl Aljoša plnými ústy. „On tátovi nic neudělá.“

„Já ho bránit nebudu“, odpověděl Ferda posupně. „Já si s ním tu za celej rok užiju, že by to pes nežral.“

„Táta je dobrej, Ferdo. Je na nás hodnej na všechny -“

„To jo!“

„Přeci ti snad nic nedělá?“

„Ani nemůže. Zamknu se a nevylezu.“

„No ale on tady nikoho jinýho nemá -“

„To by tak ještě scházelo. Kdyby měl, zavřel by mě do blázince, ani by nemrk okem.“

„Nepovídej, Ferdo, vždyť to nejni pravda. – Táta by v životě nikdy nikomu nic zlýho neudělal.“

„Myslím, že toho má na svědomí dost.“

„Ferdo – já si nepamatuju, že by kdy někomu něco zlýho udělal!“

„Ty si nepamatuješ věcí! Tobě lez vždycky do prdele.“

Aljoša se rozesmál při té směšné představě.

„Moc ti děkuju za ten koláč -“ poděkoval Ferdovi upřímně. „Víš, já tu možná pár dní zůstanu – když budeš potřebovat s něčím pomoct – ať už zejtra nebo jinak – rovnou řekni.“

„Moc tu nevostávej!“

„S Míšou se to vyřeší. Je to průser, já vím, ale trochu za to může Nataša.“

„To bych řek. Kurva. Čichá prachy. Ale bude mít hovno.“

„Táta si ji chce normálně vzít, Ferdo.“

„To tak. To budete mít všici hovno.“

„No co – mě to je fuk, Ivan už vůbec o nic nestojí a Míša si na peníze přijde. Tak co.“

„Já jsem ovšem vosk. Že jo. Mám svejch osum stovek důchodu. Že jo. Ivan má dvakrát tolik a v životě prstem nehnul. Míša se umí točit, to jistě, ale takový nemaj nikdy dost a když jim něco má uletět před nosem, tak se zcvoknou. Pokud je tu Míša, jsem takovej nervózní, že určitě zaseje vonemocnění.“

„Míša odjede ani se nevohlídnem. Vždycky touhle dobou v létě má nejvíc práce. Je to vůbec hezký, že přijel.“

„Moc hezký, jen co je pravda.“

„Ferdo, musím mluvit s tátou, zavolej ho, prosím tě pěkně!“

„Zavolej si ho. Na mě sere. Ale tak počítám, že ani tobě nevotevře. Vedou tam nějaký řeči, já se jen bojím, že starej je už tak pitomej, že tý koze vykecá všecko co nemá. Už se možná stalo. Počítám, že je v troubě."

„Já nerozumím -"

„Tak buď rád A dej na mne a vodjeď. Starýmu to je fuk, jestli tu jste nebo ne.

Aljoša vyšel ven a začal obcházet vilu, jestli někde je aspoň otevřené okno. Vila byla jako hrad. Rozlehlá, obložená keramickými obkládačkami, na střeše antén jak na ministerstvu zahraničí – starej si chytal přes družici televizi z půlky Evropy. Na střeše kromě stožárů antén byl i velký plátěny pestře pruhovaný přístřešek a byl tam takový malý bazének na šplouchání a sprchy. Velký bazén byl uprostřed trávníku za domem. Aljoša však viděl všude jen zavřená okna a ze střechy neslyšel jediný zvuk. Začal obcházet znova a pod každým oknem vyvolával. Chodil tak dost dlouho, až si uvědomil, že jestliže s ním táta mluvit nechce, tak ho tím křikem jen nasírá – a to nechtěl. Přestal tedy a automaticky zamířil do vesnice.

X

Koneckonců i Míša byl rád, že Aljoša přerušil rozhovor. S Ivanem se nedokázal nerozčilovat. S Aljošou to bylo něco jiného. Usmál se na něj a řekl:

„Přivez sem ti to. Máš to v autě. Je toho dost. To víš, venku s tím nejsou problémy."

„Prima!" řekl Aljoša a obličej se mu úplně rozjasnil.

Ivan se smutně zadíval do lógru v šálku a mlčel.

Do hospody vešel klan místních cikánů a trampové začali zpívat idiotské písničky z první republiky, které snad považovali za country. Míša se na ně posupně zadíval.

„Před třemi dny jsem byl ještě v Paříži -"podotkl k Aljošovi. „Tam je v takovejchhle pajzlech taky fůra negrů. A člověk může jít do slušnýho podniku, kam je nepustěj."

„No to snad přece ne -"ozval se Ivan ze šálku s lógrem.

„Jakpak by ne – mají jich tam až po krk. Ale je pravda, že jich tam je moře. Tady je zaplaťpánbůh jen těch pár zavšivenech cikánů. To je jedinej slušnej jev v týhle zemi. Ale beztak nemyslej na nic jinýho, než jak přefiknout bílou holku. Stejný jako ve Francii. Jenom kvůli tomu tam lezou. A kvůli tomu, že tam nemusej nic dělat a jsou živi zadarmo."

„To teda snad přeci ne -" opakoval chmurně Ivan. Tyhle Míšovy kecy přímo bytostně nesnášel.

„tys tam nikdá nebyl, tak nevíš o čem mluvíš", odsekl Míša. „Ty je znáš akorát z knížek. Co je to za chamraď, si ani nedovedeš představit. To je jediná smutná stránka politický svobody."

Ivan odložil šálek, bezbranně se rozhlédl a objednal si druhé kafe. Venku bylo příliš horko na procházku a do Ramazovské vily se mu nechtělo.

„Ty, Aljošo, nevíš, jakej je dnes život!" obrátil se Míša s vážnou tváří k Aljošovi. „Sedíte tu na zadku a můžete si vyjet akorát tak na houby."

„Ale co – já si jezdím kam chci -"řekl Aljoša, který nechtěl, aby se Míša začal s Ivanem hádat hned ráno.

„Kam chceš – to mě podrž! Kluci tvýho věku maj venku zcestovanou už celou Evropu! Řecko – Itálie – Skandinávie – Španělsko – po celým EHS si jezděj, jak je napadne a nestojí je to ani o halíř víc než kdyby seděli doma. Všichni cestujou – všichni umějí jazyky – ty neumíš po maturitě ani anglicky -"

„Neumí ani rusky -" poznamenal zasmušile Ivan, „na gymnasiu se naučej tolik jako dřív na měšťance. Za to Aljoša nemůže."

„Kdo říká, že za to může -? Režim za to může! Udělali ze školy oblbovárnu a nikoho nepouštěj ani do Sovětskýho svazu. A pomalu už ani do Polska, do Rumunska, do Maďarska -. Vždyť v tom dělám – ááá co."

„Já jsem byl v NDR -"ozval se Aljoša.

„NDR, pořád NDR, to je tady pro vás vrchol blahobytu. Měl bys vidět jak vypadá skutečnej svět! Jste jako v devatenáctým století! Vejlet do Bulharska nebo na Rujanu je celoživotní vymoženost! Vždyť vím, kolik lidí od nás a kam jezdí. Směšný procento. A většinou furt jen ty samý."

„Jako ty", řekl Ivan.

„Jako já!" vykřikl Míša. „Samozřejmě jako já! Kdo se o sebe neumí postarat, zůstane tu zahrabanej. Tady jsme to dopracovali tak, že to vypadá, jako by už lidi ani žádnej zájem o skutečnej život neměli, je jim všecko jedno, všecko si nechaj líbit. Ze všech jsou bačkory – a za pouchejch pětatřicet let. Za jednu generaci už budete jako Rusové."

„To nejni vyloučený", podotkl Ivan suše.

„Ty se mezi ně zvlášť hodíš", řekl Míša sarkasticky, „tady užvšichni dávno zapomněli, co je to žít ve svobodný společnosti a ty jim k tomu ještě píšeš filosofický pindy, abys je zbulíkoval ještě víc."

„Myslíš si, že to všecko nevím -" vybuchl Ivan s tak zřetelnou hořkostí v hlase i v gestu, že Aljoša, který dosud s účastí naslouchal Míšovi, najednou pocítil, že asi nebude všecko tak jednoduché.

„Od začátku padesátých let si tam žili v blahobytu, jaký dějiny nepamatují, cestovali si, žrali, nevěděli už co by chtěli, nevěděli z dobrýho bydla co dělat, na všecku nepříjemnou dřinu si brali gastarbajtry a platili jim jako žebrákům, - ale na to jim sere pes, horší je, že přitom v umění, vědě, v celý kultuře podnikali objevy a dobrodružství o jakých se ani nesnilo, mohli tvořit a objevovat nové a nové a prorazili svou tvorbou novou cestu, vytvořili kulturu, která znamená trvalý přínos – a my tu hnili a trpěli v menším či větším Gulagu celej život a budem tak dál, naprosto bez možnosti

podílet se na tom dobrodružství, na té tvorbě, na té celé úžasné práci – a to mi pak vůbec nesejde na nějakým cestování na Kanárské ostrovy, který tě přijde na míň, než když zůstaneš v Hamburku či kde. Je to tisíckrát horší než kdy dokážeš pochopit s těma svejma mercedeskama, videokazetama, avokádama a šmírováním na nudistických plážích. Di se s nima vycpat! Od osmašedesátýho roku už kolik uběhlo let? A my kromě undergroundu nemáme jedinýho básníka, malíře, skladatele – a co jsme byli mezi dvěma válkama?! Chápeš vůbec? Nechápeš nic. A od osmačtyřicátýho není bilance o moc lepší. A nezblbli jsme! To není pravda! Jsme jenom odepsaní a žijem pod poklopem na syrečky. Proč myslíš, že jsem šel do toho Ústavu? Protože jen tam dostávaj zvenku všecku literaturu, jen tam, nikde jinde, a těch pár, co tam jsou, jsou jediný v republice, který ji můžou znát. Pár lidí na patnáct miliónů. A nejsme v Mongolsku, ale ve Střední Evropě. I my jsme donedávna budovali evropskou kulturu, i my jsme se podíleli a podstatně podíleli – a dnes má naše jméno hodnotu akorát tak v hokeji. Dej mi pokoj se svejma řečma, dej mi pokoj.“

„No a to právě říkám -“ zabrebtal Míša zcela překvapen, „ - že všecka kultura za celejch pomalu čtyřicet let k nám přichází jenom ze Západu, že -“

„Ty nemáš co o tom mluvit, pro tebe je celá kultura rock a minisukně a dlouhý vlasy.“

„No vždyť i to - “ podotkl Aljoša.

„Ale ano, i to, máš pravdu,“ řekl unaveně Ivan. „Vždyť i všechna nová technologie za čtyřicet let přichází jen ze Západu, vždyť ano,“ dodal pokojně, natáhl se a zavřel oči.

„Nechtěl jsem se tě dotknout,“ poznamenal v podstatě upřímně Míša. „To je všecko z toho děsnýho počasí. Jak dlouho už vlastně nepršelo?“

Trampové pili pivo a zpívali, že „Rikatádo jak tornádo žene se širou stepí“, což od dětství působilo Ivanovi utrpení. Cikáni se jako vždy hlučně zabývali neznámými problémy. Míša chtěl opět na ně začít nadávat, ale spolkl to.

„Podívej se - “ zvolal najednou rozveselen, „přivez jsem to schválně pro tebe, Aljošo, kdybys to neviděl, nevěřil bys mi. Tumáš, můžeš si to vzít. Je to hrozná legrace. Ale počkej - musím ti to vlastně přeložit. Ty se taky koukni, Ivane, je to za všecky peníze.

Míša vytáhl z náprsní kapsy a rozprostřel na stole, odsunuv šálky a sklenice, podrobný plánek Buloňského lesíka s různobarevně označenými a očíslovanými body.

„To tam normálně koupíš v trafice,“ podotkl bodře. „Jsou tady označený rajóny, kde se soustřeďujou všecky možný kurvy. Normální ženský tady ani nejsou označený. Ty jsou všude. Ale tady: překládám: muži s umělými ňadry, tady: muži s přioperovanou vagínou; voyeři aktivní; voyeři pasivní; ženy jako muži; travestiti mužští a ženští; normální homosexuálové a normální lesby tu ani nejsou. Tady jsou - není to sice očíslovaný, ale každej to ví - takový ty hodně malý holčičky nebo chlapečkové; tady je skupinovej sex -“

Aljoša sledoval Míšův prst kroužící po mapě s naprostým úžasem. I Ivan se naklonil a pozorně si plánek i tištěný dvojjazyčný doprovod prohlížel.

„To je sranda - co?“ řekl Míša vítězoslavně.

Aljoša jen polkl.

„To je,“ řekl Ivan klidně a znovu si podrobně přečítal doprovodný text.

„Buloňskej lesík je velikej, musí se tam jen jezdit autem,“ doplňoval výklad Míša Aljošovi, „takže ty jednotlivý branže si nelezou do zelí a maj to kliďánko.“

„A byls tam?“ vyhrkl Aljoša.

„Nebyl, mně se to ekluje. Ale tu svobodu tam maj.“

Ivan pokýval vážně hlavou a vrátil plánek Aljošovi.

Vedle šenku najednou zahřímal vedoucí: „Dneska je ve všech novinách rozsudek, byl soud jako samec, dostali pořádný tresty, to byl pane proces!“

Ivan se otřásl jako osika a oči se mu hrůzou rozšířily. Už rok nečetl žádné noviny, televizi nikdy neměl a neposlouchal žádnou rozhlasovou stanici, jen zřídka hovořil s někým o denních událostech. Koho z jeho známých zase zavřeli? Co se proboha zas stalo? Nevěděl, jak zakrýt svoje rozčílení a jak se nějak nepozorovaně dostat k novinám. I Míša se zarazil a zbystřil pozornost. A Aljoša se zřetelně zachvěl. Všichni tři seděli tiše a bez pohnutí. Trvalo pár minut, než Ivan vyrozuměl z nesouvislých řečí někoho, koho neviděli, že šlo o rozsudek ohledně nějakých úplatků ve fotbalu. Zjistil, že se za tu chvilku zpotil jako by byl v parní lázni.

„Je to hrozný, kde žijeme,“ řekl tiše, kroutě hlavou.

„Celej národ by měl bejt normálně v blázinci,“ odpověděl rovněž tiše Míša, „od očí protření, jak chceš začít škrtat sirky, z kterých chytne až každá patnáctá, přes to cestování do práce a shánění místo nakupování, ve věčným frmolu do blba a beze smyslu, a jen se bát vlastních dětí doma a ze schůze do schůze, když si chceš udržet kádrovej posudek a k tomu takovýhle šoky každou chvíli -“

Ivan koukal do stolu a Aljoša byl dosud celý nesvůj, jako by se ho to mohlo týkat.

„Venku mi nevěřej -“ pokračoval tiše Míša, „vod toho, že když se potkám na ulici s cizím státním příslušníkem - a to i z našeho tábora - musím to hlásit řediteli na předtištěným formuláři, vo čem jsme mluvili - až po to, že na koho si sednou, neunikne spolupráci s StB kdyby se posral, nemluvě o tom, jaký tlaky to jsou, udržet si existenci, dostat děti do školy, nemluvě vo tom, že musíš krást i kdybys tisíckrát nechtěl a víš, že tě vždycky můžou z něčeho usvědčit a jinak to prostě nejde – ne, venku mi nevěřej a já jim už vo tom taky dávno nepovídám. Voni nás tam všechny maj za neurotický kverulanty, že si pořád jen vymejšlíme, ne, nevěřej nám, protože to je k neuvěření a normálně by celej národ musel bejt v blázinci.“

„Adaptabilita člověka z něho udělal to, čím je,“ řekl pomalu Ivan.

„To je teda pěknej výsledek.“

„Je to ve špatným i v dobrým.“

„Vy opravdu nemáte co srovnávat, ale já vím, jak se žije ve „svobodným světě““, pokračoval tiše a naléhavě, bez podrážděného osobního tónu, Míša.

„Ve svobodným světě -“ usmál se šklebivě Ivan. „my jsme v postkapitalistické společnosti, Míšo, a zpátky už by cesta byla jenom válečným násilím.“

„Tak ať se stane!“ vykřikl Míša. „Jakej z toho máš úžitek, že už nejseš v kapitalistický společnosti?“

„Buď ticho, Míšo“, upozornil ho Aljoša.

„Právě proto, že nejsem v kapitalistický společnosti, to takhle dopadá“, nedal se Míša zadržet.

Ivan pomalu pokrčil rameny a řekl:

„Je to jako ten vtip o naší hymně: „kde domov můj = nevíme kde bydlíme.“

„Moc dobře to víme!“

„Nejni to tak jednoduchý. Já ti jen chci říct, že nám nepomůže nic a nikdo. Nic se nezmění ničím. Válka, dej pánbůh, nebude. A kdyby byla, my ji neprohrajeme. Prohraje ji celej svět a to, k čemu se po ní navrátí, nebude tamto -“ ukázal rukou k západu, „ale tohle -“ ukázal kolem sebe. „Nejsem moralista, jak je ti známo. Ale jedno zlo ještě horším zlem nevyženeš.“

„Jak si myslíš. Seberu Nataša a budeme emigrovat.“

„To ti jen chválím -“ řekl Ivan rychle a s důrazem. Aljoša sebou ošil, protože věděl, že Ivan se na emigraci dívá pořádně skrz prsty.

„Rozhodně to udělej. Pamatuj, že čím dřív tím líp. Může spadnout klec i pro tebe.“

Míša se zazubil a přitakal: „Jen co ze starýho něco vymáčknu. Mám šperky po matce!“

„Budu ti držet palce“, řekl Ivan vážně. „Jestli se z něho něco vymáčknout dá -“

„To si piš!“

„Víš-li jak na to -“

„Vím, Ivane, seš dobrej brácha.“

„Chtěl bych bejt. Rozhodně nikdy nebudu něco dělat proti tobě. Ale myslím si, že by ses na Natašu neměl vázat.“

Míša zrudl a popadl ho znovu vztek.

„To nech na mě, starej je impotentní dědek a je neschopnej i jen se o sebe postarat. Nech to na mně!“

„Měl bys myslet i na Aljošu -“ řekl Ivan záhadně.

„Aljoša může kdykoli za mnou!“

„No dobře. Domů na oběd nepůjdu. Co tady mají kromě toho salámu?“

„Ferda nám něco udělá -“ řekl svůdnickým tónem Aljoša, jenž si myslel, že pomyšlení na oběd uvede bratry do lepší nálady.

„Neudělá nám nic“, řekl Ivan. „Nejvejš tobě.“

„Tak zůstanem tady. Maj tlačenku nebo nám udělaj vajíčka. Vždyť nás znaj.“

Trampové zmlkli vyčerpáním, ale cikáni dosud řešili klíčové problémy, že ani nevnímali svět kolem sebe.

Míša by je nejraději dal vyhodit, ale stále si říkal, že se umí držet. Něco sníst museli, protože se blížila jedna hodina a hospodu zavřou.

X

Když se pomalu courali k vile, plácali nevzrušeně a přátelsky o všem možném, opatrně se vystříhávajíce nepříjemnosti. Byl skutečně hic. Všichni shodně se báli, že v přístavku to bude k nevydržení. Ačkoli Míša by se byl nejraději před vilou neukazoval, domluvili se, že se nedají ničím rušit a stráví odpoledne společně u bazénu.

Míša zavolal na Ferdu, aby přinesl slunečníky, lehátka a stolky. Ferda, který zůstával na strategickém místě ve stínu pod verandou, odkud dost dobře prohlížel většinu ohraženého pozemku, se ovšem ani nehnul. Ivan za ním poslal Aljošu a s Míšou se šli svléct. Aljoša přinesl vysoké slunečníky, přivalil těžké podstavce a rozložil lehátka. Do bazénu naházel celou sadu plechovek s džusem. Svlékl se a hodil košili s džínsy na zem. Skočil do bazénu dřív nežli přišli bratři. Míša s kupou tlustých časopisů pro Aljošu, Ivan s nějakou knihou. Všichni byli docela rádi, že počasí je opravdu tak hnusné, že skutečně není možno ani o ničem debatovat, ani nic dělat. Když mrknutím oka zjistili, že je to opravdu mínění jich všech, rozvalili se na lehátkách s pocitem příjemné úlevy. Okna ve vile byla zavřena, žaluzie byly, kromě na severní straně, staženy, jediný doklad, že se tam od rána něco změnilo.

Aljoša byl hrozně rád, že Míša - unavený vedrem - dává pokoj. Dlouhé zářivě světlé vlasy si zálibně čechral rukou, s dětským uspokojením, že mu sluší. Byl mezi Ramazy výjimkou - byl po matce. Všichni ostatní, táta i tři zbývající bratři, měli vlasy jak uhel a trochu přisnědlou pleť, dědictví po zřejmě cikánských předcích. Aljoša byl teď opálená do bronzova, ale přes zimu vždy zbělel jako čerstvě vytesaný mramorový anděl. Opravdu, podívat se na něho a zejména podívat se do jeho rozevřených očí, jako by nějak přesvědčovalo lidi o tom, že nejsme všichni stejně zasraní a nešťastní.

X

Odpoledne plynulo líně a nanicovatě. Sem tam prohodili nějaký sarkasmus, - i Míša měl schopnost sebeironie a když byl v přijatelné náladě, nešetřil jí. Koupali se. Popíjeli džus. Aljoša vyhrabal v kuchyni chleba, sýr, rajská jablíčka. Vypravovali si vtipy a neškodné drby. Smáli se.

„Uvažoval jsi někdy," řekl bez hněvu Míša, „z čeho si tady to všecko starej postavil?"

„Abych pravdu řek, neuvažoval", odpověděl Ivan. „Myslím, že to ani za uvažování nestojí, když je to v podstatě jasný."

„Bral levou i pravou:"

„To by tolik nenabral."

„To ne, vsadím se, že z toho, co nabral, do toho stejně nevrazil ani korunu. Všechno mu to postavili zadarmo."

„To je pravděpodobnější. O takovejchhle věcech toho člověk hodně slyší."

„Ty vo tom slyšíš, ale já vo tom vím. Samozřejmě nejen vo starým. Stavěj jim to muklové nebo vojáci a materiál a všecky stroje si jednoduše seberou na kterýkoli velký stavbě."

„Pravděpodobně -" řekl líně Ivan. Jak se blížil večer, začínal se cítit líp.

„Vůbec ne pravděpodobně -" zazíval Míša, na něhož šla po neklidně strávené noci ospalost. „vůbec ne pravděpodobně, ale určitě. Na všech stavbách se plánuje předem dvojnásobná spotřeba materiálu. To se všecko rozkrade."

„Musej to bejt za ty léta miliardy -" poznamenal bez zájmu Ivan.

„Samozřejmě že miliardy. Ale co nakradou ty malý zloději, je nic proti tomu, co si vodvážej docela veřejně ty velký. Jako tuhle – stavíme novej interhotel, přepych, jen pro západní Němce – potřebovali jsme nějakej speciální stroj z dovozu, už nevím co – tak ho koupili. No a ten den, co nám ho měli přivést, už tam byl poskok z okresního výboru -"

„Strany?" zeptal se bez zájmu Ivan, jen aby něco řekl.

„Čeho jinýho. Ale moh to bejt i vod ROH a co já vím. Poskok nějakejch papaplášů. No a za vedoucím stavby, že si tu mašinu potřebuje půjčit na pár dní tajemník. No co můžeš na místě toho vedoucího dělat? No řekni?"

„Nic", lakonicky odpověděl Ivan.

„Tak jsme mu ho půjčili. Na pár dní. A po něm to potřeboval jinej tajemník. A ještě jinej tajemník. Ten už byl asi vod ROH. No zkrátka tajemníků, co si stavěli takovýhle vili -" ukázal na Ramazovu vilu - „jak nasráno. Stroj se nám vrátil za půl roku a poněvadž s ním dělali fuškaři, tak jsme ho museli dát rovnou do opravy. Kdyby se jim nebyl rozbil, tak putoval snad do dneška po Čechách."

„Jo, jo -"

„A vo tom tak zvaným půjčeným cementu, písku, cihlách, celejch prefabrikovanejch blocích, ani nemluvím. Ještě že u toho nedělám."

Spokojeně a klidně mlčeli. Aljoša ležel na slunci na břiše a prohlížel si zahraniční časopisy.

„Všimli jste si -", prohodil najednou čileji Ivan, „že jsme tu všichni straníci, ba stranický funkcionáři socialistickýho státu a neztratíme ani slovo na podporu tohodle režimu a ani nás nenapadne uvažovat o tom, že by se tu ještě vůbec dal vybudovat nějakej socialismus a nevěnujeme tomu ani jednu myšlenku?"

„Já nejsem ve straně -" ozval se okamžitě Aljoša.

Ivan s Míšou se oba rozesmáli.

„Ale budeš, jako jsi byl v SSM, táta ti to už vysvětlí", řekl Ivan vesele a Míša přitakal.

„Vono už nejni vo čem uvažovat", řekl Míša. „Uvažovat se mohlo snad před třiceti lety, ale teď už se nezmění nic."

„No ale co tedy jsme zač? a kde to tedy žijeme?" zeptal se živě Ivan - ale věru od Míši odpověď nečekal.

„V bordelu", řekl Míša dobromyslně. „V socialistickým bordelu. Na to seš snad už dost starej."

„My, jak tu sedíme", uvažoval líně dál Ivan, „jsme přece už privilegovaná vrstva obyvatelstva. Takovejhle barák přece hned nemaj v každý rodině. A jestli ty chceš nahrabat milión a já nechci do smrti dělat nic a taky si pohodlně žít, za to oba vděčíme tomu, že náš starej nás do tý privilegovaný vrstvy dostal. Chudák se při tom nadřel jako kat."

„To tedy jo. Protože taky katem byl."

„Táta rozhodně nikomu vědomě neublížil -" ozval se rychle a důzarně Aljoša.

„Ale nemusel bejt zrovna kat -" pokračoval zas lhostejně Ivan, „to byla ta černá práce, ale jiný, co maj ručičky čistý, si to všecko zařídili taky."

„No a to je ten socialistickej bordel."

„Nejsem si jist ani že socialistickej, ani že bordel", řekl Ivan lhostejně.

„Tak co teda?"

„Kdo by to věděl, zasloužil by víc než Nobelovu cenu", řekl Ivan poněkud vážnějším tónem. „Kdo by to věděl, ten by možná ještě lidstvo zachránil. Ale ve skutečnosti nevíme nic a nemůže bejt nikdo, kdo by věděl víc. Jsmeuž asi nejen jedna generace, ale jsme a ještě budem vlastně celej jeden historickej věk, kdy nevíme čí jsme, v čem to vlastně žijem - úplně jako by nás opustil soudnej rozum. Nejsme s to nic poznat, třeba na tom pracuje armáda západních sociologů a ekonomů. Nevíme prostě o ničem nic. Jako bychom byli opuštěný pitomý děti."

„To ti ten marxismus hodně pomoh."

„No alespoň za tohle zaplať pánbůh.

„Heleďte, táta vždycky dělal všecko upřímně. Vy ho neznáte, ale já jsem s ním vyrost“, řekl Aljoša bojovně.

„Ale jo, ale jo, jenže vo tom vůbec nejni řeč“, řekl chlácholivě Ivan. „Mně může bejt starej ukradenej a je mi úplně jedno jak k čemu přišel. Faktem zůstává, že přišel.“

„Řeknu ti, Aljošo, že ve svobodným by to nebylo možný“, řekl unaveně Míša. „Tam platěj zákony.“

„Ale tady platěj taky -“ poznamenal Ivan a mávl rukou.

„Ale jak pro koho!“

„Můj zlatej, nebuď dítě, to „jak pro koho“ platí venku stejně jako tady. Jenže ty jim tam ještě nevidíš do kuchyně. Zkoušej to tam ještě možná dvacet let a uvidíš jim do ní. A uvidíš jen to samý. Se svobodnou společností za zády se dá napáchat zločinů kolik si kdo přeje. Svobodná společnost! Už se tomu nemůžu ani smát a vím, že ty nejsi tak hloupej, abys mi upřímně řek, že nemam pravdu. Víš to stejně dobře jako já a jenom se ti líbí, že to líp funguje. To je celý.“

„Ale je tam aspoň parlament a tisk jako kontrola. A můžeš o všem mluvit a psát.“

„Vo tý kontrole toho moc nevím. Dopoledne jsi slyšel, že i u nás potrefili nějaký fotbalisty. Ale tady ani tam bych za tu kontrolu nedal ani zlámanou grešli.“

„Míša má pravdu, když říká, že tam můžeš o všem napsat“, ozval se Aljoša.

„Rozhodně, Aljošo“, řekl Míša.

„Já ti to neberu“, prohodil Ivan a šel si vybrat z bazénu chlazenou plechovku.

„Přeci vidíš, co tam všecko vydávají -“ řekl mu Aljoša a ukázal mu na rozložené časopisy.

„Maj na to papír“, odtušil Ivan suše.

„My máme papír na brožurky o stranickým školení“, prohodil Míša.

Aljoša podal Ivanovi několik čísel časopisu o rishna Consciousness v různých řečech. Byly to sešítky útlé, ale pěkně na křídáku vytištěné s obrázky v barvách vyvedenými.

„Tady se o tom nesmí ani mluvit. Když to u nějakýho kluka najdou, rovnou to zabavěj a ještě ho vyslýchaj.“

„Ach ano -“ řekl s přesvědčeným zaujetím Míša. „Tam jsou všecky náboženský sdružení úplně svobodný. Buddhisti samozřejmě tam maj nejrůznější organizace - Krishna Consciousness frčí po celým světě. Můžeš vstoupit do ašramu jakýhokoli indickýho vyznání, jsou tam sdružení šíi, dervišů, v Americe i starejch indiánskejch kultů, v Paříži v Londýně, v Bundesrepublice – všude to postupuje. Nemůžu ti všechno vozit s sebou, na hranicích to zabavujou, ale jsou tam taoistický kláštery, samozřejme zen-buddhistický, ty jsou už všude, všecka učení, kabbala, hermetické vědy, všecko tam je pro mladý lidi votevřený – a jestli chceš, můžeš bejt dokonce i křesťan, i to tam frčí, maj svoje komuny, žijou v kolektivním manželtství, jsou tam všecky sekty, všichni se scházej, bydlej spolu, maj společný podnikání, aby byli na společnosti nezávislí, krišnovci hlavně chovaj krávy, ale buddhisti maj autosprávkárny a křesťani hrajou rock a všichni jedí makrobioticky a provozujou vlastní restáurace se zdravým jídlem – a dobře na tom vydělávaj.“

„To jo“, podotkl Ivan.

„A samozřejmě – spousta mladejch lítá přímo do Indie a do Japonska, letenka stojí pár pětek, věř mi, dva měsíce děláš a pak si letíš, a tam pak seděj v Madrásu, v Himalájích, kde chtěj, až najdou to pravý, co jim sedí. Je to celosvětový hnutí, bez toho už si tam mladý lidi ani nedovedou život představit. Všichni hledaj pravdu – a maj na to právo a maj k tomu plnou svobodu. Tady máš povolenejch pět církví a tam jich máš pět tisíc! Kolik se jich hrne do pravoslavnejch klášterů v Americe! Skoro jako do buddhistickejch. Guruové lítaj vlastníma tryskáčema po celým světě, aby to stihli. Vzniká novej věk, duchovní probuzení. Ze začátku by ses ani nestačil orientovat. A islám! Ten je na pochodu jako tank. I Roger Garaudy k němu přestoupil. A jiný budou následovat. Věř mi, už jen proto stojí za to tam bejt. Sám si říkám, že se tomu budu víc věnovat.“

Ivan si šel zaplavat do bazénu.

Míša vykládal dál a dál a Aljošovi zářily čisté oči. Ivan plaval sem a tam a když ho to otrávilo, a vrátil se pod slunečník, Míša vykládal ještě pořád. Odpovídal na Aljošovy otázky.

„Všecky posvátný knihy celýho světa jsou tam ve všech řečech k dostání. Co máš tady – co?“

„Jednu knížku o Buddhovi a překlad Tao-te-ťingu, jinak bychom tu opravdu neměli pomalu vůbec nic“, řekl Ivan suše. „Jsme snad jedinej národ, kterej nemá přeložený ani upanišády. Ale za tu spiritualitu Krishna Consciousness a tak dále a tak dále, včetně těch pravoslavnějch klášterů, pěkně děkuju.“

„Ale vždyť ve všem je Pravda -“ řekl Aljoša. „A zavírat lidem cestu k Pravdě je hřích! Krišna byl Kristus a v Bhagavadgítě nám osobně vyložil Pravdu dokonalého poznání. Jako Buddha.“

„A Mohamed byl jeho prorok“, podotkl Ivan, roztahuje se na lehátku, které si starý Ramaz nechal přivézt z Itálie. Bylo velice pohodlné, dalo se v něm spát i psát, jak sis ho upravil. Ivan si pomyslel, že by měl starému jedno vyfouknout a mít ho v Praze na plovárně – neboť dále jeho geografické nároky nesahaly.

Je línej jako prase, v ničem by nehnul prstem, pomyslel si Míša a znechuceně se zvedl. Podívá se po domě a vezme si Ferdu do parády.

„A proč bys mi chtěl bránit, abych měl možnost dostat se k poznání Pravdy?“ otázal se Aljoša vzrušeně Ivana.

„Aljošo, už ti bylo osmnáct, jsi už plnoletý, v ničem ti přece bránit nechci.“

„Tak proč popíráš, že je nová spiritualita, která nám umožní poznat Boha? Vždyť nic jiného nemá na světě a v životě cenu! Máš vůbec tušení, co to znamená? Pokusil ses vůbec někdy o to, abys došel k Poznání? Pokusil ses aspoň cvičit jógu? To snad dnes přece cvičí každej. Uviděl bys, co to je, když zastavíš vědomí! Ale to bys taky musel číst něco jinýho než čteš.“

Ivan pokrčil rameny a ukázal Aljošovi rozenřenou knížku. „Čtu právě jednoho francouzského pána o mladopaleolitických náboženstvích. Velmi zajímavé. Likviduje celý dosud přijímaný výklad. Ukazuje, že nevíme nic. Ostatně – je to taky už dvacet let starý. Než se to dostane do naší knihovny -“ mávl malátně rukou. „Měl by ses naučit nějaký jazyk, Aljošo.“

„Ty nechceš odpovědět na mou otázku!“

Ivan se na lehátku posadil a upřeně se na Aljošu zadíval. „Je na čase, Aljošo, abys šel studovat. Vyber si buď filosofii – ale ta je u nás bídná – nebo orientalistiku. Neboj se toho. Není to obtížné. I já jsem se učil sanskrt. Pokud seš mladej, jde ti to do hlavy samo, zamysli se nad jednou věcí: žádný vyškolený orientalista necvičí ani jógu ani neluští koany, ani ne nestará o Krishna Consciousness. Pořádné studiem ti ukáže, kde je pravé místo všeho toho jak na historické ose, tak na ose kulturním hodnot. Pořádné studium ti pomůže poznat, na čem něco opravdu je, co skutečně můžeme vědět, a co je tlach nebo dokonce úplný nesmysl. Podíval jsem se do komentáře k Dhagavadgítě, jak ji vydává ve všech řečech to tvoje Krishna Consciousness. Lze poznat z prvního odstavce, že autor komentáře je čirý nevzdělanec, řečeno slušně. Ale potřebuješ k tomu trochu studia. Nic není zadarmo, Aljošo.“

„Čemu ty říkáš „pořádné studium“ je jen vaše marxistická dogmatika a materialistická pověra. Tvoje „pořádné studium“ potlačuje duchovní princip a dělá z člověka vola! Tvoje „pořádné studium“ vede jen k tomu, aby lidi zblbli a přestali věřit v Boha. Udělat z nás ovce, to je tvoje „pořádné studium“, ovce a zvířata. Skončili jste Gulagem. Skončili jste tímhletím -“ Aljoša rozpřáhl ruce a Ivan nevěděl, má-li na mysli Ramazovskou vilu nebo socialistický stát. „K jakému bohu se obrátíš, až budeš umírat? A jak se k němu obrátíš? Uslyší tě vůbec? Já nechci, aby na mne Bůh zapomněl jako na tebe.“

Ivan si přál, aby se Aljoša uklidnil a aby nebyl pohoršen. Nějak nerad pohoršoval lidi, ale někdy to asi jinak nešlo. Proto se snažil hovořit klidně a smířlivě.

„Ty přece dobře víš, Aljošo, že jsem ateista. Otázka vztahu k bohu nemá tedy pro mne smysl. Ale pomůže-li ti to pochopit, jak se na to asi dívám, tak ti mohu říct, že ani za mák nezáleží na to, co jsem, co jsem eventuálně udělal nebo udělám, ba ani na to, co si myslím: buď jsme všichni tak jako tak v rukou božích, nebo na to na všecko sere pes.“

„Podle tebe tedy na nás sere pes! To ses krásně vyjádřil. Ale Bůh na nás, Ivane, nesere, Bůh o nás pečuje, miluje nás, jsme jeho děti, Bůh je v každém z nás, všichni mu patříme, Bůh stvořil tenhle svět pro naše dobro a zná naši duši a ta patří jemu!“

„Je to poněkud nejasné, co říkáš, Aljošo, máš to poněkud smíchané nějak páté přes deváté, aspoň toho by sis měl být vědom, ale zdá se mi, že chceš říct, že Bůh se stará o člověka. Že ano?“

„Ovšem. Vždyť to vědí na celém světě, Ivane. Jen bolševik chce, aby to nevěděli. Jde o naši spásu, Ivane, to není něco, na co sere pes.“

„Aljošo, nechci, abys mi hned rozuměl, ale prosil bych tě, aby sis to pamatoval a jednou o tom sám začneš uvažovat. Ať už je bůh nebo není, člověk a lidstvo nestojí v centru jeho pozornosti nebo nejsou středem a cílem pohybu universa, které je samo sebou a bez boha, Aljošo, pamatuj si jenom to, že antropocentrismus je ta skutečná bláhovost, je možné vidět v centru boha, nebo pro mne ateistu, chceš-li, ve světě samém. Myslím, že to dokonce bylo stanovisko všech náboženských myslitelů. Nevím. Myslím. Je to aspoň pokorné a do jisté míry i nadějeplné. Ale je to taky, to jsem si vědom, trpké. Ale neodpovídej mi teď, nepřeme se o to, jenom si to, prosím tě, zapamatuj. Proč bys koneckonců nemohl jednou tu věc pochopit lépe než já? Máš totiž jistě pravdu v tom, že hledat poznání je přímo naše povinnost. Zvlášť tehdy, kdy je zřejmé, že co jsme si mysleli, že víme, byla nevědomost. A to je asi zrovna teď. Ve všech ohledech, nejenom sociologicky a ekonomicky.“

„Ivane, já tě mám přece rád, ty to víš“, řekl Aljoša bolestně, „taky ty si někdy pomysli na to, co ti říkám. Uvědom si, že pro Boha mluví tisícero důkazů – už prostě jen to, že jsme. Vždyť dat život, je nejvyšší dobro!“

Ivan sebou zavrtěl, jakoby slyšel něco zvlášť protivného.

„My ateisté jsme, Aljošo, zvlášť v jedné věci slabí v kramflekách. A to je v etice. Dobro je záležitost etiky a my – na rozdíl od těch, co věří v boha – opravdu nedokážeme říct co je dobré a co ne a proč ano a proč ne. Ale je jedna, abych tak řekl, metaetická otázka, v podstatě je to ovšem problém z teorie bytí, ale metaetické to je v každém případě, a to je otázka vzniku světa. Vznikl-li svět nahodile, abych tak ve skutečnosti řekl, souhrnem materiálních předpokladů a okolností, sám os sebe a bez boha, pak je tu vše, co se tu děje, předem exkulpováno. Není viníka. Je v našich rukou udělat to tu lepší nebo horší. To nejhorší se už vůbec stalo: svět je tu. Je-li ale bůh – bůh Stvořitel – je tu viník. A nelze ho exkulpovat za žádných okolností a nelze ho ničím očistit. Je vinen, protože povolal k existenci nekonečné moře utrpení, o něž se ho nikdo neprosil. Mlč. Bylo napsáno tisíce knih, aby to vyvrátily. Nevyvrátily to ani o iota. Vina tu stojí dál v nejprudším světle. A pamatuj si, že když už se zabýváš těmi východními záležitostmi, že tohle zatím v klidu a střízlivosti, bez emocí, jako plod dokonalého poznání, řekl právě pouze jen jeden člověk: Buddha. My v Evropě dáváme odedávna přednost tomu být před nebýt. Být i za cenu utrpení a zločinu. Moře zločinů. Buddha řekl, že je lépe neexistovat než existovat. Že je lépe, když svět není, než když je. Řekl to ve zdůvodnění tak jednoduchém a tak pádném, že na to každý radši hned zapomene. Opakuji, že zvlášť nám, Evropanům, to připadá jako něco zhola negativistického. Ale jeho zdůvodnění dosud nikdo nevyvrátil. Nechci říci, že jsem přesvědčen, že má pravdu, absolutní a nevyvratitelnou pravdu. Buddha sám učinil později ne nevýznamné modifikace. Ale opakuji, je tu otázka, která není dosud zodpovězena. Nemohu si pomoci a nepřipomenout si to při každé druhé příležitosti.“

Aljoša mlčel a nebránil se tomu dát najevo, že Ivanova řeč ho vážně zajímá, když skončil, odpověděl:

„Buddha byl jen jedním avatarem Krišny, který se tak vtělil právě proto, aby uvedl ve zmatek ateisty a tak zničil nevěru. To říká Bhagavadgíta.“

Ivan se zasmál. „Jednak to neříká Bhagavadgíta, ale hinduistický komentář k ní, což je už opravdu směšné, a jednak Bhagavadgíta je skutečně tou skutečnou ideologií pro všechny, co připravují válku, zejména pro vědce v patřičných vědeckých odvětvích. Myslím, že by Kongres USA měl zavést Krishna Consciousness jako povinnou školní výuku. Je to lepší než křesťanský fundamentalismus.“

„Mám tě po krk!“ vykřikl Aljoša. „Takový jako ty jste nás dovedli až k III. Válce a je vám jedno, že všichni pojdou, vy jste si zařídili, abyste mezi námi nebyli, ale aspoň když se na vás člověk podívá a poslouchá vás, aspoň každý pak

pochopí nutnost víry, nutnost Boha, nutnost, abychom se všichni změnili a byli opakem toho co vy!“

Ivan se smutně rozhlédl kolem, rozpřáhl ruce v gestu, jež končilo rozmluvu a lehl si do lehátka. Nebyl ani za mák spokojen. Opravdu necítil, že by nějak přesvědčivě byla pravda na jeho straně. V dílčích otázkách jistě. Ale v celku? Má argumenty platné pro více lidí než jen pro něho samého? Není jeho stanovisko nepokrytě nepoučitelným subjektivismem? To pro něho nebyly nové otázky. Kladl si je tak často, že už ani skoro necítil jejich palčivost, než při zvláštních příležitostech. Tohle však nebyla jedna z nich. Mýtická víra, víra v prokazatelné nesmysly, to byla věc ohavně odpuzující a provokující, ale nešlo to Ivanovi pod kůži. Věděl, co je skutečné zoufání nevědomosti, ale to bylo něco daleko a daleko hlubšího než povrchní povídání s nějakým Aljošou. Dávno přestal doufat, že najde někoho, kdo by dokázal s ním se podívat do té opravdové černé propasti, kterou cítil, o níž věděl, kterou v sobě nesl, ale kterou neznal. Stál na jejím okraji a byla tma, pořád tma.

Zavřel oči.

Tma po bodavých slunečních paprscích, které teď navečer pronikaly už pod slunečník, byla občerstvující.

„Ivane – promiň – nechtěl jsem tě urazit – já vím, že ty takový nejseš,“ řekl Aljoša, který si vykládal Ivanovo odmlčení jinak.

Ivan musel znova otevřít oči. Ještě nemohl jít spát.

„Aljošo, říkáš, že se chceš dostat k Bohu. Každému člověku je dáno dostat se k němu nějakým způsobem. Jenom nicnedělání nevede nikam. Jen to si prosím tě nemysli, že je ideálním přístupem sedět v ásaně a zastavit vědomí. Já se hrabu v knihách. Ty třeba spravuješ motorky. Ani jedno ani druhé si s sebou nevezmeme. Ale jen když něco děláš, koneckonců cokoli, tak můžeš při tom přijít i na cestu k bohu.“

„To je přece karma-jóga!“ řekl radostně Aljoša.

„Není to karma-jóga. Neobětuji svou práci bohu. Přichízím rím o velikou radost, ale my ateisté přicházíme skoro o všechno tak jako tak. Nejde o karma-jógu. Upřímně řečeno, bojím se, že mi práce slouží jen k zabíjení času. Rozhodně převelikému procentu lidí neslouží k ničemu než k zabití času, aby nemuseli zamyslet se. Ale jde právě o to zamyslet se: jde o to ptát se. To tě činí bohatším. Ten. Kdo klade více otázek, je asi skutečnosti – i bohu – blíž. A mimo práci, bez práce, na kloudné tázání nepřijdeš. Bohužel to už tak souvisí. Na jedné straně ti práce může být jen zabíjením času, na druhé straně je tím jediným, co tě vůbec může duševně probudit. A ať je to jakákoli práce. Jakákoli, Aljošo. Jen v nejextrémnějších případech nouze nezbývá než se poddat a oddat. Jinak pokud jsi živ, musíš se ptát. A za tím účelem musíš i něco dělat.“

„Ale Ivane, jóga přece je ta největší práce. I Kristus byl jógínem a učil jógu.“

Ivan bezmocně vzdychl.

„Aljošo, kdyby ses naučil aspoň ten sanskrt, mohl by sis přečíst, jak jógíni všech škol se posmívají sobě navzájem. Jedni vidí purušu, jiní prakrti, jiní dokonce atomy, jiní Krišnu ve Vrndavánu a jiní se vytahují tím, že nevidí vůbec nic. Všichni jsou pevně přesvědčeni, že jen oni vidí pravdu a ostatní jsou nabulíkovaní. Zatím můžeš ještě klidně stát na hlavě. Ale za pár let ti začne utíkat čas. V devatenácti tomu nikdo nechce věřit, ale je to bohužel tak.“

Míša zatím přišel a pohodlně se natáhl.

„Z toho Ferdy nedostaneš ani slovo. Čumí na seriál v televizi a ani se nehne. Skončí jako katatonik.“

„Nemá schizofrenii“, zasmál se Ivan. „Nesnáší nás.“

„Ti chlapi v tý televizi si nadělaj peněz!“ řekl Míša kysele. „I tady u nás. Holt umělci!“

„Magor říká, že to jsou zločinci“, ozval se Aljoša.

„Co to meleš? Magor je prostě magor. Vydělávaj prachy jako jiný lidi. Jenže víc. Nač by to byli zločinci?“

„Aljoša má pravdu“, řekl Ivan a znovu zavřel oči.

„Abys ty vždycky -“ máchl Míša rozzlobeně rukou a radši nedokončil.

Snášel se podvečer.

Třebaže slunce už tak nepražilo, bylo mdlo a dusno.

V patře vyletěla s rachotem v jednom okně žaluzie. Starý Ramaz otevřel okno a vyklonil se. Nemohl vidět své tři syny u bazénu, ale nehnul ani hlavou na pozdrav. Míša vyskočil.

„Hej – musím s tebou mluvit! Otevři!“

Ramaz se rozhlížel z okna po zahradě a po lese za plotem a nereagoval.

„Slyšíš mě? Otevři. Chci s tebou mluvit.“

„Ještě mám rozbitou hlavu -“ zakrákoral zvlášť utrápeným hlasem Ramaz. „Zejtra je, Míšo, taky den. Ležím.“

„Hovno ležíš -“ vyprskl Míša vztekle, ale neadresoval to nikomu.

„Míšo!“ zavolal Ivan. „Hned dej pokoj! Nemusíš nám kazit ty dva dni co tu budem.“

„Buď na tátu hodnej -“ řekl účastně Aljoša. „Já vím, že máte problémy, ale vždyť se takový věci daj řešit po dobrým -“

Míša si obrátil lehátko, aby seděl zády k domu. Důležité bylo, aby mohl se starým mluvit a ne aby se s ním hádal. Je pravda, že zítra je taky den.

„Ale mohl bys nám něco dát k jídlu!“ zavolal přes ranemo.

„Ferda vám dá. Skoč tam Aljošo.“

Aljoša vyskočil, ale nebylo mu dáno, aby tam došel.

Z druhé strany domu se rozlehlo hrčení motorek, které právě vyjely z krytu lesa na mýtinku.

„To jsou kluci!“ vykřikl Aljoša. „Ivane, prosím tě -“

Ivan se tedy mlčky zvedl a šel vyjednávat s Ferdou sám.

X

Vprostřed volné louky stály dva staré motocykly a čtyři mladí kluci. Motorky byly dost zašlé, majitelů, na jejich glancu zřejmě nijak nezáleželo a ono se taky už sotva vyplatilo něco s nimi dělat. S tím, na čem jezdí motocyklové gangy na západě by to nikoho ani nenapadlo srovnávat a nenapadlo to ani ty čtyři kluky, kteří v nich rozumně viděli pouze nutný dopravní prostředek a na nic si nehráli. Ty mladíky, kteří se teda opravdu potrpí na motorky, vidíme v Československu jen v zahraničních filmech, anebo občas jednoho-dva, co sem omylem zabloudí v turistické sezóně a brzy zjistí, že to tady není pro ně dělaný. Přesto se občas najdou mladíci, kteří aspoň nosí něco na způsob motorkářského kroje západních zemí, černou koženou bundu (z umělé kůže z NDR), černé brýle a různé odznaky, protože jiného tu ke své výstroji neseženou. Jeden z přijedších tak vypadal. Ostatní tři byli jako normální čeští kluci v džínsech a v tričkách a americkými nebo podobnými emblémy. Zavěsili si helmy na řidítka a stáli tu na slunci celí už upražení a s mokrými vlasy. Aljoša se k nim pustil rychlým krokem a s rozpačitou tváří.

„Ahoj kluci!“ řekl neradostně a oni ho taky pozdravili.

„Říkal jsem vám, abyste sem nejezdili. Vždyť se pozítří vracím do Prahy.“

„U Kocoura je už kvartýr provařenej, jestli to nevíš.“

„Nevím, před tejdnem bylo ještě všecko v pořádku.“

„Neměli jsme kam jít.“

„To jste nemuseli jet rovnou sem.“

„Ale řekli jsme si – co kdyby. Vždyť se nic neděje. Zas vodjedem. Máš něco?“

„Určitě něco budu mít, ale ještě jsem to neměl v ruce. Tady se to všelijak zkomplikovalo.“

„No a nemůžeš to nějak -“

„Pokusím se, ale budem muset jít jinam. Tady to opravdu teďka, tedy dnes a zejtra, nejde.“

„Tak to zkus – ještě jsi neviděl co to je?“

„Ještě ne – zkusím to -“

„Máme nový Sex Pistols -“

„Prima!“ usmál se Aljoša.

„Máme ještě houbičky.“

„Taky něco mám. Už brzo porostou. Tady jich nesbíráme pro celou Prahu. Můžem se kouknout, jestli už nejsou. Ale ne tady před barákem!“

„Tak běž, a vezmi s sebou kus chleba – bude to krásný – noci jsou teplý – to bude teda vopravdu jako ve skutečný přírodě -“

Aljoša se vracel poklusem k vile a doufal, že s Míšou bude řeč.

Kluci zatlačili motorky do stínu lesa a rozložili se u nich. Byli to všichni dělnická profese. Jeden z nich nosil sice už pět let po kapsách polorozpadlou knížečku českého překladu Heideggerova „O bytí“, protože mu někdo řekl, že je to protikomunistický, ale stále se nedostal za pátou stránku. Teď koukali na Ramazovské sídlo se závistivým uznáním. Všimli si antén na střeše, viděli vzadu dlouhou přízemní budovu přístavku a kolem ní dlážděné chodníčky, zahlédli za budovou slunečníky a řekli si, že tomu chybí už jen bazén a bylo by to jako v LA. Ale kde by v tý pustině tu mohli mít bazén. Nevěděli, že Ramazovi vykopali přívod z vodovodu až ze sousední vesnice. Vytáhli magnetofon a spustili ho ne příliš nahlas. Byl to punk ne starší než rok, snad i míň. Kazety nahráli specialisti, kteří měli přístup ke sdělovací technice a pásky za velmi dobrou cenu jen letěly. Kluci rozuměli z angličtiny asi čtyři slova, ale tím, jak známo, je cizí šlágr spíš k poslouchání, protože ty kravské texty v češtině nemohli ani tihle kluci už poslouchat. Poslouchaj je děti do dvanácti let, a snad pak až zase důchodci, když zesenilněj, nebo zlaté české mámy, které poslouchají cokoli, jen když to není sprostý.

Kluci byli „toxíci“, nikoli tvrdí feťáci a nehrozilo žádné nebezpečí, že by se jimi stali, neboť to dělali v podstatě jen proto, že je všecko otravovalo a až zbouchnou nějakou holku a ta je přinutí, aby si ji vzali, vezmou konečně život pevně do ruky, budou krást na auto a na chatu, dělat melouchy, prostě se točit, jak se náš pracující lid točí, až z toho má ve čtyřicítce infarkt. Neboť je nepopiratelnou pravdou, že jakkoli tempo v našich továrnách je lidské, pracující, aby získal to, co chce, se opravdu sedře. A snad by ani nechtěl tak moc, ale je tu manželka vždy bdělá vůči tomu, co si právě pořídili vedle. Ubohý, ustaraný a uhoněný český pracující tak-tak hodí do sebe přes den pár dvanáctek v hospodě a pár po večeři doma, dohromady podle statistiky 5-6 a nějaký ten rum. Brzo plešatí, roste mu pupek, dostává často artrózu, zadýchává se, usíná před televizí, málokdy přefikne nějakou jinou ženskou než manželku, o stryptýzech, gruppen sexu, heroinu a organizovaném zločinu se dovídá jen z biografu – pokud tam ještě chodí – sází ve státních sázkových kancelářích, čte zadní stránku novin, o dovolené magazíny ze sovětských materiálu o UFO, návštěvách z cizích planet před statisíci lety a o pěstování rajských jablíček za polárním kruhem, hledí na pseudosurrealistické filmové plakáty a na obličeje hvězd naší pop-music na plakátovacích plochá i v hospodě, v létě je na chalupě, jednou-dvakrát za život v Bulharsku nebo u Balatonu (u Baltu je mu zima), nikdy v životě se ani z drbů nedozví o skutečných problémech své historické epochy a tudíž nemá nejmenší představu o té následující, jako nemá o minulé (až na to, že za Rakouska bylo za groš pět buřtů), nadává, protože opravdu nic nefunguje, ale nedá si nohu za krk, protože co potřebuje, sežene. Zdražuje se, ale zvedaj se prémie, hroutí se města, ale budují se panelákové sídliště, vzduch i voda i potraviny jsou – to je jediné, co se nakonec přece jen dozvěděl – nějak čím dál víc jedovaté, ale konzumuje rok od roku víc léků, tradičně považuje vzdělané lidi za voly, lumpy a flákače, chodí na schůze a vychovává

děti, v první řadě příkladem. Stejně je vidí poměrně málo, u večeře a o víkendu, kdy mu lezou na nervy, takže je seřve a pošle je ven. Od tohoto českého pracujícího se odlišuje inteligence, zvl. Tzv. středních technických kádrů, která je ještě odpornější, kolportuje si informace o Chartě a ty blbostí bučící emigrantské časopisy, čte si hrdinně o hrdinech v českých snářích, tiše úpí a není už pro ni vůbec omluvy: děti musej študovat a tak celá rodina je uvědoměle ve straně. Není pravda, že o tom StB neví – ale takoví jak jsou, za to by jim dali i řád Vítězného února. Myslím si, že skutečně jsou to právě oni, kteří si ho zaslouží.

Kluci si však jen hráli na magneťák a byli daleko od dalekosáhlých úvah, ba dokonce i od skutečnosti. Byli by se pořádně nasrali, kdyby jim někdo chtěl o ní vykládat. Z povinné devítileté školní docházky a z pětiminutových informací stanice Hvězda jí měli dost, ba přímo až po krk. Nevyhrávali hlasitě, ale přece jenom tak, že si toho Míša všiml, vylezl z pod slunečníku a zacloniv si dlaní oči, prohlížel si je. Když si je porovnal s tím, co znal ze Západu, byl znechucen. Byl to bídný odvar toho, co to chtělo být.

Ten Aljoša tam má nějaký grázly -“ řekl Ivanovi, který přinesl tác s chlebem a sýry.

„Rozhodně budou nevinnější než my“, odpověděl Ivan, aniž se na ně podíval.

X

Konečně se trochu ochlazovalo. Vlastně jen přestaly sluneční paprsky bodat jako tisíc jehel. Vzduch dosud stál, ale dalo se čekat, že přijde vánek. Míša s Ivanem odpočívali dál na lehátkách a četli. Aljoša uprosil Míšu, aby se ráčil obtěžovat a vyhrabal mu z ponožek v kufru slíbený balíček a pásky s novými Plastiky a Šafránem. Pak vyrazil za kluky ale jen pěšky, takže nemohli jít daleko. Ferda vylezl od televize a vyjel z garáže s malou motorovou sekačkou trávy. Míša chtěl protestovat, aby jim tu nesmrděl pod nosem, ale Ferda začal na nejvzdálenějším konci. Trávník nebyl sice zanedbaný, ale snad ho pro zítřejší oslavu chtěl mít starý jako na anglickém panství. Občas se vyložil z některého okna, když teď všechna byla otevřena. Natašu nebylo vidět nikde. Ivan si občas představil, že ji starý zamordoval a co na to bude Míša říkat. Ale vrátil se dál k prehistorickým malbám a byl spokojen. Den končil, ale jemu ještě zbývalo dobrých pět hodin na pohovce pod lampičkou a s knihou. Svět už na něho opět ztratil nároky. Až do rána bude užívat života. Míša studoval s barevnými tužkami v ruce nějaké úřední materiály. Ivanovi se nezdálo, že by ve skutečnosti byl nějak nešťastný kvůli Nataše. Byla to pro něho patrně v první řadě prestižní záležitost – a možná i vyděračská. Ale z toho se nikdo nezblázní. Ani starej. I kdyby musel pustit hodně. Ivan věděl, nebo si aspoň myslel, že starej je opravdu silný člověk a svým způsobem formát. Jestli to bude jednou i Míša, o tom spíš pochyboval. Bude zajímavé vidět je, až se chytnou. Ale hlavně tu jsem od toho, abych přece jen dal pozor, myslel si, ale nevzrušovalo ho to ani za mák. S potěšením sledoval výklady autora o Lasceaux a porovnával ho s připojenými reprodukcemi. Skutečně vzorně vybavená publikace. Škoda, že na nic takového nemá peníze a musí to zas vrátit. Beztak byl vůbec udiven, že to v Archeologickém ústavu měli. Dobrovolně se vzdali přídělu deviz na všechny časopisy. No, asi každý z nich dostává něco od kolegů. Jako o sám. I když málo. Z lesa se zdál doléhat řev řících zvířat, takže oba s Míšou zvedli hlavy. Míša ale za deset vteřin dokonce identifikoval i punkovou skupinu a s úsměvem to sdělil Ivanovi.

„Když my jsme byli mladí“, řekl Ivan, „poslouchali jsme Luxemburk. Mělo to pro naše bližní tu výhodu, že se s tím nedalo chodit do lesa. Pak přišli tranzistory a teď maj magneťáky. Až bude to video – dá se s tím taky otravovat lidem život i venku?“

„Zatím ne -“ zazubil se Míša. „Zaplaťpánbůh, zatím na to potřebujou televizní bednu.“

„Voni to Japonci zminiaturizujou“, řekl Ivan a obrátil stránku. Stál tu nádherný rudý tur. Ivan ho znal a měl ho rád.

Ferda pomalu objížděl dům kolem dokola. Točit volantem zřejmě dokázal až neandrtálec, pomyslel si opět Ivan a všiml si, že červánky se drží už jen nad korunami stromů. Pomalu už se bude za chvíli opravdu stmívat. Zdálo se mu, že od bazénu vane chlad, ale voda musela být dosud velmi teplá. Nešel to zkoušet. Byl rád, že si už může jít lehnout. Kývl na Míšu a bez řečí začal odnášet slunečníky a odvalovat litinové podstavce a na betonový okraj bazénu, aby tu Ferda mohl jezdit, až se sem dostane.

„Míšo“, řekl Ivan, „víš, že se ti do ničeho nechci plést, ale zítra by ses měl držet. Jestli si starý vyvzpomněl, že chce slavit ty narozeniny s náma se všema, tak mu to neber.“

„Prd mu na nás sejde, ale jestli dá pokoj on, já dám taky. Už mě to stálo dost nervů. Ať to skončí jak chce.“

„To je dobrý, že to už tak bereš -“ řekl Ivan.

„Von se spálí sám“, odpověděl posupně Míša a Ivan měl nepříjemný pocit, že se zítra přece jen servou. Neměl sem prostě jezdit.

Padala tma. Kluci v lese si vyhrávali, ale projevili víc rozumu, než Ivan čekal, a ztlumili to. Solidárně se podělili o houbičky. Skutečně už z loňského roku poslední. Aljoša seděl ve tmě – protože si nerozdělali ohýnek a jen občas když bylo třeba, si zablikali baterkou – a hudba s psilocybou mu pomalu rozjasňovaly hlavu. Postupně všichni zmlkli a zastavili magneťák. Nad mýtinkou, na níž seděli, se klenulo nebe, jaké vídali jen někdy, právě jen když dojeli až daleko za Prahu, a to moc často nebylo. Mezi stromy se začali objevovat noční obyvatelé lesa. Nezřetelné postavy vil, bludiček, ohnivých mužů a temných pravěkých duchů. Stále blíž a blíž se přibližoval a děsivě volal někdo, kdo se dral cestou necestou podrostem. Doprostřed paseky vběhla liška nebo to byl vlk nebo šakal a pozoroval je zářícíma očima-. Aljoša věděl, že s ním mluví. Cítil, jak veliká duše světa je všechny začíná obejímat. Cítil Velikou jednotu vesmíru, který

se mateřsky rozevřel jak před ním tak v jeho duši. Zakoušel nesmrtelnost. Vesmír plynul skrze něj a Aljoša se nepokoušel ho zachytit. Stále dál a dál se šířilo vlnění, které s sebou bralo jeho vědomí. Dohlédal pomalu na sám pokraj světa, kde končí vše a začíná milostiplné nic. Nádhernost nádhernosti mu brala dech. Nevěděl, má-li oči zavřené nebo otevřené. Byl sám světem, vesmírem, Duší, Jednotou. Mlčky a bez hlasu jej oslovoval Bůh. Byl v jeho ruce – maličký a přece celý svět – plačící pokorou a přece pln nevyjádřitelné radosti. Bůh byl. Byl slastný a mlčenlivý. Bůh nekonečné tvárnosti. Bůh nesčíslných podob. Aljoša mu naslouchal a jeho řeč a jeho řeč nebyla řečí slov. Byla to řeč konkrétní zkušenosti, kterou mu předával a Aljoša ji vstřebával. Zkušenost života, moudrosti a lásky, jež nemají naplnění. Zvedl hlavu a zjistil, že třpytící se hvězdy září v něm. Jejich zář oslepovala oko, řeč mlčení ohlušovalo ucho. Dozvídal se snad jen prvních nápovědí o skutečnosti, ale nápovědí, jež nelze zapomenout. Čas je jen přelud a život trvá bez počátku a konce. Noc mu spočinula pod hlavou jako hebká poduška a Aljoša na chvíli tiše usnul, aniž by musel přecházet z bdění do spánku. Jejich jednota trvala a Aljošovi bylo jako v srdci klidu.

Míša ještě jednou vyhlédl z okna k domu. V okně Ramazovy ložnice svítilo malé světýlko. Starý přemýšlel nebo na něčem pracoval. Míša se přistihl při tom, že mu to už začíná být jedno. Všecko mu už bylo jedno, ať to dopadne jak dopadne. Ale nemuselo to dopadnout jen dobře. Ivan za stěnou dočetl. Už před drahnou chvílí vzal prášky, ale noc mu připadala dusná a spánek se mu vyhýbal. Spánek, který si tak přál. Zvlášť dnes. Nemůže přebrat, aby zítra nebyl jak praštěný. Musí vyjít ven a trochu se poprocházet. Každý spí. Je ticho.

X

Ivan se chvíli v pyžamu procházel kolem bazénu a pak ho napadlo podívat se, nejsou-li zavřená vrata, aby se Aljoša mohl dostat z lesa domů. Bylo to zbytečné, protože Aljoša by dokázal přelézt a Ivan si říkal, že dělá zbytečné věci jen z té nespavosti a že ho rozbolívá hlava. Ale šel tam. Sotva však přišel k domu, narazil na Ferdu.

Stál tam tiše a zdálo se, jakoby pozorně naslouchal nebo dokonce pozoroval oblohu.

„Jsem rád, Ivane, že jdeš, čekal jsem na tebe.“

„Jaks mohl čekat, šel jsem spát, normálně bych už dávno spal.“

„Ale ono tu to není normální.“

Ivan se zastavil, protože ve skutečnosti se mu spát už vůbec nechtělo a popovídání si o hloupostech ho snad uklidní a příznivě unaví.“

„Ale - je to tu jako vždycky.“

„I ne, Ivane, ty tu moc často nejseš a taky se o nic nestaráš.“

„Oč bych se tady měl starat?“

„Starej bejval moc vožralej. A před lidma.“

„No, přišlo to na něho na starý kolena -“

„Vo to nic. Ale začal víst nevopatrný řeči.“

„To jako co?“ zeptal se Ivan bez zájmu. Nikdy nebyl zvědavý, pokládal to za dobrou vlastnost, ale někdy měl dojem, že je to až patologické.“

„Vono to je z toho, že už ví, že ho nevezmou do krytu.“

„Do jakýho krytu?“ zvolal Ivan udiveně. Ferda byl opravdu idiot.

„Do toho jejich. Co voni v něm všechno přežijou. Do atomovýho.“

„Ach táák -?“ zívl Ivan. Co mu po tom bylo?

Švédská akademie věd vypočítala, že když první hodinu vodpálej čtvrtinu svejch raket, bude 750 miliónů mrtvejch. A taková miliarda umře do dvou tejdnů. A další miliarda hlady. A ta poslední miliarda -“

„Kdes to vyčet, proboha?“

„Táta nechává ležet po bytě všelijaký ty tiskoviny.“

„Český?“

„Jo, český.“

„A co z toho?“

„A když vodpálej druhou čtvrtinu těch svejch raket, tak už vůbec nikdo nezvostane a co zvostane tak umřou na nemoce. na moc divný nemoce!“

„Jo. Takže třetí čtvrtinu raket už nebudou moct vodpálit. Žejo?“

„Budou moct, ale nebudou muset. Voni budou skovaný v krytu.“

„Tak budou schovaný v krytu. Nás se to vůbec netýká.“

„Ale týká. Starej to měl taky slíbený - a už nemá. A co se mě týká, já se tam dostanu. Třeba jako hajzlpuc. To mi je jedno. Dělám to tady taky. A když pro ně budu něco platnej.“

„Co jim můžeš bejt platnej?“

„Ale můžu. To zas teda ty nevíš.“

„Spánembohem, Ferdo, ať tě tam vezmou.“ „Ale dyž starej je nasranej a všude kecá, že si napsal ty paměti.“

„Paměti?“

„No paměti, všecko prej má doložený materiálama a to všecko pude ven. Todle teda, prosím tě, vykládá lidem ve vožralství. Já si myslím, že je cvok.“

„No to teda je“, řekl Ivan, kterému to došlo.

„Větší cvok než já.“

„Větší cvok než ty.“

Ivanovi nad hlavou zářila Mléčná dráha, jak ji neviděl od raného dětství, kdy ji ještě bývalo vidět i v Praze. Ale tady to byl dojem naprosto neočekávaně monumentální. Ivan se díval a díval a nemohl se vynadívat. Jakkoli ho Ferdovo sdělení skutečně znepokojilo, nepřikládal mu přece jen moc velký význam.

„Voni tady choděj vobčas divný chlapi.“

„Jo?“ zeptal se Ivan, zas už bez zájmu.

„Tady vokolo. Nějak jako by si to vočumovali.“

„Tak si opatřte pořádnýho psa. Haryk je, jak jsem si všim, už opravdu moc starej.“

„Nejde vo psa -“, mávl Ferda pohrdavě rukou, „jde vo to, co teda je, když nic nejni.“

„Tos řek, Ferdo, moc pěkně. Tím si lámu hlavu co jsem vyrost,“ řekl Ivan posměšně a hleděl na oblohu.

„Nejsem tak blbej, jak vypadám“, řekl Ferda ledově: Ivanův posměch se ho dotkl. „Vím, že nejni pánbůh. A tím pádem nejni posmrtnej život.“

„To je jistě rozumné stanovisko“, opáčil klidně Ivan.

„Je to sakra pravda nebo ne!?“ rozkřikl se Ferda.

„Uklidni se, Ferdo. Je to pravda“, řekl Ivan s hlavou stále zvrácenou nazad. Ferda občas míval všelijaké řeči.

„No a když to je pravda, kdo rozsoudí, co je dobrý a zlý?“

„Kůň, ten má větší hlavu.“

„Neser mě, Ivane, nemám na tvou sprostotu náladu!“ zamával Ferda Ivanovi pěstí před nosem. Ivan svěsil hlavu a pozorně se podíval, jestli sebou Ferda praští v záchvatu nebo ne. Ale nezdálo se.

„Kdo to rozsoudí?!“ vykřikl znova.

„Myslíš to vážně?“

„Vážně“, řekl Ferda klidně.

„Když vážně, tak vážně. Jenom lidské svědomí, Ferdo, jenom svědomí. A nerozčiluj se zas. Přemýšlel jsem o tom léta.“

Ferda se odmlčel a koukal tupě do země.

„Byl jeden pán, Ferdo, a ten říkal, že ho udivuje jen „hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně“. Stejně to není původní, ale je to jedno. A že jenom kvůli tomu věří v boha. Já i ty víme, že to hvězdný nebe se rozlítává nazdařbůh už osmnáct miliard let - přesný číslo neznáme - a žádný mravní zákon ve mně není. Nebo snad si myslíš, že ti řeknu něco jinýho?“

„Ne. Myslím si to samý a vím, že ty si taky myslíš to samý. Míša si nemyslí nic, tomu je to vyhandlovaný. A starej se nejspíš všeho bojí. Tak je to. Jsme tu jediný dva rozumný lidi.“

„Ještě Aljoša.“

„Aljoša je kluk a prašivej kluk.“

„No - no -!“

„A to svědomí, říkáš, to rozsoudí tedy dobrý a zlý“, řekl tiše, jako jen pro sebe, Ferda.

„Rozsoudí“, řekl Ivan vážně. „Svědomí je prostě poslední instance, k níž jsme se dostali v procesu odnáboženštění.“

„No ale podle čeho to rozsoudí?“

„No -„ Ivan se zarazil.

„Má svědomí nějaké přikázání?“

„Přikázání nemá. Odkud by se vzala.“

„A za svědomím teda už není nic - nic, kam by se ještě bylo možno dostat?“

„Není.“

„Správně, Ivane. A tak teda svědomí soudí podle sebe.“

„Myslím, že ve svědomí poznáš co je poctivý a co nepoctivý.“

„Jako co je pro všecky poctivý a nepoctivý nebo jenom pro tebe? Jak můžeš vidět do vostatních lidí, co myslej poctivě a co nepoctivě? Co když kvůli tomu, abych někomu pomoh, udělám zas něco, čím bych jinýmu ublížil? A třeba bych věděl, že ten, co jsem mu pomoh, za to stojí a tamten ne? Ale koukal by se na to každej přesně tak jako já? Nekoukal by ten, co jsem mu ublížil, jinak? A co jestli za čas nabudu domnění, že jsem se zmejlil? Že ten, co měl bejt dobrej, je hajzl a naopak? Copak mejlit se nejni lidský? A je vždycky definitivně jasný a už dopředu jasný, co má cenu a co má menší cenu? Třeba by člověk, kterej vo sobě ví, že má větší cenu, klidně místo sebe nechal umřít svýho votroka, vo kterým ví, že má menší cenu. A měl by čistý svědomí, že jednal poctivě. Jestli je nějaký přikázání, že člověk za sebe nesmí vobětovat druhýho, tak mi to řekni, Ivane!“

Ivan poslouchal dost udiveně a znechuceně. Měl těchhle problému sám dost - a ještě je řešit s agresivním blbem. Odpověděl na poslední otázku:

„Není takový přikázání. Ale svědomí -“

Ferda mu rozhořčeně skočil do řeči:

„Co kydáš vo nějakým svědomí, jestli nejni takový přikázání - tvoje svědomí je prostě jenom to, co si vo sobě a vo tom, co děláš, myslíš. Jestli jseš naměkko, tak se budeš sebeobviňovat, jestli máš tvrdou palici jako Míša, budeš z toho mít ještě radost, žes to dobře sfouk. Tvoje svědomí je naprosto na hovno, Ivane, protože jestli tě trápí, je to zbytečné - a jestli tě netrápí, nemusíš ho mít a mluvit vo něm vůbec. Mluv vo něčem jiným, Ivane, ale nemluv vo tom, jak se lidi sebevobelhávaj a nakonec myslej, že jsou i poctivý a hrozně moudrý, když toto jejich svědomí nakonec spolkne

všecko. Spolkne, že svýho votroka poslali na smrt místo tebe. Votroka nechaj tu a sami vlezou do krytu. Spolknou říkat „ach ouvej“ a „ty - ty - ty“. Spolknou to proto, poněvadž si ouplně nakonec budou vo sobě myslet, že s tím svým svědomím jsou úžasně vospravedlněný - že ho teda totiž maj takový vobrazotvorný.“

Ivan byl upřímně zaražen a k tomu uspávací prášky začínaly konečně účinkovat. Neodpověděl hned.

„Čet jsem, že sebeobviňování je duševní nemoc a vím, že sebeomlouvání je duševní přirozenost. Tak co nám teda zbejvá, když nejni žádnej pánbůh, nejsou žádný přikázání, žádný zákony nejsou vo dobrým a vo zlým, protože ty zákony, který živily našeho starýho, jsou vobyčejná zvůle a co se kdy komu hodí. Nejni nic platnýho. Co nám zbejvá?“

„Když není boha“, řekl pomalu Ivan, „nejsou žádný zákony, jak ty říkáš, o dobrým a o zlým. Nejsou. Opravdu nejsou. Má je nahradit slušný chování. Ale lidi se slušným chováním ve vážných věcech neříděj. Jediný, co za těch okolností, Ferdo, zbývá, je svědomí. Předpokládám, že není úplně relativistický. Dokonce je to snad to, co odlišuje člověka ...“

„Pfff!“ vyplivl Ferda, skočiv mu vzrušeně do řeči. „Je to to, co si kdo chce myslet. To je to. Ani vo chlup víc. Každej si může myslet svoje a nikdo nemá právo mu říct, že by si měl myslet něco jinýho. Každej svoje, Ivane. Nikdo ni nemůže říct ani bůů! A když mě někdo začne soudit, je rovnou tím pádem sám zločincem. Nemá nejmenší právo! Nemá! Nemá ho odkud vzít než zas jen z toho, co si sám myslí - a to je pro mně málo, Ivane, moc málo, Ivane, s tím mně může vlízt do prdele - a ty to víš!“

„Za předpokladů, které považujeme za splněné, že totiž není boha -“ odpověděl Ivan pomalu a zřetelně, protože už chtěl mít od Ferdy pokoj a jít spát, „ - a jiné instance, jako Příroda nebo Společnost nepadají co do absolutnosti v úvahu, za těchto předpokladů máš pravdu. Jdu spát a nech mě jít. Ale i v tomto případě, na němž jsme se, prosím, rád přiznám, shodli, nezbývá jiná instance než svědomí. Jeho normy i jeho reaktibilita jsou snad individuální. Nebo kulturně a historicky podmíněné. Nevím, to, nemám zkušenost. Koneckonců, může opravdu být subjektivní. Ale existuje a já jsem rád - a ty buď taky rád, že ho máme v pořádku. V hlavních obrysech. Není si co přát mít ho v nepořádku.“

„Slyšel jsem tě kecat, Ivane, že člověk rozhodně teda není středem všeho. Ale když je to tak, jak říkáš, pak jím je. A každej sám pro sebe. Seš sám pro sebe pánbůh.“

Ivan se zastavil a skutečně se zachvěl, nevěděl zda překvapením, zimou nebo z prášků.

„Abych to skončil“, řekl, „v určitém hodnotovém smyslu ano.“

„Bylo by mu miliónkrát lép, kdyby existoval skutečnej pánbůh“, odpověděl divoce Ferda.

„To si, Ferdo, říká mnoho rozumnejch lidí, ale to pánaboha nestvoří. Ahoj.“

Knihtisk byl báječnej vynález - pomyslel si Ivan, když lezl do postele - i idiot se může načíst takovejch věcí jako každej jinej. Otázka je, co mu z toho vyleze. Ferdu čeká určitě epileptický záchvat.

X

Pod neuvěřitelností hvězdného nebe se sletovaly nad Rymazovou vilou vrány. Něco je probudilo, něco je sehnalo dohromady, bylo jich menší hejno a krákoraly.

Z lesa se ozýval blíž a blíž někdo, kdo se dral cestou necestou podrostem.

Ivan nahlédl naposled do okna a viděl, jak po zdi vily šplhá černočerný čert. Usmál se a hned se mu sklížily oči.

Zdaleka se přiblížilo šustivé chrčení a vysoko na pasekou se něco zastavilo, červeně blikalo a zhaslo a zbyl podivně matně se lesknoucí tvor.

A Ferda stál vprostřed pokosené louky s rukama v kapsách a pískal si.

X

Když Ivan vstal, byl už opět tropický den. Když byl hotov s toaletou, šel se podívat za bratry, ale nebyl tu ani jeden. Jen Ferda mu v odpověď zabručel, že Míša „doma nesnídá“ a Aljoša se sice v noci vrátil, ale „zas je s těma blbečkama“.

Před vilou stála malá dodávka a dva mladíci přenášeli do domu podnosy s nejrůznějšími jídly. Starý Ramaz stál v předsíni, pozorně sledoval co se nosí s některé podnosy se studenými předkrmy dirigoval rovnou do jídelny. Na stolku v předsíni měl načatu lahvičku sladkého vína a občas si z poháru ulizoval. Ivana pozdravil velice přívětivě a mlel páté přes deváté.

„Sedni si a jez - na oběd budem muset ještě čekat - jez, je to všecko kvalita, na to čím se v Praze živíš - ach. chudáku, nechci na to ani myslet, ale když ty ses do toho důchodu hnal jak splašenej - líbí se ti to teď aspoň?“

„Líbí, tati“, řekl Ivan a nedaje se dvakrát pobízet, sedl v jídelně k vedlejšímu stolku pod oknem, čekaje, co si bude moci vzít. Na stolku byla kupka použitých dopisních obálek na formát A4 a bylo vidět, že Ramaz přelepoval lepící páskou adresy a razítkové známky. Teď přiskočil a začal odkládat obálky, nůžky a kolečko pásky na židli, aby Ivan měl před sebou místo.

„To víš, taky už nemám všecko - tyhle velký obálky už pár let nikde neseženeš, tak to dělám jako ty, přelepuju starý, co mi kdy dojdou.“

Ivan pokýval hlavou, protože to tak dělal každý.

„Kávu ti uvařím sám, arabskou - zatím si ber od všech chlebíčků, klidně z každé mísy.“

Ivan šel k hlavnímu stolu a bral si.

„Nemám co na sebe -„ zavzdychal Ramaz, když zapínal do zásuvky kávovar.

„Už mi neperou v tý jejich prádelně - a z Osvobozený domácnosti dostaneš prádlo tak smradlavé - že hold půlka národa je prostě odsouzena k tomu, smrdět. Čuchni si -„ nastavil Ivanovi rukáv čisté košile.

Ivan si čichl známého zápachu, jehož chemický původ mu byl záhadou, ale taky ho provázel celý život.

„Vyškrtli mě ze seznamu -“ zanaříkal se schválně přehnanou grimasou Ramaz. „Už mi ani jídlo nevozej. Musím nakupovat jako každej jinej. Kdybych byl v Praze, tak bych nemusel, pořád můžu do tý jejich prodejny, ale tady na venku, co jsem taky v důchodu jako ty, tak už mi nevozej.“

Ivan se jaksi nedůvěřivě podíval na chlebíček bohatě obložený šunkou, který držel v ruce.

„Ne nekoukej - tohle je samá zdravá strava, to jsem si u nich na tuhle oslavu objednal. Nataša chce bydlet v Praze. Pak zas budu i já jíst pořádný jídlo.“

Ivan jedl a přikyvoval.

„Banány nedošly, ananasy nedošly!“ vykřikl dramaticky Ramaz z předsíně.

Ivan zase přikývl.

„Voni je nemaj! Přeci by mně to nebyli na ty narozeniny udělali!“

Ivan přikývl.

„Nebo myslíš, že udělali? Asi jo, udělali. Jó, hochu, vyškrtli mě. Tak skončíš na starý kolena.“

Ivan dojedl, nalil si kávu a seděl. Byl tu chládek.

„Ale jaká radostná zpráva!“ zvolal Ramaz, který si k němu přitáhl židli. Ivan zvedl tázavě obočí.

„Podívej - dnešní noviny: „Svaz invalidů se opět přihlásil k politice strany“. to se koneckonců týká i tebe. To mám radost.“

Ivan se zasmál. Byl rád, že je starý v tak dobré náladě.

„A co se týká Míši -“ mlel hned Ramaz dál, „s tím si starosti nedělej. Dohodli jsme se -“

Ivan pohlédl na starého s údivem.

„Dnes ráno tu nechal písemný vzkaz, že na oběd přijde. Kde to mám -? To přeci znamená, že jsme se dohodli. Ty jsi rozumnej člověk - ale Míša je fištrón a nadto taky rozumněj člověk. Už je to hotový.“

Ivan se zatvářil poněkud skepticky, ale neřekl nic.

„Dej na to tady trošku pozor - moh bys to nějak upravit - na to Ferda nejni - no a Nataša, přijde snad až po obědu.“

V kuchyni se už oháněla mladá hospodská z vesnice. Rozdělovala hotová jídla do pekáčů, kastrolů a na pánve, aby jo - až bude čas - ohřála. Ferda zřejmě zas seděl ve stínu pod verandou.

Ivan vstal a nosil z kuchyně příbory a talíře. Pokud si věděl rady, upravoval velký stůl pro začátek hostiny. U celé jedné strany pokoje byl přistaven dlouhý pult a na něm různé druhy sklenic, ale bez pití. Ivan se rozhlížel, až zjistil, že pod pultem jsou dvě nízké, ale velkokapacitní ledničky. Starej si je snad odněkud vypůjčil.

Vevnitř bylo chlastu pro celou vesnici.

„Taky jsem dnes slyšel takovou krásnou relaci z rozhlasu, hned dopoledne, možná vysílání pro ženy - no vyzývali moc pěkně všechny občany, aby se navzájem udávali. To naposled pamatuju, že psal do literárek kolega Lacina - myslím, že to doták na národního, ale určitě na zasloužilýho umělce, už mi neslouží paměť, skleróza hochu, tomu taky neujdeš. Lacina byl náš velkej vzor. To já jsem byl ještě skoro kluk, začínal jsem teprv na prokuratuře - ale von radši psal.“

Do dveří vstoupil Aljoša, rozehřátý, jak spěchal.

„Ty můj anděly -“ zvolal Ramaz doopravdy, zpola jako kašpar, ale Aljoša ho takového znal od dětství a měl ho takového rád. Ivan to už snášel míň a Míša to nemoh ani vystát.

Ramaz vstal, objal a políbil Aljošu a taky ho hned vyzval, aby si nabral.

„No, tenkrát se měli lidi udávat jakožto diverzanti, holt jinej čas - jinej mrav. Dneska prosili, aby se udávali, kdo že žije nad poměry. No prostě se už krade, že jim to leze na mozek. A že je to prej hlavně věc občanskej výborů - to jsou ty starý báby, to víme - jako orgánů vlády lidu. Jo. A maj taky hlásit mladý lidi, co jsou dopoledne na ulici, proč nejsou v práci nebo ve škole. Tak si taky dej pozor, Aljošo. Byla to taková krásná přednáška, že jsem ve vzpomínkách na mladý léta upřímně zaslzel. Ono nejni nic krásnějšího než moct se obrátit na občany.“

Ramaz si při řeči stále usrkával vína a Aljoša, který stál nad ním s talířem plným chlebíčků v ruce, se usmíval. Ivan se ale moc nebavil. Zvedl se a zamířil z domu. Horoucí vzduch ho však ve dveřích zarazil jako stěna. Pohlédl na hodinky. Tři čtvrtě na dvanáct. Uviděl Míšu, jak prochází dvířky vedle brány, bylo dobře, že to neprotahoval.

Bude to za pár hodin z krku a zítra odjede.

X

Míša vešel klidně - a chladně, ale slušně se se starým pozdravil.

Ramaz začal pobíhat mezi jídelnou a kuchyní, sháněl Ferdu, aby pomohl hostinský a zabíhal i do vnitřních místností, asi za Natašou. Celkem to trvalo dost dlouho a když hostinská přinesla na stůl jakousi studenou letní zeleninovou polévku ve veliké porcelánové nádobě, která jistě kdysi měla nějaké pojmenování, ale z bratří už si nikdo nebyl jist jaké, starý ještě nebyl usazen. Aljoša se rozběhl do bytu, aby ho zavolal a Ivan poprosil Míšu, aby rozestavěl na stůl skleničky a lahve z lednice tak, jak se to patří, protože sám o tom neměl ani ponětí a nechtěl, aby je ještě nakonec obsluhoval starý.

Ten se konečně objevil bez Nataši, pátá židle zůstala prázdná, ale nikdo neřekl nic.

První chody jedli poměrně mlčky, zdálo se, že přezevšechno vedro jsou docela při chuti. Ivan dost dobře nepoznával, co jedí, a protože nebyl zvyklý, aby jedl u oběda víc než jedno jídlo, při třetím chodu už byl do té míry nacpaný, že další jídlo prostě odmítal. Ostatní taky začali být pomalejší a vybíravější a jakoby tu odedávna vládla rodinná pohoda, začali se útržkovitě bavit o všem a o ničem - koneckonců dobře najedení zahaleči.

„Dej pánbůh, abychom se tu ještě za deset let takhle poměli“, poznamenal blahosklonně Ramaz.

„Proč bychom se nepoměli?“ odpověděl vesele Aljoša. „Ty máš kořínek do devadesáti.“

„To zas jo - ale takhle, když je to pomalu - ale jistě rok od roku horší - to nevím.

„Venku takhle můžeš jíst každej den“, poznamenal Míša, ale nikoli útočně.

„I to ti věřím, synku, ale za deset let bych to ani o nich říct nemoh. Aspoň ne bezpečně.“

„Proč by ne -„ řekl Ivan, „dřív sedřou z celýho světa kůži, než se začnou sami mít hůř.“

„Vás jen sere, že sami nemáte z koho“, zabručel Míša. „Inu válka -“ začal meditovat starý, nalévaje si z lahví, označených vinětami, jež byly Ivanovi zcela neznámé, -„válka bude hrozný zlo. Budou nemoce a budou i hladomory. Vychcípá celej třetí svět. No a sever se vybombarduje. Začnou všichni znova od krumpáče a od trakaře.“

„Nesmysl“, řekl Míša.

„No, někde budou mít elektriku a někde bude jezdit lokomotiva na uhlí. Všecko špatný k něčemu dobrýmu. Nebudou smrdět auta.“

„Lidi válce zabráněj, táto“, řekl s přesvědčením Aljoša.

„To jako mírový hnutí? A který? To naše nebo to nezávislý? To naše je placeno za to, aby válka byla a to nezávislý nezmůže ani co by se za nehet vešlo.“

„Ale lidi to přeci nedopustěj. Lidi chtěj lásku a ne válku.“

„Dopustěj to“, řekl Ivan.

„Ivan má pravdu - dopustěj, protože nemůžou jinak. Neexistuje žádnej prostředek, jak by tomu mohli sami zabránit.“

„Táta má pravdu“, řekl Ivan klidně. „Na lidech už to dnes opravdu vůbec nazáleží.“

Míša se krátce zachechtal.

„Táta to říká z legrace - ale ty to říkáš vážně!“ vyhrkl Aljoša.

„Myslím to vážně. Co myslí táta, je jeho věc“, odpověděl Ivan a hledal po kapsách cigerety.

„Ivan tomu rozumí jako já -„ řekl Ramaz skoro žalostně - a Míšu to rovnou začalo srát. „Ivan se chudák zklamal, když zašla Kulturní revoluce.“

Ivan se načepýřil a chtěl říci něco pádného, ale starý ho umlčel teatrálním pohybem a pokračoval.

„Ba jo, vždyť i já jsem si tenkrát pomalu skoro začal dělat nový naděje - tys tenkrát se mnou nechtěl ani mluvit -“ nachýlil se k Ivanovi. „- ale já v duši - ách! - skoro už jsem začal věřit v budoucnost -“

„Nic jsi nevěřil -“ vyrazil Ivan rozzlobeně.

„Říkám, že skoro začal -“ řekl chlácholivě Ramaz. „Ale než jsem moh začít doopravdy, tak to skončilo. Ty se moc dobře pamatuješ, že to už na jaře v osmašedesátým skončilo a jen sis pak ještě pár let chtěl namlouvat, že ne, že to znova ještě půjde. Byl jsi hold mladíček. Dospělýho, zkušenýho člověka, nemusíš dvakrát trknout. Já to poznal hned, kdy to Mao zpackal. A když pak na těch pařížskejch barikádách nosili ještě jeho portréty, už jsem se jenom smál.“

„Myslel jsem si, žes měl v osmašedesátým jiný starosti“, podotkl kousavě Míša.

„To jako u nás, myslíš?“ připil si s požitkem Ramaz. „To jsem neměl nahnáno ani pět minut. Jednak jsem věděl, co věděl každej, kdo nespad z višně, že přijedou Rusové, a jednak jsem měl moc informací v šuplíku, než aby kdokoli moh se mnou mávat. Ostatně jsem byl unavenej a byl jsem v penzi. Blázni byli ti, co páchali sebevraždy.“

„Tys byl vždycky kam vítr tam plášť, žejo?“ opáčil drsně Míša.

„Ale nebyl, synku, nebyl. Kdepak! Jenom mě voni sami naučili, že se mám nakonec postarat sám o sebe. A prosím - kdyby mě to nebyli naučili - neseděl bys tu. Mám sice jenom skromnej domek, kampak se hrabu na ty nahoře, no ale já koneckonců nebyl nikdy politik. Byl jsem prostej státní zaměstnanec. Politici, ať to byli kterýkoli a kdykoli, ti si s sebou odnesli vždycky mnohokrát víc.“

„Tak tys teda do tý party nepatřil, co?“ zeptal se rozhořčeně Míša. „Myslím, že bych nespočítal lidi, co tě proklínaj.“

„Ale synku, spočítal, je to všecko dávno, lidi normálně umíraj -“

„Dej pokoj, Míšo“, zasáhl Ivan.

„Bylo mi taky někdy zle - ale ne tenkrát, kdy ty by sis myslel -“ obrátil se starý opět k Míšovi, „bylo mi zle a říkal jsem si -“ nasadil skoro trpitelskou masku“ - kdybych tak věděl, že je někde na světě znova takový Buddha - nebo Kristus - že by mi jen stačilo o tom vědět - ani bych se jim poklonit jít nemusel - a byl bych hned lepší - hned by mi bylo pomoženo -“

„Ale táto - vždyť to tak skutečně je!“ vykřikl jásavě Aljoša.

„- ale pak jsem si uvědomil, že ten jeden zesenilněl a druhej byl blázen a zbejval jenom Mohamed - no a ten byl tak jak náš Ferda - padoucí nemoc a idiot.“

„Táto!“ zvolal Aljoša skoro prosebně, „vždyť to mluvíš jen tak, ve skutečnosti sám vidíš, jak se v tobě otevírá -“

„- peklo!“ zahřměl Míša. „To jediný se v něm může votevírat. A ty se do toho nepleť -“ okřikl Aljošu.

„Ach děti, děti, co se hádáte? Nic se neotevírá - konal jsem svou povinnost -“ zakroutil očima k nebi. „Kdybych ji byl nekonal, nejezdil bys Míšo do Paříže. No ale, připijme si, důvod ke zlobení nemáme.“

Vstal slavnostně a nalil všem skleničky.

Kupodivu všichni povstali a připili si, byť mlčky.

„Když jsem byl ještě kluk, sotva po promoci, tak jsem taky vídával, kdo pod viechou sedával se Šaňo Machem -“

Kdo je to?“ zeptal se Aljoša tiše Ivana.

„Ministr války Slovenskýho štátu“, zašeptal Ivan, který se teď teprve začal bát, že je starý opilý a něco nenapravitelného provede.

„Však sis tam s nima taky vožíral držku“, zamumlal Míša, a nato nahlas: „A tos taky byl u toho, když Slánskej dal Švermovi malý boty a sebral mu hodinky?“

Starý se na okamžik zarazil, Míša zřejmě přerušil jeho příjemné vzpomínky, nato se zatvářil jak uražená nevinnost a řekl:

„No dovol – obžalovával jsem snad tenkrát já? – A ostatně -“ dodal s gestem cirkusového paňáka „-nebyl to snad dobrej vtip? No uznej!?“

„S těma tvejma vtipama jste -“

„Míšo mlč!“ rozkřikl se Ivan.

„No co jsme? Dokázali jsme nakonec to, že se nic nestalo, neděje se a nestane. Ty chceš Míšo odsud odjed. Nataša by byla blázen, kdyby emigrovala s tebou! Nikde na světě se nebude mít jako tady a nikde nebude v bezpečí jako tady. Protože tady, to si pamatuj, tady to vostane pořád takový. Tady, tady se nikdy nic nezmění. To by musel snad jen přijít novej Stalin. Ale lidi nevstávaj z hrobu a co už bylo, to se neopakuje.“

„Stalin! Ten masovej vrah!“ křikl Míša, jenž byl polekán tím, že starý vyčmuchal jeho plány.

„Povídám to neřvi!“ chytil ho Ivan za rameno. „Mluvíš o něčem, čemu nerozumíš.“

„Že mám pravdu? Ty do toho vidíš? – Je to tak, Aljošo?“ obrátil se starý se širokým úsměvem k nejmladšímu.

„Je to tak, Ivane?“ zeptal se Aljoša.

„Jenom nový Stalin by je moh ohrozit“, řekl Ivan, „jinak nikdo a nic na světě.“

„Máte hodně raket, žejo?“ zamumlal znovu Míša, ale Ramaz, když chtěl slyšet, tak slyšel i trávu růst.

„Máme, Míšo, ale bohužel, věř mi, nemáme cvočky do bot.“

„Civilisti můžou chodit bosi a je spočítáno, kdo všecko může klidně chcípnout“, řekl Ivan pevně. „Tohle táta ví líp než ty.“

„Vždyť se bojej, že jsou celý zasraný!“

„Když SSSR padne, bude to jen tenkrát, když už nebude vůbec co změnit, Míšo“, řekl Ivan opět klidně. „Uvědom si, že jsou si jistý. Nic se jim v principu nestane za žádných okolností. Protože Stalin nevstane z hrobu. Na tři sta let si seděj pevně v sedle.“

„No a máš to -“ řekl Ramaz a zafrkal až ulétl papírový ubrousek.

„Věříš ty vůbec v socialismus, táto“ zeptal se náhle Aljoša tak naléhavě, až se všichni zarazili. Ramaz už zřetelně dost těžko sbíral pozornost.

„Jsem opilej, chlapče, takže ti to nevysvětlím jak se náleží, ale řeknu ti, že mám důležitější starosti. I ty bys měl mít důležitější starosti. Na tohle se nikdo neptá asi už ani v mateřský školce. Jo -“ říhl a Ivan mu vzal láhev s whiskou a podstrčil mu lehké červené víno. Koneckonců by bylo nepříjemné, kdyby tu starýho klepla pepka.“

„Ten nevěří nikdy v nic, Aljošo“, řekl temně Míša a dodal: „A to je možná to jediný na něm dobrý.“

„Já – nevěřit?!“ zvolal Ramaz pateticky a upřímně dodal: „Pitomče.“

„Mlč, Míšo“, ozval se znovu ostražitě Ivan.

„Vy už nevíte nic a nikdy nebudete vědět nic“, zabreptal Ramaz. „snad jenom Ivan. Ale zloměj všechny, i tebe Ivane, kterej si to dlouho nebudeš chtít přiznat, budeš se věnovat v důchodu vznešenejm tématům, i tebe. Namočej a zloměj každýho, koho chtěj a potřebujou. V tohle věř – Aljošo – v tohle. Bude ti to užitečný. Tamto -“ mávl rukou, „- na to se tě už nikdy nikdo v životě nezeptá.“

„Myslí si, že když je sám kurva, musej bejt všichni“, uplivl si M9ša.

„Pozor, Míšo, pozor!“ zavřískl Ramaz.

„Jakéjpak pozor, načpak pozor – kde sis tohle nakrad, kde?“

„Tohle? Mám víc!“ zaprskal Ramaz. „No comment.“

„Jsem tu naposled“, řekl Míša tak rázně, že starý zpozorněl. „Vem tě s Natašou čert. Odjedu. Tys to řek. Ale mám u tebe šperky po matce.“

„Jakýpak šperky?“ zabreptal skutečně udiven Ramaz a rozhlédl se po ostatních jakožto svědcích toho nesmyslu.

„Po matce. V sejfu. Dáš mi je a jdu.“

„Chááá!“ rozesmál se starý jako blázen a kašlal, kuckal – Ivan přiskočil a plácl ho do zad. Myslel si, že už toho je dost, ale nevěděl, jak teď hned to ukončit. Míša tu stál za stolem jako fyzická hrozba. Mlčel, protože i jeho zarazilo, jak starý zareagoval.

„Pitomče -“ řekl Ramaz opovržlivě, když se přestal dusit. „Nevíš ani, čí jsi, ty šperky jsou Ivanovy matky, té koncentráčnické – kde ty máš matku – kde by tvá matka byla měla šperky – rovnou se seber a běž k advokátovi, když chceš vyhazovat peníze – nevíš čí jsi, propánaboha, to jsem ještě nezažil!“

Dědkova slova kupodivu na Míšu silně zaúčinkovala. Podíval se v úplném překvapení tázavě na Ivana a ten se stejně překvapeně podíval na něho a pokrčil rameny.

„Může to tak být, Míšo“, řekl. „Teď to nerozhodnem.“

„Dobře“, vykřikl na to Míša a začal najednou něco násilím tahat z náprsní kapsy.

„Bobře – a kolik máš ve Švýcarsku na tomhle kontě -“ řekl ledově a velice zřetelně a skrývaje ji před bratry, podstrčil starému pod nos jakousi fotokopii.

„A sakra“, vyrazil Ramaz a vzápetí chmátl po papíru, Míša však ucukl.

„Tak co? Kolik dáš?“ řekl znova co nejdůrazněji Míša.

„A sakra“, - opakoval starý. „Nejseš blbej.“ Chrchlal jakoby chtěl jen získat čas. „A já mám taky takovej lísteček. A zrovna jsem si ho připravil. Jako bych to byl čekal. Nebyl bych s ním vyrukoval. Ale tys začal.“

Vstal a drže se levicí desky stolu, pravicí vytáhl a podal přes stůl Míšovi jen malý proužek papíru.

„Kolik tam máš ty? A za co?“

Míša zesinal, drápl po papírku a Ramaz mu ho klidně hodil přes stůl.

„Ani mě nezajímá kolik, protože já po tzobě nic nechci. Ale za co? To sis neušetřil ze zlodějiny! Tolik teda ne! Kdo to za co platí? Naši? Tamti? Obojí?! – Vypadni, vypadni odtud hned a zastav se až v Mnichově! Ani tam nebudeš bezpečnej, ani kdybys pod zem zalez, pokud proti mně hneš prstem. Marš!!“

Míša se podíval po všech pohlede, který i Ivanovi naháněl strach. Otočil se a rázem vyšel z pokoje. Kam šel, nebylo vidět ani slyšet. Aljoša seděl strnule, ale pak se chtěl rozběhnout za bratrem.

„Ani se nehni!“ rozkázal Ramaz. „Sedni si a seď. Ivan nám může povídat něco zábavnýho. Von to umí. Třeba co dělá underground. Já bych vám ho srovnal!“ zachechtal se, „to bejvalo jiný za mejch časů! Ale máš pravdu“, dodal vážně a poklepal Ivana na rameno, „ máš pravdu, že to je jediná česká kultura – nejsem takovej buran, jak si myslíš, máš pravdu, chválím ti to. Ale zloměj tě, Ivane, vohnou – a zas bude jeden vodbytej.“

„Ivana nezloměj“, zakoktal Aljoša. „Ivan spíš umře.“

„Tak, tak“, dodal Ramaz. „NA večeři vás omlouvám. Ale jsem rád, že jste tu byli a že tu jste. Neodjíždějte ještě, až ráno. Rozlučme se. Jdu si lehnout. Ahoj!“

X

Snad mi nechceš namluvit, že tě „rozechvívá rodinný drama“?,ozval se někdo, kdo se potmě dostal do pokoje, aniž by si ho byl Ivan všiml.

„To teda nerozechvívá“, odpověděl, aniž se ohlédl.

„To jsem si voddech, už jsem měl strach, že mi nějak hloupneš – „rodinný drama“ jako v nějaký pokrokový americký hře vo prohnilý buržoazii.“

„Můžeš bejt klidnej. Je mi to ukradený.“

Dlouho bylo zase ticho.

„Jo, jo. No ale to, vo čem uvažuješ, je stejně tak pitomý. Měl by sis to už jednou uvědomit a dát si s tím pokoj. Nude z tebe pražská figurka jako Vincence Venera.“

„Dej mi pokoj – zrovna dneska nemám náladu.jedu domů.“

„Číst poučný knížky, to je ušlechtilej způsob, jak se stát blbej.“

„A co mám ksakru dělat? Oběsit se ještě nechci.“

„Upřímně řečeno ti dávám zapravdu. Nejni co dělat.“

„Když to víš, tak do mě nerej.“

„Ale přeci jenom furt vo tom přemejšlím. – Proč se nezabejvat nějakejma modernějšíma věcma? Třeba ekologií? Nebo tu máme drogy – lidská práva – immigration and demografic problems?“

„Vždyť víš“, řekl Ivan skoro prosebně, „že to jsou sekundární otázky.

„Byly. A snad ještě i jsou. Ale moc brzo nebudou. Když si nepospíšíte, změní vám to celou situaci od základu. Ale von tu nejni kdo by si měl pospíšit. Tady u nás jseš ty už asi jedinej, kdo si ještě dělá hlavu z revoluce – z komunismu – z beztřídní společnosti. Na Západě znám sice taky ještě pár bloudů, co o tom debatujou po kavárnách, ale snad si přece nemyslíš, že to nějakýho jinýho ještě vážně zajímá? Všichni lidi na světě, kromě tebe a těch pár hlupáků venku, jsou už a priori přesvědčený, že to je na hovno, byly to kecy a povést se to nemůže nikdy. Jseš Ivane rozumněj člověk, tyhle tvoje úvahy jsou už čirej anachronismus. Dej na mý slova. Vím líp jak ty, co si kde lidi myslej a představujou. Nedej se vysmát.“

„Meleš jen to, co vím sám. Ty si nikdy nemyslíš nic – a nebo se s tím setsakra skrejváš.“

„Ale já nic neskrývám, Ivane, to dokonce vůbec nemám ve zvyku. Já dokonce předem upozorňuju. No ale – nechci se vnucovat – prosím.“

„Teda – ne že by to byl ten problém, kterej dnes lidi ve světě zajímá – to bejvalo za našich dědečků – ale se socialistickou revolucí je ámen. Lidi neujdou tomu co je čeká, tím spíš tomu neujdou, čím míň o tom přemejšlej, ale socialistická revoluce jim už vypadla z hlavy. Jsou jinší věci – a ty to víš, Ivane.“

„Jinší věci, který od toho odvisej. Nebyly by, kdyby neodvisely právě od toho.“

„Říkal jsem někdy něco jinýho? Jak vidíš – není problém se shodnout. – A mít pokoj.“

„Pokud budeš rejt, nebudu mít pokoj, dovedeš jen tejrat.“

„Inu Ivane, vždyť jsem v nouzi vždycky dobrej.“

„Ty jsi někdy k něčemu dobrej?“

„Tys měl Ivane tu smůlu, že když jsi byl mladej, byla v Číně Kulturní revoluce. Kdyby žádná nebejvala byla, byl bys celý tohle svý uvažování už dávno pověsil na hřebík, byl by ses věnoval něčemu pořádnýmu. Byl bys moh třeba studovat Védy. Aspoň by Aljoša nebyl tak blbej. A nepřerušuj mě laskavě – chci jenom dodat, že jsem tě na ty konce upozorňoval od začátku.“

„Od začátku?“

„No aspoň na samým začátku – pak jsem byl i sám trochu zvědavej – ale moc brzo jsem ti už zas moh spočítat všecko od A až do Z. to mi upřít nemůžeš, Ivane.“

„Kecej vo čem chceš, ale nemluv o tomhle!“

„Bolí to? To bych byl od tebe nečekal. Jseš nakonec ramazovskej rozum.“

„Proboha, buď taky jednou zticha -“

„To v tvým případě těžko můžu. Ty si vo ty mý kecy přímo říkáš. Proč ty se vůbec zabejváš, jaká bude budoucnost toho tvýho lidstva? Ty si určitě říkáš, že jseš zodpovědnej člověk.“

„A vždyť je to všecko jedno, máš pravdu, zabývat se tím je blbost“, vyhrkl rezignovaně Ivan.

„Ho, ho! Mě tak snadno neoblafneš. Teďka zrovna tě znovu napadlo, jestli, kdyby Sovětskej svaz zmizel ze světa, by nebylo možný začít znova a že by se to nakonec přeci povedlo. No nic si z toho nedělej – to se ptalo po celým světě už mnoho lidí. Je to dost rozšířený mínění. Koneckonců, zvlášť tady u nás.“

Ivan mlčel a ve tmě zavládl klid. Slyšel oddychovat jen sebe sama.

„Cokoli dělaj na Západě – všecko směřuje k nám. I kdyby Sovětský svaz padl, tak to půjde jen tím rychleji“, ozval se hlas skoro úlisně.

Ivan neodpovídal. Zdálo se mu, že má v hlavě stroj, který pracuje bez možnosti kontroly, naprázdno, a vyhazuje jen krvavé kusy věcí.

„Ty víš dobře, že co se stalo v Sovětském svazu, stalo se zákonitě. Že to nebyla žádná nehoda, to ti ukázalo to, co se teď stalo v Číně.“

„Vím, že to bylo zákonité!“ vykřikl Ivan, „ale není to pro chybnost principu věcí – přistoupily nepředvídané okolnosti -“

„Nepředvídatelné okolnosti?“ zeptal se Ivanův společník udiveně. „To mi připomíná, že teďka ti pořád čtu samý knížky, co uvažujou vo tom, kde se stala chyba. Jestli v renesanci – nebo ve francouzský revoluci – nebo už v antice – nebo třeba už možná v neolitu – moc vážnejch profesorů vo tom píše knížky, ty je, jak se mi zdá, čteš taky – ale to tě lituju. Nikde se nestala žádná chyba, pokud se pamatuju, a dával jsem dobrej pozor.“

„Nikde se nestala žádná chyba. Nejsem takovej vůl, jakýho ze mne chceš mít. Kdybys dal všechny všeličky data lidskejch dějin, třeba i kdy kdo dostal chřipku a tak dál, a hodil to do nejdokonalejšího počítače kterej je myslitelnej, vyšlo by ti, že optimální a nejrychlejší dráha vývoje se jen nepatrně oschyluje od dráhy, kterou šli lidi za posledních padesát tisíc let. S malejma odchylkama plus minus. Měl bys to zkusit.“

„Výborně, Ivane, věř mi, že to ani zkoušet nemusím. Já to vím.“

„Tak co chceš?“

„Snad bych se spíš já měl zeptat, co tedy ty chceš?“

„Dostali jsme se do prdele.“

„Fuj. To je triviální, Ivane.“

„Celej náš rozhovor je triviální.“

„Je a nejni. Když jsem si takhle před sto lety povídával s tvým jmenovcem, tak jsme si taky neříkali nic světobornýho, co by byl v tý době stejně už každej nevěděl. Ale vono někdy to přímo svádí, aby si to člověk sesumíroval všecko dohromady. A obvykle si přitom lidi rádi popovídají se mnou. Jsem jak vrba – nebo jako hromosvod – nebo jako holka pro všecko. Někdy se až stydím. Ale tebe je nedůstojný říkat, že jsme se dostali do prdele. To není žádný exaktní pojem. To by pak nebylo třeba žádný filosofie --“

„No jen mluv dál -“ řekl Ivan roztrpčeně, „- jsem zvědav, s jakejma přijdeš moudrostma.“

„S žádnejma, který bys nepochopil. Vždycky mluvím tak, aby mně lidi co nejlíp pochopili, a není moje vina, když jim to nedochází. Co se stalo hroznýho? Místo socialismu je u nás něco jinýho. Jaký je to neštěstí?“

„Neštěstí je, že už bylo za pět minut dvanáct. A zbejvající čas nám dobíhá pod rukama. Sám jsi mluvil o ekologii, demografii a tak dál. Ty věci se nedaj řešit ve světě, v kterým jsme. A že v takovým jsme, je proto, poněvadž tady u nás máme něco jinýho než mělo bejt.“

„Chudáčku – už mluvíš, jako by ses obracel k pánubohu. „Něco mělo bejt“! Asi nemohlo bejt, když není. Nenapadlo tě to? Jseš snad trockista, kterej fantazíruje vo tom strašlivým Stalinovi, kterej schválně zničil „co mělo bejt“ – snad aby se stal slavnej, nebo co?“

„Nedělej se sám směšným“, řekl Ivan, „víš jak to myslím. Nevíme, v čem žijeme.“

„Ale, ale! Snad ve státním kapitalismu? – Vrtíš hlavou: o degenerovaný diktatuře už radši nemluvím – přikyvuješ. – V totalitním režimu? – Jseš zticha – dobře – ale je to nějaká definice – vysvětluje něco?“

„Není to žádná definice a nevysvětluje to nic.“

„Mnoho lidí je přesvědčených, že to jako definice úplně stačí a vysvětluje to všecko!“

Ivan pokrčil rameny.

„Není to tak jednoduchý“ – spustil hlas ze tmy, „je tu v tom vašem století nepopiratelný trend k totalitarismu jak je svět širokej a dlouhej. Svobodnej svět -“

„Svobodnej svět je mi k smíchu.“

„Zrovna to jsem chtěl říct, Ivane. Maj radost jak malý děti, že si cestujou, hrajou pornofilmy, vydávaj si co kdo

chce, maj parlament i s volbama, buloňskej lesík – viděl jsi přeci ten Míšův buloňskej lesík?“

Ivan zkřivil ústa a přikývl.

„No vidíš – a ještě depopulaci – jestlipak víš, že už za patnáct let bude třeba jen v Bundesrepublice jen málo víc než padesát procent dnešního počtu – a dovedeš si představit, kdo udržuje porodnost ve Francii a jinde – no a to máme ještě imigraci – abych tak řek maj tam zvláštní kombinaci lidskejch práv, kromě jedinýho: aby si lidi opravdu vládli sami. Dej ruku do ohně za to, že pokud se nestaráš o tohle, bude za tvý lidský práva bojovat tisíc úctyhodnejch organizací. Ale když už z toho budeš celej podělanej blahem, těma právama a tou svobodou, zjistíš, že ti za zády sedí stejnej totalitní systém jako tady a vodíraj z tebe kůži bez nože a pošlou tě, až budou chtít, na jatka, ani se nevoblízneš. Nebo vlastně, abych řek úplnou pravdu: nikdy to ani nezjistíš. Tak fikaně je to zařízený, že z tý svobody buloňskejch lesíků a učenejch knih – na ty nezapomínej, Ivane, na ty nezapomínej, však tobě jsou zvlášť drahý – jsou tak perfektně zblblí, že už v pravým slova smyslu nevědí čí jsou, nechápou čí jsou, nechtěj vědět čí jsou -“

„Tví jsou“, vykřikl Ivan, vyskočil a otočil vypínačem. Ostré světlo se mu zabodlo do očí, které musel přivřít, jen v rohu na pohovce se vznášelo něco jako těžký tabákový dým. Ivan si zakryl oči a znovu zhasl. Sedl si a zapálil novou cigaretu.“

„To nejni exaktní vyjadřování“, řekl hlas tiše, „to by ani nemělo cenu se bavit -“

„Tak mluv -“ řekl Ivan, „dopovídej!“

„Teda nevědí, kde žijou, stejně jako ty. Je tu ovšem malej rozdíl. Ty o něm víš.“

„Ano. V Sovětským svazu a v Číně je nová vládnoucí třída. Ti co vládnou v satelitních zemích jsou jako kdysi kompradorská buržoazie: vůči nám vládci a vykořisťovatelé, vůči svým pánům votroci. Žebráci. Nuly. Tím víc lžou a kradou.“

„Řeks to, Ivane, sám. Skoro jak do učebnice. Teda do takový, jaká vyjde až za třista let.“

„Kdo ví. Nejsem jasnovidec. To je můj malej nedostatek.“

„Tak dobře, co dál.“

„Stalin byl člověk ve strašný časový tísni. V tý tísni, kterou dovedu už dneska asi pochopit jen já, kterej pamatuju, jak to začátkem třicátejch let všude vypadalo -“

„Tu časovou tíseň si udělal sám. Prošustroval ve svejch ctižádostivejch aspiracích aspoň sedm let, po který Sovětskej svaz zůstával ekonomicky naprosto bez řízení, v luftě, na nižším stavu výroby než roku 1913 -“ skočil mu trpce do řeči Ivan, „vod pozdější doby už máš pravdu -“, dodal rezignovaně.

„Jsem rád, že to uznáváš. Na všech stranách maj dneska politici, sociologové i historikové přemnoho důvodů pro to, aby to vysvětlovali všecko jakkoli jinak. Stalin jistě chtěl být vůdcem – nezapomínej, že se to jednu dobu jevilo jako progresivní politická instituce – ale chtěl být vůdcem země, která buduje socialismus a ne kapitalistická země nebo země s novou vládnoucí třídou. Musel v polovině třicátých let udělat opatření, na jejichž základě pak nová třída vznikla, ze stranickýho aparátu si už udělal neschopnou vonuci a neměl, kdo by mu řídil ten čerstvě vybudovanej průmysl, o tom zruinovaným zemědělství ani nemluvím, však víš jak to bylo – ale nechtěl ty konce, ke kterým došlo.“

„To tedy taky není žádný exaktní vyjádření -“

„Nebudem se přít o slovíčka. Došlo k těm koncům potom už v podstatě zákonitě. Stalin nebyl jediný člověk v dějinách, který otevřel láhev s džinem a džin ho sežral. A od tý doby, co zaklepal bačkorama – právě ve vhodnej čas – už pochoduje nová vládnoucí třída docela pěkně po svejch vlastních nohou a po svejch vlastních cestách – ke svým vlastním vidinám. Protože vidin má plnou hlavu. Nejen zlatý nočníky, ale nakonec ještě i celej svět. Je otázkou, jestli posléze taky nevypustí džina z láhve. Takovýho, vo kterým ani vážně nepřemýšlíme.“

„Kterýho?“

„Opakuji ti, že nejsem jasnovidec. Koneckonců jim už přece jenom uletěla z láhve Čína. To je podezřelá indicie věcí budoucích!“

„Opakujou tam to samý, co se stalo v SSSR.“

„Ještě poučenějc a rafinovanějc. Maj taky k dispozici kvalitnější lidskej materiál. Čínani bejvali vždycky moc uvědomělí občani, ani jsem tam moc práce nemíval.“

„No tak co?“

„No – přesto to je taková indicie. Chudej svět je velikej a čím dál tím větší.“

„Začnou zase s motykou a trakařem, jak říkal starej, když se sever vybombarduje.“

„Začnou – nezačnou: vybombarduje – nevybombarduje. To už je, Ivane, spíš tak sci-fi. Drž se laskavě při zemi a hlavně faktů, faktů, na ty já dám, ne na vidiny, ať jsou jakýkoliv, jejich nebo tvoje. Ale vidím, že tě to nijak neotřáslo.“

„Ne.“

„Jsou horší věci, že?“

„Jak víš, že jsou horší věci -?“ řekl Ivan vzrušeně.

„Jsou takové věci, kterých se bojíš jak čert. Vládnoucí třídu jsi nějak během těch let spolkl. Říkáš – když vládnoucí třída, bude teda i třídní boj. Vono se to jenom trošku vopožďuje. Maličko jsme se přepočítali, ale zas jen nakonec všecko jasný a v normálních kolejích. Kdo ten třídní boj povede, to ti teda ještě nejni jasný – a ani až do smrti by ti to nebylo jasný – vždyť to vůbec naprosto nikomu dnes nemůže bejt jasný – souhlasíš doufám -?“

„Jo.“

„No ale jinak by to bylo ve schématu.“

„V jakým schématu?“

„No přece historicko-materialistickým, Ivane, vždyť jseš vod toho docent. Třídní společnost – třídní boj! Filosofie dějin nám garantuje, že to vyhrajeme.“

Ivan mlčel.

„Ale jsou horší věci -“ potichu a pomalu pronesl hlas.

„Jaký?“

„Ty, který si myslíš – a nechceš je nikomu říct.“

„Jaký to jsou věci?!“ rozkřikl se Ivan.

„Když ti to musím říkat – inu – že to, co je, je reálnej socialismus.“

Ivan se zachvěl, protože měl dojem, že se ho ďábel dotkl.

„Nemožnost“, řekl chraplavě. „Je tu nová vládnoucí třída. Ta nemůže být v socialismu.“

„Ale, ale -“ řekl posměšně hlas. „Ale – ale! Cožpak terminologie tvoří skutečnost? To už jseš jak scholastik. Z těch jsem měl taky legraci.“

„Máš blbej smysl pro legraci.“

„Kdo ví, musím ti taky nechat něco pro vlastní uvažování. Nudil by ses, kdybych ti všecko přines hotový až pod nos. Jestli to je ve skutečnosti reálnej socialismus, nebo reálná, tj. jediná možná, forma postkapitalistický společnosti, pak ani nebude – až bude trochu víc všeho k dostání – třídní boj, ani nejni progresivní proti ní bojovat. Progresivní je ji podporovat, i když tady seděj u koryta jenom arcilotři, tak aspoň v Angole, v Nikaragui, no prostě v celým světě ji podporovat. S těma našima arcilotrama se to časem nějak usadí. – Nebo chceš pracovat, považuješ za lepší pracovat, pro tu druhou stranu? – Na fleku můžeš emigrovat. Jseš dost chytrej, abys pozejtří dostal univerzitní stolici, kde budeš chtít. A s tvým marxistickým vzhledem – with your insight – tě zahrnou penězma, že tahle starýho hacienda bude proti tvý barabizna. Poradce z tebe udělaj! Serou na emigrantský voly! Ale na tebe by nesrali! Budeš velkej přínos pro svobodnej svět, to mi věř!“

„Hovado! Víš, že na druhý straně nikdy pracovat nebudu.“

„Nechtěl jsem tě podezírat – ale když budeš tady a nebudeš ani vědět, má-li tu bejt třídní boj nebo jen takový to chartistický seberajcování, ba dokonce ani to ne, protože ti se přeci jenom nakonec spoléhaj na to, že vyhraje prostě ten americkej strýček – tak co tu budeš dělat? Budeš číst poučný knížky? Vo prehistorickým náboženství je jich ještě hodně. Nepochybně důležitý problém studia. Já to nepodceňuju. Sám se vo to zajímám. Už mi ty časy nějak vypadly z paměti. Ale myslím to vážně.“

„A co bych měl podle tebe dělat!!??“

„Třeba se voběsit.“

Ivan mlčel a hlas taky. Ivan slyšel za zdí nějaké zvuky. Míša tedy neodjel, napadlo ho. Proč tu, blbec, čeká?

„Správně, Ivane -“ řekl po chvíli hlas. „Nebudeš se věšet kvůli tomu, že „nevíme, kde bydlíme“, jak říkáš. Budeš ale mít zatraceně těžkej život. Nikdo vo tebe nebude stát.“

„Nikdo o mně nestojí tak jako tak. Snad se nakonec oběsím.“

„Ale až nakonec. Zatím to ještě stojí za podívání. – A možná i za přemejšlení. – Ze mě, Ivane, se ještě nikdo nikdy neodvážil dělat nepřítele lidského pokroku. Já ti přeju mnoho zdaru. Jenom uvažuj. Těm, co jsou jasně proti jednomu a pro to druhý či navopak, těm je a bude hej! Ale ty jsi sám proti všem, jak se mi zdá. Tobě bude ouvej.“

„Když mám čistý svědomí – nebo jenom ty široký záda? Jen abys to čistý svědomí měl! Ale dost – já ti věřím.“

„Prosím.“ Řekl Ivan chladně.

„Děkuju. – A až, Ivane, ta reálná postkapitalistická společnost obrátí rakety proti tomu stále ohroženějšímu hladovýmu světu – třeba se nebude chtít dělit -?“

„Co by potom měli dělat na Západě?“

„No jistě, Ivane, už ti došlo!“ zaradoval se hlas ve tmě. „pohromadě, pěkně pohromadě do nich!“

„Myslel jsem že mi chceš něco nabulíkovat o reálným socialismu -“ usmál se Ivan, „a zatím -“

„Zatím, můj zlatej,“ přerušil ho rychle a pánovitě hlas, „zatím já mluvím jen o lidský přirozenosti, nebo jestli chceš, vo lidský přirozenosti plus zákonitosti dějin. Přežvejkej si to sám.“

„Už ani nevím, co meleš -“ řekl Ivan.

„To já jen tak – necháme to na jindy – nechci tě vyrušovat ze sladkejch snů.“

„Nemám žádný.“

„Ale třeba vo tom, že ta reálná postkapitalistická společnost je přece jen lepší než ta kapitalistická. Jenom zavést kulturní svobodu. A bude bojovat za celej hladovej svět.“

„A proč by nemohla?!“ vykřikl Ivan.

„No, předně, s kulturní svobodou nepočítej. To už bys mohl rovnou snít vo svobodě projevu. Vona ti chybí, žejo? Na Západě jí maj ažaž. Až to končí tím buloňským lesíkem. No ale nesníš někdy i o tom, že i ten buloňskej lesík bys nakonec nechal, jen kdyby byla ta svoboda kultury? Nesníš někdy vo tom, že zavésti u vás tu západní svobodu, byli by všichni šťastný? A váleli se v blahobytu? No řškni poctivě jestli tě to někdy nenapadá. To by pane byla postkapitalistická společnost nejenom reálná, ale přímo ideální. Vždyť je to možná na dosah ruky. Co? Nejni to sladký snění?“

„Proč zas provokuješ? Je to sladký snění, ale ty víš, že já taky vím, že to je právě jenom snění.“

„Ale třeba se to jednou stane?“

„Určitě se to stane – ale kdoví. Ani já nejsem jasnovidec. Třeba se nestane. Třeba je tahle svoboda vázaná na historický a ekonomický podmínky, který pominuly. Našim podmínkám odpovídá totalitní systém. Ta svoboda venku je jim k ničemu. Nedám se opít tím rohlíkem, že si tam každej může vydávat co chce. Ani s tím to ve skutečnosti nejni tak slavný. Báječně to kamuflujou, to ano, ale konkrétní úžitek je z toho malej. Jsi spokojen?“

„Já jsem vždy spokojen. Ale jsem taky vždycky zvědavej.“

„Ještě před padesáti lety jsme byli hrdi na to, že žijeme ve dvacátým století -“ rozhovořil se Ivan najednou s trpkostí, „hrdí na to, co jsme od jeho počátku dokázali ve vědě i v umění a jaká perspektivy společnosti jsme otevřeli

– dnes se na to století ohlížíme s hrůzou – a s děsem se díváme do jednadvacátýho století. A i z toho umění nám zůstane jen vzpomínky, které nám propadávají mezi prsty jako písek. Ano, venku si od konce války žili, jen co je pravda, tvořili, jen co je pravda, my jsme třeli bídu s nouzí a leželi jak zaživa pohřbení – ale nakonec – jak tak nějak koukám – začíná si to vycházet nastejno."

„Moje slova, Ivane, mea ipsissima verba. Venku šťastně zapomněli oč jde a bavěj se po svým. Vono ale takový šťastný zapomenutí někdy vede k neradostnýmu překvapení. Maj svoje selfrealisation, sex, drogy, Krišnu – jen ať je to zajímá čím dál víc. Ať zapomenou na to, co se skutečně děje. Voni jednou budou překvapený třeba jejich děti. Já se smíchy utluču! To vy aspoň zatím jste si už na leccos zvykli. No a ty už vůbec nepatříš k těm, co se rozbrečej, když viděj v Samaritainu osmasedmdesát kování ke dveřím a že si nemůžeš vybrat z několika stovek aut a třeba i povidel. – No ale pořád jsem ti ještě nekáp do noty. Vono to je ještě horší, žejo?"

„Nač zas narážíš? Mám se svlíct z kůže? Nejni už dost hrozný, že je tu nová, neočekávaně nová vládnoucí třída, která už jen proto, že je nová, může mít ještě neomezené perspektivy rozvoje a vykořisťování při tak totálním oblbnutí lidí, jaký snad od samýho začátku třídní společnosti se nedalo dokázat – není snad dost hrozný, že je to, možná, jediná reálná forma postkapitalistický společnosti, takže ten idiotskej slogan o reálným socialismu je snad docela oprávněnej – není snad dost hrozný, že tváří v tvář musí člověk zůstat jen sedět na prdeli a nemůže hnout prstem, protože třídní boj z hovna nevyhřešeš kdybys tisíckrát chtěl, není dost hrozný co pak můžem čekat?"

„Jen se nevzrušuj, Ivane, nevzrušuj se alespoň přede mnou. Máš chladnej mozek. Hned tak se z něčeho neposereš. To, co říkáš, je vod tebe hezký, ale budoucnost, třeba trošku vzdálenejší, nám zas z toho dá vybruslit. Jestli je tomu tak, proč jsi klidně neoddychneš, neodplivneš a nejdeš si v pohodě číst ty svý poučný knížky?"

Ivan mlčel a poprvé pocítil strach, že podlehne ve všem a že zemře.

„Tobě se někdy zdá hroznej sen, v bdělým stavu, u čtení těch poučnejch knížek -"

Hlas se ztišil a odmlčel. Tma za oknem zhoustla jako tam v pokoji. Něco zakrylo oblohu, která už nebyla.

„- hroznej sen – v bdělým stavu – s chladnou hlavou -" promluvil opět hlas;

„- že nejde jen o reálnej socialismus. Že jde o to, že lidstvo prostě zklamalo vůbec a cesta vede dolů-."

„Je to jen sen, jen noční sen, jen sen. Jen sen, za kterej nemůžem -" pronesl Ivan těžce skrze zuby.

„Perspektiva svobody, perspektiva, že se budou lidi spravovat sami, perspektiva, že nebudou stále jen ovládáni – vůbec není pro ně." Řekl hlas smutně a zřetelně.

„Nemluv -"

„Pokus zkrachoval. Je to definitivní zkrachování snů, které se vám po pár set let zdály. Je to zkrachování perspektiv, o nichž jste si mysleli, že jediné jsou důstojné a že jen v usilování o ně a po uskutečnění jich bude vůbec mít smysl žít – jinak to smysl mít nebude. To jste si mysleli, to jste už i „věděli"! „Věděli" jste, že nejvyšší meta je tvůrčí práce, „věděli" jste, že je to mír, spravedlnost, zachovávat život a být tu pro druhé, „věděli" jste dokonce, že to je láska k lidem – a teď vidíte, že jste věděli hovno. Respektivě jste blábolili ve sladkém snění, teď vidíte, že jste mluvili ze spaní a ne o skutečnosti. A jen tak mimochodem: až za sto let bude 2,5 miliardy jenom v Africe, myslíš si doopravdy, že se budou spravovat podle svobod buržoazní demokracie nebo dokonce socialistický přímý demokracie? To by si snad nemoh myslet ani pánbůh."

Ivan neodpovídal. Velice chtěl přesvědčit sebe sama o tom, že nemusí odpovídat na všechny ty banality.

„To, že pokus zkrachoval, už neomluvíš vytáčkami o ekonomice. Poznáváš, že kořen je v lidský nátuře. Neříkám tím nic nového. Tušilo se to odedávna. Ale doufalo se! A teď máš oproti dřívějším časům zkušenost, že se to zkusilo a ověřilo na všech místech světa – SSSR, vaše zemičky v Evropě, Čína, Třetí svět, a samozřejmě i svobodný svět."

„Nic se neověřilo!"

„Všechno se zkusilo."

„Zhloupl jsi v tom svým světě jako kretén!"

„Ty jsi v pekle. Já jsem se neangažoval. Jen jsem se díval."

„Tak proč ses jen díval?!"

„Díval jsem se aniž bych zasahoval prostě proto, že to bylo od začátku dáno."

„Jak to, od začátku dáno? Věříš snad v osud?"

„Ne. Ale jste jen zvířata. Zvířata, která se chtějí mít dobře jako všechna ostatní. Na jiném vám nesejde. Zvířata se nezabývají ničím víc. Žrát a rozmnožovat se."

„Obehraná písnička."

„Chceš poukázat na to, že máte rozum?"

Ivan mlčel.

„Řekl bys mi bez všech serepetiček, k čemu ho uplatňujete?"

Ivan mlčel.

„Jste s to vědecky pracovat a umělecky cítit. A co víc? Řekni mi upřímně, co víc?" Hlas čekal.

„Chtěj zvířata svobodu, spravedlnost a to, co si od osvícenství namlouváte?"

Ivan mávl znuděně rukou.

„Otravuje tě to a myslíš si, jak nejseš chytrej. Spolkneš i to, když se bude problém toho stále ohromnějšího hladovýho světa řešit v praxi genocidou? I to spolkneš, protože pro vás, kteří se najíte, se tak odstraní velké nebezpečí a budete zase znovu moct uvažovat o míru, lásce k životu, spravedlnosti, pokroku a svobodě?"

„Nespolknu to!" vykřikl Ivan.

„To jsem rád – pak se oběs včas – už se na tom pracuje."

„Jdi takový hovadiny vykládat jinam!"

„Nečetl jsi statistiky, že za necelých sto let bude celá Evropa plus Severní Amerika skoro liduprázdný kontinent oproti tomu, kolik bude lidí a to pěkně hladových lidí, všude jinde? V jediný Africe jich bude pětkrát víc! A co, vy slávo světa, co jim dáte a co jim řeknete?“

Ivan mlčel.

„Kdybyste byli svobodní, sami si vládli, byli spravedliví a ctili lásku mezi lidmi – tak snad – snad byste udělali něco jinýho, než v takovým pádě dělaj zvířata. Ale vy takoví nebudete, protože pokus o to definitivně ztroskotal, nic se z toho neuskutečnilo a neuskuteční, prosrali jste svoje debilní snění, a proč – protože vám váš ražim sedí. Sedí vám, protože vám zaručuje, že bere zodpovědnost, kterou máte cítit vy, na sebe, že se o vás postará, že vás všecko vysvětlí a ochrání vás. A vy nechcete nic jinýho slyšet! Ani tady ani v Americe! Proto jste tak rádi, že máte někoho, kdo vás ovládá, třeba by to byl desateronásobnej Hitler. Máte po starostech. Žerete si. Maximálně riskujete válku. Ale to vy přece klidně berete – jenže tentokrát se spálíte, ať to bude tak nebo tak. Ještě když se vyvražděj První svět s Druhým – prosím – je to přirozenej plod zvířecí blbosti, nedám si nohu za krk. Ale jestli První s Druhým společně půjdou a vymordujou Třetí, tak i já bych se radši hanbou propad, tak vám připravím takoví přivítání, že i bez věčnýho života se vás zděsí na věky celej vesmír.“

„Já v tom nejedu“, vyrazil těžce ze sebe Ivan.

„Jedeš v tom, jedeš a já si tě pojistím, vzbudím tě a na vlastní oči uvidíš, že to, co z vás všech zbude, bude mít cenu žrádla pro psy. To uvidíš tu svoji zákonitost dějin! Byli jste a budete zvířata a zachováte se podle toho. Nebo ještě míň. Jako nějakej hnusnej hmyz. Však když sedíš v hospodě, koho tam vidíš?“

„Nestarám se o ně.“

„A už tím jseš v tom až po uši!“

Nastalo opět ticho. Jenže bylo ještě nějak víc k nevydržení, než když hlas mluvil. Ale ten mlčel. Jenom jakoby se občas sotva slyšitelně uchechtl.

„Proč bych se měl o ně starat?“ vykřikl nakonec Ivan. „Jsou mladý, jdou do toho s elánem, chtěj něco dosáhnout – proč by i to jejich nicotný snažení mělo bejt nanic?“

Hlas se zasmál už zcela hlasitě: „No a na co jinýho by bylo? Existuje snad bůh?“

„Už jsem se bál, žes na to úplně zapomněl“, zachechtal se drsně Ivan, „to přece byla tvoje specialita!“

„Před sto lety, Ivane, před sto lety. Nebo dokonce ještě dřívějc. Vždyť dneska už bych o tom neměl ani s kým pohovořit. Tak se to za těch pouhejch sto let změnilo.“

„Ale jdi?“

„Ba, ba, změnilo. To tenkrát s tvým jmenovcem – to bejvalo popovídání. Ten byl z toho celej utrápenej. Koho to ještě trápí dneska? Svíčková báby někde v Jižní Americe maj svý jistý, těch pár profesorů teologie si povídá mezi sebou – proč bych je vyrušoval, když je to baví a je to jejich chleba – ale vobyčejný normální rozumný lidi, ty už vo to povídání nestojej. Já vím, že je teďka mezi mladejma móda dělat jako že vo Bohu vážně uvažujou, ale vždyť se podívej na Aljošu, jak to vypadá. Ten Aljoša, co byl před sto lety – toho už snad nenajdeš ani v Czenstochový.“

„Dost možný“, řekl Ivan smutně.

„Nějak nejseš dost nadšenej, že ti vlastně všichni rozumný lidi dávaj zapravdu.“

„Ono to všechny rozumný lidi sere, že jsou ateisti“, odpověděl Ivan, „ale nemůžou být nic jinýho – pokud teda jsou při zdravým rozumu.“

„To já znám“, odúpověděl pohotově hlas ze tmy, „to ti mně je tak důvěrně známý – ani ti nemusím povídat. Von ani věčnej život za nic nestojí, když není Bůh. Zkus to! Nepřeju ti to. Chtěl bys, já vím, ještě pár tisíc let číst další poučný knížky, třeba ze všech koutů vesmíru – ale co s tím – nakonec – řekni – co s tím? A co pak? Ještě je ani všechny nepřečteš a začneš bejt divnej. Já sám žiju v říši smutku a místo radosti znám jen vtipy – je to konečně známo z literatury.“

„Teď ti věřím, že říkáš pravdu -“ usmál se tiše Ivan. „Ale máš recept?“

„Nemám. A ty?“

„Nemám.“

„Ani tu budoucí harmonii, jak říkával před sto lety -“

„Ani tu.“

„Takže je ti jasný, že Velikej Inkvizitor se už ujal vlády?“

„Kašpare! Velký Inkvizitor byl ještě etická postava. Etická a tragická. To, co se ujalo vlády dnes, je čistý zlo.“

„To jsem rád, Ivane, že jseš tak etickej. Etický problémy, to mám rád. Voni ti ještě zbejvaj takový pojmy jako zlo a snad dokonce i dobro?“

„Můžu se snad někdy vyjádřit jako normální člověk.“

„Ale prosím, prosím – když oba víme, že ty termíny jsou slabomyslný, tak prosím. Co se týče Velkýho Inkvizitora, to já stejně tak kvůli literárně-historickýmu koloritu. Ten tehdejší připitomnělej Aljoša to měl v tu ránu vyřešený: Velkej Inkvizitor je římskej katolík, ale u nás pravoslavnejch to nepadá v úvahu. Jo, jo, byly to časy, byly to hlavy! – Ale bez žertu: byl to skutečně velkej etickej zjev. (Teda ne ten Aljoša). A obětavej! Co ten přeci nenasliboval! Vo co všechno se von chtěl přece přičinit! To ten, co dnes skutečně vládne, je, jestli dovolíš zas literární výpůjčku, asi spíš Sauron. Co se slibování týče, tak ze začátku na to byl taky kadet. Měl řečí jak vopice chcanek. Na jedný straně socialismus, na druhý welfare-society. Ale teď už dávno nic neslibuje. Nejenom žádnou budoucí harmonii, ale dokonce až ani ten blahobyt. O svobodě nemluvil stejně nikdy nikdo kromě pár buržoazních filosofů jako Karel Marx – neurazil jsem tě, Ivane? -“

„Neurazil.“

„To jsem rád, moh jsem ostatně vyjmenovat jiný, ale souhlasíš. Vono to eschatologický vidění je přeci jenom

strašně hloupá pověra. Strašně hloupá. Ani ne asi nejhloupější, která se kdy vyskytla. Když není bůh – tak k čemu se dá dospět? K ničemu. Od začátku do konce světa. K ničemu -“

„Zas kecáš banality!“

„I já se, Ivane, můžu zamejšlet jako normální člověk. Máš snad recept?“

„Nemám.“

„Taky nemám, Ivane, to je jediný jistý, co vím. A proto to čistý zlo, vo kterým mluvíš, je vlastně přeci jediný, co může bejt? Ne?“

„Mluv dál, když seš tak chytrej.“

„Inu, když už tedy jsme u toho – co takhle vobětovat jedno jediný dítě?“

„Idiote!“ vyprskl Ivan. „Tuhle otázku měl dostojevský od Bělinskýho. To bys přeci moh vědět. Tomu to nakonec sedělo jako šváb na mozku a říkal, že už ani prstem nehne, pokud mu někdo neřekne, čím je utrpení byť jen jedinýho malýho dítěte v dějinách ospravedlněný. Je to otázka ateisty a pro ateisty, ne pro ty, co věřili v nějakýho toho svýho Krista, v tom se Dostojevský zbod. Křesťani to měli a maj v tom punktu jasný jak facka. Při svým mordování malých dětí si nakonec vždycky řekli, že to je holt ta vůle boží. Pro nás je to otázka, pro nás – ty to víš.“

„Vím to, Ivane, a uklidni se. I Fjodor Michajlovič to věděl a právě to ho tak sralo, můžu tě ubezpečit. Moc s tím nehnul, protože nemoh, ale sralo ho to. A co ty, Ivane, jak ty bys -“

„Co já bych -! Co pořád já! Všichni by dnes obětovali kohokoli ani ne za budoucí harmonii, ale za vobyčejnej blahobyt. A vždycky to tak bylo. Nikdy to nebylo jinak, nikdy.“

„A taky nebude. Protože dobytek jako vy může mít dobra a etiky plnou hubu, ale nikdy nic nesmí stát v cestě jeho prospěchu. Mlč, prosím tě, neříkej hned, že to řece víme všichni, ono je opravdu někdy třeba říct to úplně jasně a nahlas, že jste se nikdy v praxi neřídili žádnou etikou a nikdy se jí řídit nebudete. Je opravdu třeba říct jasně, že lidstvo úplně zklamalo svý vlastní představy o sobě, protože od momentu toho jasnýho sebepoznání se pak dějiny lámou.“

„Jak, že lámou?“

„No půjde všecko snáz a rychleji.“

„Kam?“

„K dokonalýmu poznání. K poznání, že to čirý zlo, co vládne, je normální způsob, jak se projevuje a prosazuje lidská přirozenost. Ivane – mělo by ti z vás bejt nanic, nejste dokonce ani moc chytrý, v umění jenom tak akorát sublimovat agresivitu a sexualitu. Máte slabý nervy. Nejradši jste, když jste votroci. Ani o pravdu ani o etiku se ve skutečnosti nezajímáte. Uklidníte se jakýmkoli blábolem, který vám někdo vymyslí, ať je to o bohu nebo o pokroku. Ani když vás náboženství strašilo trestem a lákalo odměnou, jste nebyli ani za mák jiný. Nejchytřejší vám pěkně vznešeným vydání vyložili, že se přece nic neděje: Aljoša a jemu podobní to maj pěkně v Bhagavadgítě, maj pokoj a ještě se považujou za výkvět ducha.“

„Aljošu vynechej – je dítě – je jinej než my. I když zatím čte blbiny. Samozřejmě, že není pravda, že se nic neděje. Děje se strašně mnoho a -“

„A ještě k tomu vesměs samý zlo. Žejo?“

„Nevím.“

„Protože nechceš. V tom nejhlubším šupleti to máš schovaný.“

„Poslyš – vždyť je možný, že se lidstvo přece vyvíjí -“

„Naprosto s tebou souhlasím.“

„No a jestliže se vyvíjí, mohlo by se stát jiným -“

„- a lepším -“

„- kdyby k tomu mělo podmínky a čas. Vždyť tohle skutečně může bejt pořád jen prehistorie skutečnýho lidstva -“

„Krásně vopakuješ, cos měl tak rád. Jenže ty podmínky nejsou a čas už taky nejni.“

„Snad už nejni – ale vždyť je ti skoro nešťastná náhoda -“

„Aha, už náhoda, ne chyba, rád poslouchám.“

„- náhoda, že všecko se zdrclo najednou: populační exploze, zásadní společenský změny -“

„- nepovedly se nám nějaký ty revoluce -“

„- ekologický ohrožení, vyčerpání surovin, nedostatek potravin -“

„- atomový zbraně -“

„- mlč už -“

„Já si jenom přizvukuju. Máš ve všem pravdu, Ivane.“

„No prostě – vždyť by stačilo, aby ta pitomá planeta byla docela obyčejně jenom větší a věci by se mohly řešit nekatastrofickým způsobem ještě pár set let a vyřešilo by se jedno po druhým.“

„Vážně si myslíš, nebo si ze mě je děláš legraci? Chceš říct, že to nešťastný a tak snaživý lidstvo prostě zajde jen kvůli náhodě, že jste ne svou vlastní vinou, chudáci, zmeškali autobus. Máte planetu malou a chudou a přitom by vám bylo stačilo už jen pouhých pár set let a byly z vás čistý lilie. Není to tak dávno, co vám byla tahle planeta až moc velká. Dovedli jste ji v parádně krátké době zčásti přelidnit, zčásti zničit. A jak je všeobecně známo, hodláte v tom stejným tempem pokračovat. Pár z vás si to, pravda, spočítalo, ale všeobecně se na to kašle. Jestli snad jeden z desíti miliónů má u vás rozum, kolektivně jste organismus naprosto bez rozumu. Můžeš si přemejšlet o svejch náhodách, ale připočti k tý náhodě hlavně to, že jste náhodou prostě neinteligentní zvířecí bytosti. I kdyby nakrásně byl bůh (zavzdychal vo tom mně moc milej pan profesor Heidegger), je vůbec myslitelný, že by se vo tuhletu zvířecí či hmyzí chamraď staral? Támhle musí už desítky miliard let – prosím – nevím přesně – koukat, jak se mu pomaloučku podle prachsprostejch fyzikálních zákonů, do kterejch nemůže ani prstem šťouchnout a popostrčit, roztahuje vesmír a vznikaj

a zanikaj přitom celý galaxie a nezvládne to – a vo vás akorát na týhle přej i podle tebe moc malý planetce se bude starat. Vždyť ani já se vo vás nestarám, kde bych na to vzal čas, starat se o takový – ani říct se to nedá -“

„Mluvíš o bohu?“

„Řek jsem „kdyby“ – nedělej si naděje. To zlo, který vám vždycky vládlo, protože je jenom normálním rozvinutím vaší zvířecí přirozenosti -“

„Nemusíš se pořád vopakovat, nejsem natvrdlej -“

„Ale když já se rád někdy opakuju, Ivane, tak se raduju z pravdy -“

„Nekecej a mluv -“

„Tak teda to zlo je dnes jenom zřetelně viditelný, protože už není žádnýho dalšího východiska a žádná další kamufláž už nebude. Sauron vám už neslibuje ani blahobyt, víte už, že se budete i bít – dej pánbůh, aby jen v takových lokálních válkách, co budou stát jenom těch 750 miliónů mrtvejch podle švédský akademie – že se budete pak znova jen dřít a žít v hambě. Nikdo se vás už na nic neptá a ptát nebude. Sauron se nepotřebuje s vámi radit. Jeho služebníci vám můžou předvádět nějaký divadýlko jako jsou třeba americký volby, ale do ničeho už nemáte co mluvit. Sdělovací prostředky se postaraj o to, abyste vždycky měli čistý svědomí. Maximálně si smí dělat výčitky svědomí, ten, co prohraje, protože tomu se všecko to hodí na hlavu.“

„Jseš ty snad svědomí?“

„Nejsem. Byl jsem vždy jenom analytickej rozum. Ten svědomí mít nemusí. Jsou i jiné hrůzy než svědomí. Viď – tušíš to aspoň!?“

„Vím to.“

„Ale kde se pak spojí obojí, rozum i svědomí, tam nastane TMA. Tam je ta říše, jíž jste se kdysi báli. Zešílíš, Ivane, zešílíš. A v šílenství přestane plynout čas: je věčnost, ať to měříš jakýmikoliv hodinkami.“

„Nemusíš vytahovat to svoje divadýlko. Ne na mě. Kdybych měl stokrát nesmrtelnou duši, nepotřebuju se bát.“

„To ti gratuluju. A jakpak to, smím-li se ptát?“

„Předem jsem si doznal, že vše, co je zlé, je ve mně. Pořádně jsem si na to dával pozor a zjistil jsem, že vše. Proto taky nejednám. Když vím o sobě vše, těžko mohu být něčím překvapen. Kdyby byl bůh, patřil bych mezi zatracence, ani by mi to nemusel předurčovat. Když není – myslíš, že se může ještě stát něco horšího tomu, kdo si tak jako tak už přiznal svou vinu za cokoli?“

„Pěkná úvaha. To jsem se opět poučil. Budu to moci poradit i jinde. Jenomže na co je v tomhle světě spoleh? Řekni sám. Pokud to nezkusíš -“

„Nechci nic zkoušet.“

„Aha. – Nikdo tě nenutí. Já jen tak. Empirie, to je taky moje slabost.“ „A teď už vypadni. Abys už nevotravoval, tak ti tedy přiznám, že nezbývá nic. Spokojen?“

„Ale jakpak to -?! Zbývá toho moře! Vždyť přece v první řadě zbývá dobře si to zařídit, účastnit se, jako na olympijských hrách, přitom se dá leccos vykonat, když ne dobrýho, tak aspoň funkčního a prospěšnýho, třeba umělecký dílo – potěší to lidský srdce – teda: jak tvoje, tak čtenářovo, divákovo, posluchačovo – vždyť voni prej dokonce prožívaj katarzi -“

„Nech si svý vtipy -“

„Ale Ivane, já teď mluvím naprosto po pravdě,“ řekl vážně hlas, „promiň, že jsem užil ironického tónu. Ty ho rád užíváš taky. Zbývá toho úžasně mnoho. Není bůh. A právě proto zbývá úžasně mnoho. To, co lidstvo vytváří, byť i za velmi krutých podmínek, má trvalou hodnotu v naprosto kosmickém rozměru. Sám jsi napsal, že to je vytváření nových hodnot a obohacování bytí o nové hodnoty, že člověk je hodnototvorná a ontotvorná bytost par excellence. Bez práce by se člověk nebyl stal člověkem a bez umění by jím přestal být. Lidé to prostě potřebují!“

„Víš, že si myslím totéž co Magor?“

„Vím.“

„No a?“

„Co myslíš, že ti odpovím? Co ti odpovím, když mluvím, jak jsem řekl, po pravdě? Magor má pravdu.“

„Magor má pravdu! – A tak chceš ještě něco žvanit?! Kdyby dnes umělci nebyli zločinci, kdyby si uvědomili, že vytvářejí jen fíkový list nahotě čirýho zla, že tím, co dělají, parfemují smrdutý hovno, do něhož nás to zlo až po nos ponořilo, kdyby prostě přestali s celým tím svým předstíráním, že zlo dovoluje lidem mít i kulturu a umění -“

„Zajisté, Ivane. Umělci to, co říkáš, provozují – a vědci pracují a pracují až se z nich pot leje, samou úžasně zajímavou a důležitou práci dělají – a na tom stojí náš režim.“

„Kdyby nedělali, byl by vyřízenej. Ale to je ta prokletíhodná prodejnost nejen obyčejný blbý inteligence, ale i intelektuálů – a samozřejmě i těch umělců! Nejedu!“

„Ach můj Ivane, pravdu pravdoucí říkáš. Ale – poslyš – že jen se tak ptám – někdy už taky cejtim sklerózu – nechtěl bys takhle, aby i dělnická třída přestala dělat na ten tvůj hnusnej režim (a to jak na ten zdejší, tak jistě i na ten americkej) a udělala generální stávku? He -“

Ivan mlčel.

„Asi by to pomohlo ještě víc než kdyby přestala hrát česká filharmonie a Boston Philharmonic Orchestra atd.? He -“

Ivan zlostně dupl nohou, rozpřáhl se do tmy a pokusil se hlas udeřit doprostřed jeho hnusný huby.

„Ale vždyť mám přeci pravdu, Ivane. Vždyť jsi to dokonce i sám kdysi čítával – nebo jste se to snad už na fakultě neučili?“

Ivan se zapálil jenom další cigaretu a začal uvažovat, jak to zítra udělá s odjezdem.

„No vidíš, Ivane, vidíš. Absolutistický požadavky končej v troubě. Řekneš si – nespolupracovat se zlem. Moc

chvályhodnej úmysl a v podstatě moc snadno proveditelnej – jen ho teda provést. Já jsem chodil jako stín za Gándhím, když do toho hecoval v Indii a byl jsem zvědavej jako malej kluk, jak to dopadne. No, podle mýho očekávání, je to horší debakl, než kdybys vyhlásil bojkot piva. Kdyby bylo záleželo na tom, jak Gándhí uspěje s tím programem nespolupráce (a nepřipletlo se do toho zhroucení Britskýho impéria ze zcela jinejch důvodů), seděli by si Angláni v Indii s naprostým klidem dodnes a třeba navěky. A marxisti měli na generální stávku i všelijaký Internacionály – a ani pořádnej pokus neudělali. Ani bolševici v sedmnáctým roce se ani nepokusili se na to spoléhat. A to ještě byly zlatý časy třídního boje! Kdepak dneska s tím na někoho přijít. Každej ti rovnou řekne, že proti po zuby ozbrojenýmu zvířeti je jakejkoli pokus marnej. Solidarita neobstála ani dvanáct hodin, když vyrukovali vojáci! Nebo snad bys chtěl dokonce to, aby vojáci neposlechli vystoupit proti dělníkům a snad, nedej bože, jak se to, honem, říkal, obrátili zbraně proti vlastní vykořisťovatelský třídě, poněvadž vobyčejný vojáci, to jsou vlastně v civilu taky dělníci -!? Vono se to moc pěkně mluví, ale já jsem si bohužel dával moc dobrej pozor, jak se to ve skutečnosti realizuje, či spíš nerealizuje. Moc povznášející vobraz to teda nikdy nebyl. A pak chceš prohlašovat s halasem za zločince ty, co fidlaj na housličky a hrajou v Národním divadle a ty blbečky co vydávaj knížky básniček v Československým spisovateli, zatímco proces stíhá proces, rukama nohama se pracuje k nový válce, svobody pochodujou jedna za druhou do hajzlu a hladovej svět je hodinu od hodiny stále víc ničenej a na jeho nafouklým břichu si tam venku – ale pomalu už i teď u nás – stavěj mrakodrapy a koneckonců i takovýhle ramazovský baráky, kde si prima lebedíš?“

Ivan se zuřivě snažil neposlouchat.

„Nejni to opravdu magořina? Vždyť přeci všecky ty lidi, který makaj, se prostě jenom úplně normálně chovaj podle přirozený lidský přirozenosti. Podle tý samý, podle který poslechnou na slovo a se slzou v oku půjdou se dát rozstřílet na hadry a některý dokonce s nadšením a všichni s přesvědčením, že se nedá nic jinýho dělat a koneckonců je to správný. Voni jim to včas vysvětlili a ještě vysvětlej. Lieber rot als tot. Moc hezký heslo. Tady u vás ještě nic tak zvučnýho nezrýmovali. Asi by si měli říct Bondymu. Doufám, že nepovažuješ za nedostatek, že jsem se nezmínil vo tom, že pro zbožný lidi bejvá válka svatá a vod nejrůzněkších církví a pánubohů požehnaná. Nejenom v Bhagavadgítě, kde Krišna zvlášť pěkně argumentuje tím, že kdyby Árdžuna nešel pobíjet ty svý příbuzný, tak by si utržil vostudu, což přeci pro slušnýho člověka nejni hodný.“

„Nudíš mě a opakuješ se“, řekl Ivan. „Musím jít spát, zítra vstávám a jedu domů. Mějte se tu dobře.“

„Ale dej si přece říct, Ivane. Kams dal najednou rozum? Všichni spolupracujou. Všichni. Kvůli hladu, kvůli autům, kvůli slávě – tak proč ne kvůli tomu, aby se lidem pomohlo? Copak ti vědci, co zkoumaj nový léky, ty umělci, co tvořej novou hudbu, ti, co aspoň píšou detektivky – nedělaj to nakonec pro lidi? Neřku sestra Tereza! Aby bylo lidem dobře? A časem – časem je z toho velkej úžitek, věř mi. Mít schopnosti a sednout si někam do sklepa a neudělat nic pro lidi – vždyť jednak je to hanba a jednak to musí bejt strašnej pocit, co takovej člověk asi vytrpí – co, Ivane?“

„Moře utpení.“

„Moře utrpení – říkáš, jako bys to znal. Všecky zlý vlastnosti z toho pocházej! Zloba, závist, nihilismus – vždyť pomalu, Ivane, takovej člověk je horší než co říkáš vo mně -. Co já můžu? Já nemůžu nic – to je můj úděl – ale takovej schopnej člověk, ten může dávat! A když nedává – spočítej si to. Vždyť když píšeš do šuplíku a přečte si to akorát pár tvejch známejch – jakej je z toho užitek – jakej? Věř mi, že takovej člověk je prokletej.“

„Ať si je prokletej!“ vykřikl Ivan. „Dnes už nikdo nemůže říct, že z autopsie nezná program, sílu, moc a důvody toho tvýho Velkýho Inkvizitora -“

„Vašeho, Ivane, vašeho, ale jsem samé ucho -“

„- Saurona, čirýho zla, co vládne, ať ho jmenuješ jak chceš. Každej o nich ví, každej zná jeho všemohoucnosti a každej zná, jaký jsou jeho odměny a dary. Vždyť si přivlastnil všechny příklady hrdinství, obětavosti, morální čistoty a vytírá s nimi zadek – všecky ideály si přivlastnil, občanské, etické, lidské – všem fixluje ve svejch hnusnejch rukách, všecko si přisvojil, od Homéra až po dnešek! Dává hrát Beethovena! Ódu na radost! Hraje Brechta a nechá herce s hlubokou přesvědčivostí mluvit o etice a zodpovědnosti vědce – co si můžou myslet lidi, co hrajou v Národním Galileiho a co si můžou myslet zlu obětovaní diváci? Zatleskej, maj možná tu katarzi, a ráno jdou makat na válku. A soudit nevinný. A psát články plný lží. Minimálně si jít zahlasovat na nějakou schůzi. Zlo se rozplývá v nadšení nad Antigonou, na Janou z Arku, nad vším, co bylo kladný, pravý, nefalšovaný, hrdinský, nad vším, co skutečně lidi chtělo někam vést. Zlo zprznilo naprosto všecko, to je odměna, kterou dává těm, co tvořej umění, kromě pár bezcennějch bankovek. Není možný spolupracovat! Nesmí se spolupracovat! Je to zločin ve světě, kterýmu vládne zlo. V tom je ten hroznej zvrat věcí: co bylo dobrý, tím, že to zlo vzalo do svý ruky, stává se jedem. Pomalu už to, co bylo zlý, je teď jediný nezprzněný, jediný dobrý. Zlo už nepředstírá ani, že má nějaké „vznešené“ úmysly a zájmy. Poslední takovej trouba byl Hitler. Od té doby už jen slepej nevidí, jak černý je to zlo, co vládne. A že nemá žádný zájem a úmysl než se udržet u moci, protože to znamená prostě mít všecko, vlastnit všecko, zmocnit se všeho – a všichni, všichni lidi jsou jeho otroci. Před sto lety bylo ještě problémem, je-li bůh nebo není – dnes je už jenom problém, jak se zachránit před spoluprácí se zlem. Naseru ti na prokletí, je lepší prokletí než spolupráce.“

„Ty jsi, Ivane, naprostej manicheista. Kde se to v tobě vzalo? Takovej kultivovanej člověk! Vždyť to není zdravý! A vůbecani za chlup to není rozumný! Když není bůh – tak jakejpak zločin, prosím tě? To snad jako z etickýho hlediska? He -“

Ivan se zlobil, že se rozpálil a teď mlčel.

„A čímpak by asi tak bylo to etický hledisko zdůvodněný? – Vztahem k budoucnosti? – K jaký? – O eschatologii jsme se shodli, že je to blbost. Tak k jaký? – A jestli k obyčejný, lidský, vždyť když ten Sofoklés nebo Brecht nebo jiný tvořili, přeci chtěli pomáhat lidem. A myslíš, že nepomohli?“

„Tam, kde vládne takový zlo, jako dnes, nejen nepomáhaj, ale ještě škoděj. Bylo by tisíckrát líp, kdyby jich nebylo a to zvíře mělo jenom stanici Hvězda. Ta mu patří. Proti těm, co tam dělaj, neřeknu ani slovo. Zločin za prachy. Dobrý.

Beru. Za co nejvíc prachů. Ať zvíře platí. Je to nevinnější než Česká Filharmonie a Boston Symphonic Orchestra. Nic se nepředstírá. Disco. To je vono. A Mladej svět. A Svět motorů. Už je krok ke Kraft durch Freude. A dál – a dál – nejni se ani kde zastavit. Ať všichni žerou! Ať jim zvíře sere prachy! Má je! Má jich dost. I pro ně. Samotnýmu mu pořád zbyde miliónkrát víc než co rozdá. Proč ne estébáci? Jsou placený za práci. Beru. Ústřední výbor – ten teda vopravdu nejni placenej za práci, ale beru. Vláda. Beru. Americkej kongres. Beru. Ať se prqchy točej! Všichni ať jsou v kole! Hrabal! Pelikán! Kundera! Nejni se kde zastavit -“ zaúpěl Ivan.

„No rpsím – už to na tebe zase leze. Ale že se nám ty problémy za sto let nějak zjednodušily, co? Vida – jdou víc na tělo. Není už kam ustoupit. Nejni už za co se schovat. Asi skutečně jde o holej život. Nejen ve válce, ale i v tom tzv. míru. Vznešeně by se dalo říct, že po veškerý redukci zůstal holej život. Ale milej hochu, když všichni ti, co jsi jmenoval, klidně můžou bejt, jak říkáš, zločinci a ty to bereš a ani jim to nemáš za zlý – tak proč ty, řekni mi, by sis takovej zločin měl brát za zlý? Vždyť skutečně bys moh nakonec prospět! Ve Světě motorů vycházej moc zajímavý články. A Hrabala přeci žerou všichni v celý republice. A nenapsal jen samý sračky – Nojo, vidím, že řekneš „tím hůř“ a já ti to nebudu už vymlouvat. Odsoudil ses sám, jak jsem čekal. Prdlo ti to konečně v hlavě nadobro a budeš už jen cvok. Ale šílenství, pravý šílenství, tě ještě čeká, Ivane. A jak vidím – nemine tě. Pak už se s tebou nebude bavit nikdo. Ani já, Ivane. Myslel jsem, že jediná útěcha, která plyne z ontologie, je, že o nic nejde. To byla zdravá myšlenka, jenomže tobě pořád o něco jde -“

„Nikdy jít nepřestalo!“ zařval Ivan.

„- a to tě zahubí. Šikovně se vyhýbáš kriminálu, ale Magor ve Valdicích se bude mít líp. Člověk, kterýmu o něco jde a neví o co – to teda je gusto. Nemůže mu jít o boha – poněvadž není; nemůže mu jít o etiku – poněvadž není; nemůže mu jít o lidi – protože vládne zlo; nemůže mu jít o budoucnost – protože bude patřit zlu a hanbě. Promiň, že to tak vypočítávám. To je abych se nesplet a nezapomněl. Budu se mockrát na tvůj případ odvolávat. Je to moc zajímavý a poučný. Víš -“

„Vrať se do hajzlu, z kterýho si vylez!“ vykřikl Ivan a vyběhl ven. Zdálo se mu, že se za ním někdo pobaveně rozesmál.

X

Když Ivan vyběhl ven, zjistil, že nepanuje tma jak se mu zdálo, když okno v jeho pokoji bylo celé vyplněno černí, nýbrž že nad jeho hlavou se znovu klene oceán Mléčné dráhy zářící tichým, důrazným jasem. Venku bylo příjemně teplo. Ivan byl zpocen, že se mu všechno lepilo na tělo, v pokoji zřejmě bylo nesnesitelné dusno. V klidu popůlnoční chvíle se tu proti cloně lesa ostře tyčila vila. Všude panovala tišina, taková, že skoro bylo slyšet, jak zní obloha. Padala z ní na zem taková záře, že Ivan to nevydržel. Noc byla v tomto světle jasnější než poledne. Ve všech oknech bylo zhasnuto. Nepohnul se ani vánek. Ivan kráčel pomalu k bazénu, kde opět stály rozevřené slunečníky a rozložená lehátka. Když přišel blíž, zpozoroval najednou, že na jednom leží Míša. Leží a nehýbá se. Ivan zakašlal, ale Míša nereagoval. Ivan přišel blíž a poznal, že Míša spí. Rozložil se pohodlně na lehátku a vedle něj na zemi stála láhev nějaké lihoviny. Z Míšova dechu bylo cítit, že usnul opilý. Proč ten blbec ještě neodjel -?, řekl si Ivan a byl by nejraději do něho kopl. Co si myslí, že tu ještě dokáže? Starej ho přechcal a koneckonců to Míšovi patří. Rozhodně alespoň s ním Ivan necítil žádný soucit. Lotři jeden jako druhý. A tenhle je teda menší formát. Ať vypadne a skutečně se zastaví až v Mnichově. Kdo vlastně může říct, co ve skutečnosti dělá? Áá – moje věc to není. Ať dělá co dovede. V tomhle světě není nic horšího a nic lepšího.

Ivan se začal procházet po trávníku a hleděl se uklidnit. Dnes už neusne. A zítra pojede prvním autobusem. Nebude čekat na nikoho, až se vzbuděj. Má jich na rok dost. Co jsou vlastně zač? konzumní člověk. One-dimensional man.

A přitom maj univerzitní vzdělání. Ve svým oboru jsou fachmani. A je jim to prd platný. Konzumní člověk! Nojo – řekl si náhle Ivan a zastavil se vprostřed kroku -“

„Chceš do něj kopnout? Bravo! Kopáš do člověka, jakej je“, ozval se velmi potěšeně, ale zřetelně hlas.

„Ach proboha -!“ zaúpěl Ivan – kopl do lehátka až se zakolíbalo a Míša se překulil na druhý bok – a Ivan se rychlými kroky pustil nazdařbůh kolem bazénu.

„Jseš, Ivane, s odpuštěním, trouba. Najednou se rozčiluješ. Snad se dokonce cejtíš dotčenej morálně? Fuj. To je hanba. Copak byli někdy lidi jiný? Co máš konzumnímu člověku za zlý?“

„Ale nic – máš pravdu. V čem žijem je tak jako tak peklo a bylo vždycky.“

„Pro moc velkou většinu lidí ještě větší! Co ty soudíš podle sebe? Ty jseš nahoře, tobě se vede – nic neděláš, plný břicho máš a peníze ti chodí poštou. Ono je pravda, že antickej člověk se taky nepředřel – ale jen si to srovnej s dneškem. A na těch latifundiích – tam to chcípalo přes zimu hlady – ani bys nevěřil.“

„Myslíš si, blbe, že víš víc než já?“ zanadával Ivan usouženě.

„Můj milej, vždyť ty jsi úplná vykopávka. Nic jinýho než romantickej konzervativec a staromilec. Míša, můj zlatej, je vedle tebe progresivní vývojový typ.“

„A jak jsi zas na tohle přišel?“ zeptal se Ivan opravdu udiven.

„Hochu, vem přece rozum do hrsti! Předně: když už je jednou konzum historicky možný, pak od něho lidi nic neodvrátí. A co by taky mělo? Tisíce a tisíce let po něm prahli. Ani představit si ho nedovedli! Lze se jim divit, že když

poprvé v historii ho aspoň trochu maj, že na něj letěj? Jako blbí na něj letěj? Copak snad je nějaká etická norma, která by tomu bránila? I když na to letěj za jakoukoli cenu? Je nebo není?“

„Není.“

„No prosím. Jseš vzdělanej, tak to víš. Jaké by to muselo být učení, co by to muselo být za ideu a ideály, které by je od konzumu mohly odvrátit nebo je v tom aspoň zabrzdit? Žádné z těch učení, která byla doposid vytvořena, ať náboženská nebo filosofická, neobstála před tou touhou konzumovat a jen konzumovat. Všecky ty ideje a ideály byly kupodivu ještě tak akceptovány a fungovaly v dobách, kdy byl nedostatek – stejně ještě jako dnes jsou akceptovány a fungují tam, kde je bída. Jak ta přestane a otevře se oceán konzumního ráje, neplatí ani islám, ani buddhismus, ani křesťanství, ani marxismus. Každej se na ně vysere. Nejseš zvědavej, co to bude jednou za novou ideu a ideál, která těmhle lidem znovu dá nějaký etos?“

„To jsem. Ty to víš?“

„Nevím, Ivane, nevím, vždyť já jsem nikdy nic nevěděl a nikdy jsem taky nic nevěřil. Uznávám, že jsem to tím měl lehčí. Ono vědět něco a věřit něco je vaše věc. Já jsem jen od konstatování faktů. Jak už jsem řek – rozum, analýza, empirie. To je můj fach. A ty, náhodou, že se ptám, ty neviš?“

„Mohlo by bejt něco, ale až za tak dlouho, až by se úplně přesytil, dokonale se toho konzumu přežrali“, vzdychl těžce Ivan, „- a to jim ale vládnoucí třída hned tak nedopřeje. Na konzumu je drží jak na udici. Ale na pořád nenaplněném konzumu! Aby museli dřít, i kdyby to nebylo potřeba. Jen tak to jde – a vládnoucí to vědí.“

„Tak, tak, Ivane. Víš tedy taky kulový hovno. Ale – stalo se nad zas tak něco hroznýho? Proboha – po celé dějiny bylo víc jak 95 procent lidí naprosto inertních – vždyť skutečně to byl jen zlomeček procenta, ti, co tvořili nové hodnoty, přinášeli nové objevy, rozšiřovali a prošlapávali cestu – a všichni na ně naprosto srali. U vládnoucích museli dělat kašpary a vykořisťovaní na ně prostě neměli ani náladu ani čas ani dost plné břicho. Pozoruješ snad dnes nějakej rozdíl k horšímu? Já teda ne.“

„Nemám rád elity“, řekl Ivan trpce.

„Ale musíš uznat, že si za dřívějších dob nedělal většinou vůbec nikdo hlavu z toho, že otroci, nevolníci nebo dělníci jsou tupá masa a považovalo se to prostě danost. Tobě straší v hlavě vlastně jen mýtus o individuu, o všestranně rozvinutém člověku, který jste si vytvořili někde v Athénách a ve Florencii a který se tak líbil v tom pokrokovým 19. století. Je ti toho mýtu líto – blbče! Mám s tebou čertovskou trpělivost, ale už se mi pomalu hnusíš. Copak v těch Athénách a Florencii to někdy platilo pro všechny? Co -? Nejseš jen konzervativec, ale ještě něco horšího – ani ti nechci říct co -“

Ivan se v chůzi znovu zastavil nad Míšou a se svěšenou hlavou mlčel.

„Můžeš se jít vycpat.“

„No dobře – já jen tak – je to tupé konzumní zvíře, to je pravda, žádnej výkvět lidstva to není – ale oč je horší než byl kdy nějaký tupý nevolník nebo rozmařilej a stejně tupej obyvatel těch krásnějch hellenistickejch měst? Vždyť to jsou pořád ti samí. A znova: nemaj snad na ten konzum právo? Tenhle člověk se už houby stará o nějakou „budoucí harmonii“ jak se o tom mlelo ještě před sto lety – on už ji má! No a samozřejmě – nebude chtít o ni přijít. A tys bys ho asi, jak koukám, chtěl o ni připravit. Jseš opravdu tak blbej, že si myslíš, že to jde? Konzumní člověk – to zní hrdě! Člověk, který už je na takovým stupni, že může konzumovat, že ani vykořisťovatelská třída nemůže ho nenechat konzumovat! Vždyť je to člověk, který si vydobyl blahobyt! Proto si zasluhuje, aby jím opovrhoval!?“

„Uvažuješ jako placený škrabáci toho jejich tisku, kdybych ho čet, ten Times, Spiegel, Litěraturnuju gazetu, tak bych se asi byl už dočet. Co do těchhle ubohejch lidí cpou, je ovšem lauter Betrug und Schwindel. Chystaj si je pro válku.“

„Ale i to bylo vždycky! I to bylo vždycky, Ivane můj zlatej, jak je to dlouho, co k tomu neměli televizi, ale jen kostely? A chceš proto hned nad ním zlomit hůl? Když jsme ji nad ním nezlomili dřív, proč bychom měli teď? Říkám ti to pořád – etika vůbec nekongruuje s lidskou historií. Jen v tom tvým devatenáctým století si filosofové mysleli, že něco v dějinách má někdy nějakou souvislost s etikou. Nemělo s ní nikdy žádnou souvislost. Čeho lidstvo dosáhlo, dosáhlo mimo etiku, ba přímo proti ní. A tobě, vzdělanýmu člověku, nezávislýmu marxistovi, to musím vykládat?“

„Chceš říct, ž epo absolutní redukci zbývá holej život“, řekl Ivan chladně. „prosím. A co potom? Co je holej život? K čemu? Sám kvůli sobě? Chceš mi nasugerovat, že opravdu není nic víc? Že to člověku stačilo, stačí a bude stačit? Že prostě nemůže mít jinej zájem? Ty bestie -!“

„Ale, Ivane – copak si opravdu myslíš, že měl někdy nějakej jinej zájem? Že se snad, tedy jako dřív, zajímal nějak o ty tvý otázky? O ideály? O jakýpak, prosím tě?“

„O boha a o svou duši aspoň, ty otroku!“ vykřikl Ivan. „O všechno, o čem ty nemáš ani zdání.“

„A ty o tom zdání máš,žejo. To jsou mi věci. O bohu! O duši! Ty mi vážně chceš říkat, že se o to zajímal? Ty tupý otroci a nevolníci? Ty nevíš, že to je jen optickej klam takovejch fajnovejch vzdělanejch lidí jako jseš ty? Optickej klam, poněvadž se koukáš na katedrály a na vobrazy a čteš knížky, který kdy napsali zase jen takový jako jseš ty? Ti tupí chudáci se brodili v pověře a měli zájem o počasí, jetli se jim urodí a jestli nebudou moc mrznout – to byl jejich zájem. A dneska? Seděj nažraný v teple a maj televizi. Na Západě jsou dokonce ještě nominální křesťany. Zajímaj se o něco? Žijou jako by křesťani měli? Asi jako u vás by žili lidi tak, jak by měli žít komunisti. Vždyť je to pořád stejný. Nedej se vysmát.“

„Jseš dobrej aspoň k tomu, aby člověk poznal, co nesmí chtít. Čeho se nesmí vzdát. Co nesmí připustit, jseš skutečně dobrej. Poněvadž ty jen chceš, aby se každej na všechno vysral.“

Hlas zmlkl. Ivan stál a čekal. Jako by tříznivě potřeboval, aby dostal odpověď. Jako by ho hlas zbavoval tíhy, která teď znovu plnou vahou na něj dolehla a Ivan jí chtěl setřást. Znal tu tíhu. Věděl, že aby se téhle tíhy zbavili, nedělaj skutečně lidi radši vůbec nic. Věděl, že je pravda, že se vždycky všichni radši na všechno vyserou.

Hlas se opět ozval, tiše a konejšivě:

„Copak je nechápeš?“

„Cápu“, řekl Ivan.

„Copak tak netrpějí dost?“ pokračoval soucitně hlas.

„Trpěj.“

„Měl bys odvahu chtít na nich ještě víc?“

„Nemám tu odvahu.“

„Měl bys na to právo?“

„Neměl.“

„Tak zapomeň, Ivane, zapomeň a netrap se už. Nechtěl jsem tě ani já trápit. A nebudu se ti smát. Nikdo se ti nebude smět smát. Nikdo ti nikdy nebude moci nic vyčítat. Zapomeň, buď třeba smutný, ale netrap se.“

„Řek jsem ti“, začal hovořit Ivan tiše a klidně, ale skutečně s jakýmsi podtónem nevzpírajícího se už smutku, „že jsem nakonec dobrej. Je lepší nemít iluze, ba dokonce je lepší přiznat, že nevím nic, než si lhát. Jsem slabej jako všichni. Proti tobě nikdo z lidí natrvalo neobstojí, pokud neumře velmi mlád. Máš milión způsobů, jak nás donutit, abychom to vzdali. Ale někdy se podřekneš. A aspoň někdo si toho podřeknutí všimne. Říkals – proč lámat hůl nad konzumním člověkem, na nějž namyšlení lidi nadávají a tvý slouhové ho vychvalují, když jsme ji už nezlomili nad lidmi, nad sebou samými, slyšíš, nad sebou samými, dávno. Podřek ses – anebo jestli jsi to udělal schválně, tak ti to nevyšlo. Beru – že útlak a násilí jsou jedinou formou vlády, která kdy existovala a existuje dodnes a nevíme, zda nebude existovat doopravdy až do samého konce lidstva, byť by to bylo za miliardu let. Beru – že z toho jsou a budou lidi jen zblblí. Beru – že nemohou být jiní. Beru – že pro svobodu všech – nejen pár privilegovaných – nezbylo holt v dějinách místo. I když jsem sám napsal, jak víš, že se dnes individuální politická svoboda dostala přímo do kategorie výrobních sil, protože politicky nesvobodný člověk prosdtě nedělá a nesmí dělat tak dobře, jak by moh a jak by chtěl. Ano – beru to, že i tohle zjištění je k ničemu: co z toho – když vykořisťovatelská třída na to klidně dál sere a radši má mizernou ekonomiku, ale s nesvobodou, než fungující ekonomiku se svobodou, poněvadž pak by vykořisťovatelská třída zhebla, což se jí holt, jak známo, nikdy nechce a chtít nebude: a její proměnlivost a přizpůsobivost je skutečně proteovská. Vyleze znova, kde nejmíň tušíme. Vyleze tehdy, když jsme si mysleli, že jsme se jí zbavili. Potřebuje snad lidstvo svobodu? Ne. Potřebuje dobrý řízení a sdělovací prostředky. Beru to. Ale lámat proto nad námi hůl nebudu. Oproti věčnýmu mládí, jseš malej pán. Jestli tvořilo nový hodnoty promile procenta, tak to promile bude vždycky. Nevím, jakej užitek pro 99 procent lidí, a zvlášť těch přičinlivejch pracovitejch dospělejch lidí jako jsou ty zlatý český mámy a vzorný otcové, ty nic mít nebudeš a spadneš do čirýho nesmyslu.“

„Dobře -“ pokračoval se stejným smutkem jako dosud Ivan. „Můj jmenovec před sto lety, na kterýho tak rád vzpomínáš, říkal, že za podobných okolností „vrací vstupenku“, tak nějak to bylo - ?“

„Rozumnej člověk, ale taky špatně skončil. Ze samý chytrosti, tak jako ty. Mluvíš si mluvíš a nemáš ani šajnu, co na tebe čeká.“

„Po těch sto letech už vím trochu líp, co na mne může čekat. Nemám totiž už žádnou vstupenku už vůbec nikam. Mlč! – nebudem si opakovat ateistický triviality. Není bůh – není vstupenka.“

„Ale tím pádem není ani vzdor, Ivane!“ posměšně ho přerušil hlas.

„Není ani vzdor“, řekl Ivan klidně, „aspoň ne proti bohu. Ale je vzdor proti zlu. Vzdor proti zvířeti -“

„Chi – chi – chi -!“

„Proti věčnýmu mládí seš malej“, řekl Ivan klidně, ale opovržlivě. „To jedno promile zvíře zahubí.“

„A čímpak? Světovou revolucí nebo psaním knížek?“

„A třeba i psaním knížek – vždyť ty se nás bojíš! Ty se bojíš každýho, kdo něco dělá, ty se bojíš i toho, že si dokážem říct, že nic neznáme, ty se bojíš našeho zoufalství, ty chceš jen příjemný teplo, viď, aby se všichni cejtili dobře, tobě je upřímně líto, když někdo není se sebou spokojenej a neříhá blahem -“

„Budeš poraženej, Ivane, budete všichni poražený, ba dokonce jste už předem.“

„I poražený mohou ještě bojovat – a proto se bojíš.“

„I když už není o co?“

„Ano, i když už není o co. Abych ti to ulehčil, připomínám ti, že i zvířata to dokážou. Nedělám z nás nic vznešenýho a výjimečnýho. Nemohu, když není bůh. Ale víš ty tak bezpečně, že není? Mě už to nepálí – já už jsem ustoupil na nejzazší ústupovou čáru. Ale tebe to sere, že to nevíš. Protože tvoje nevědění je takovýho druhu, že z něj na tebe jde strach. Na nás, kteří už jsme ustoupili tam, odkud není kam, už z toho strach nejde. Jsme v nejhroznější a nejbeznadějnější situaci, která je možná, jsme naprosto na konci. Byli jsme poraženi. Ale poražený, který bojuje dál, ten už může jen znovu získat.“

„A to nevidíš, jakou vinou už jste se zatížili?“

„Vidím. I jestliže není bůh, vina nepochybně je.“

„Zalehne vás, že se už nezvednete. Ještě jeden, dva kroky tak jako doposud a nezvednete se.“

„Snad nezvedneme.“

„Zbudou jen hlodavci a mravenci.“

„Snad.“

„Zbudou-li nějací lidé – a já bych si to jen přál – budou to už navěky jen kurvy, s tím, nač se budou potom muset pořád pamatovat: ti už, můj milej, bojovat nebudou. Protože není odpuštění! Kurvy se svědomím kurev, které nebudou moci najít odpuštění, padnou pod svým kurevským svědomím a ty budeš první!“

Hlas práskal svá slova jako ledová vichřice a Ivan se skutečně teprve teď chvěl.

„Nebude žádné věčné mládí, jehož bych se musel bát, protože nebudou žádný nevinný děti! Ne do desátého,

do posledního možného pokolení zůstanete kurvy se svědomím kurev, pro které není odpuštění. Poražení mohou bojovat – ale kurvy se svědomím kurev ne! Ty zalezou! A ať zalezou do atomových krytů nebo na jiný planety, je jim to stejně málo platný: nikdy nic, nikdy nic už nedokážou. Ani oni, ani jejich nejposlednější pokolení. Tam jste se dostali – a já bych se měl něčeho bát. Ani bůh, kdyby byl, by vám neodpustil, byť byste si kolena ušoupali a nevímco si sami nabulíkovali. Tohle vím, tohle vím, protože není pravda, že se vše odpouští – je mez, za níž i bůh, který by chtěl všem odpustit, nemůže, protože za tou mezí není už komu odpustit: nezbude nikdo, k němuž by ještě nějaké odpuštění vůbec mohlo dosáhnout, tak jako nedosahuje do říše termitů – ať si pro mě za mě existujou navěky. Jste na poslední mezi. Už teď žilo mezi vámi příliš mnoho těch, k nimž se odpuštění tak-tak dostává, na takové poslední mezi už stojej. A nestojej tam jen takový známý firmy z vaší druhý války. Strašnej nával tam na tý poslední mezi už je! Přál bych ti to vidět a přeji ti, aby ses tam taky dostal. Poněvadž pak se tady podívám, jak budeš bojovat, to se podívám. A teď odpreskni a podívej se řádně kolem sebe, máš tam zrcadlo, ty hajzle!“

Ivan najednou, jakoby naráz vypadl ze sna, se rozhlédl. Míša z lehátka zvracel. Ivan se automaticky sklonil a snažil se mu pomoci. Ale nebylo už třeba a míša znovu upadl do strnulého bezvědomí. Nějak sebou na lehátku mlol, zřejmě mu byla zima.

Chudáku – pomyslel si Ivan. Musíš se z toho dostat než starej vstane. Nerozmýšlel se a doběhl do pokoje v přístavku pro pokrývku. Opatrně Míšu zabalil a pak stál nad blivaninou v rozpacích. Obrátil se a kráčel do vily pro nějaký kbelík a lopatku, aby to uklidil. Starej by mohl začít vyvádět hned po ránu a Ivan už nechtěl, aby to bylo s Míšou ještě horší. Když dům obešel, zjistil s překvapením, že v kuchyni je teď rozsvíceno. Vešel a uviděl starýho Ramaze, jak se skepticky dívá do ledničky plné jídla.

„He -“ řekl Ramaz, „taky nemůžeš spát. To máme z přecpání. Vyžunknem si trochu pravýho rumu, co? To uklidní vegetativní systém nejlíp ze všeho.“

„Dobře, tati, ale přece jenom bys měl vlézt do postele -“ řekl Ivan, protože Ramaz byl dosud oblečen. Jen na nohou měl pantofle.

„Takhle k Nataše nepolezu -“ odpověděl Ramaz zarmouceně, „ještě jsem pracoval – a půl flašky přitom vychlastal. Tak mě ten váš Míša rozčílil.“

„Ale co -“ mávl Ivan rukou, „nakonec je po všem a bude pokoj.“

„Já mu přeci nechci nic zlýho“, zablábolil Ramaz a nalil dvě skleničky. „Ta holka co soudila Plastiky -“ zachechtal se a ušklíbl po očku na Ivana, „splnila stranickej úkol a už je taky venku – ale legálně a na velvyslanectví! Tam s ní jednaj jako s lady a nikdo neví, koho a jak tady soudila. Od „V“ se teďka nějak jmenuje. Vždyť jsem ji taky znal od dětství. Otec byl kamarád. Přeju všem všecko nejlepší – když mi nejdou přes cestu. To mě teda neučili. Ale Míša bude muset emigrovat. Nechci ho tady. Ještě aby mě do něčeho zaplet. Když vím co vím, je už trestný jenom držet hubu. Né že by na mě -“

Ťukli si s Ivanem, starý vypil do dna, Ivan jen trošku.

„Běž si lehnout do pracovny tati, zamkneš se tam a nikdo tě tam nebude rušit. Počkám, až Nataša vstane, řeknu jí to a až pak odjedu. Tak se teda rozlučme hned.“

„Rozlučme se synku“, řekl Ramaz bez zdráhání. „Až sem zas budeš mít cestu – nebo já tě navštívím v Praze – beztak tam teď budu víc -“ rozpřáhl ruce a vrávoravě Ivana objal a políbili se. „Tak, tak“, pokýval hlavou Ramaz. „To ty roky utíkaj.“ A zamířil přes chodbu do bytu. Ivan doufal, že ho poslechne a lehne si. Počkal chvilku, pak našel kbelík a lopatku a šel uklízet, jak se Míša poblil.

I konzumní člověk má svou kulturu, jeho věk bude prosperovat v umění i ve vědě. Ba i ve filosofii. Vládnoucí třída teda nikdy nebyla intelektuální elitou, to teda ne – přemýšlel Ivan, uklízeje v podřepu, ale vědce si už dneska zaplatí a umělci a filosofové prostě nevyhynou, i když je neplatěj.

Uklidil jak uměl a šel k vile pro hadici, aby to ještě spláchl.
Táhl hadici za sebou a pak se vracel, protože si zapomněl pustit vodu.

V hlavě měl ticho, jasno a byť i věděl, co všechno za poslední hodiny říkal a slyšel, jako by mu nějaký obranný mechanismus zabránil na to vzpomínat a reprodukovat si to.

Omýval pečlivě dlaždice, dávaje pozor, aby to nenateklo do bazénu.

Prohlédl si, pokud to ve svitu hvězd šlo, jak uklidil vyblité, vrátil se zastavit vodu a začal hadici navinovat na buben.

Míša spal teď klidně zahřát přikrývkou.

Ivan nad ním mlčky stál, díval se kolem sebe a nějak věděl, že hlas je definitivně pryč.

Když už nemůže nic – řekl si pomalu – tak aspoň musím to minimum: být s námi všemi, nést s námi společný konec. Být solidární. To je ten nejmenší nárok, který je možno vznést, ale je ho taky možno splnit. Nést společnou hanbu až ke společnému konci není, doufám, ještě žádná etika. Vždyť kromě té hanby nevíme nic. Ono taky asi není víc co vědět.

V domě už chvíli bylo slyšet nějaký šramot. Ivan si najednou všiml, že u vchodu stojí Ferda a mává rukama. Myslel si, že na něj, ale Ferda byl odvrácen.

Unaven si sedl na jedno z lehátek. Mozek už vypověděl práci. V domě teď skutečně něco zahřmotilo, snad starý spadl z kanape. Ivan se díval do temné vody bazénu a bylo mu nanic. To, co právě pocítil jako poslední záblesk jasu, opět bylo pryč. Slyšel za zády jakési rychlé kroky, snad čísi šepot, nebo se zvedl předjitřní vánek. Je předčasně unavený člověk. Měl studovat jadernou fyziku. Mohl si lebedit v SSSR. Po starostech. S kým solidarita? Pro koho underground? Kolik nás ještě zbejvá, kteří vůbec o něco stojíme? Zítra odjede. To byla jediná bezpečná a útěšná myšlenka. Zatelefonuje Kátě a budou ležet na plovárně. Není co dělat – jsou to iluze. Bude válka. A nic se nezmění. Obloha zřejmě zjasněla. Na spaní už je rozhodně pozdě. Nepočká na Natašu. Ferda to vyřídí. Autobus jede z vesnice

v 8, 15. dvakrát přestupovat. Nemá zavazadla. Je všední den. Nebude nabito. Z Florence metrem na plovárnu. Bude zase vedro. Nezaprší a nezaprší. Hydrologové mají starosti. Žně končí. Na co se zas budou letos vymlouvat? Vymlouvaj se vždycky, aby mohli zdržovat. Důchod taktak že stačí na naprosté minimum. Ale je dobře. Má klid. Klid k čemu? Nech toho! Už si se nablbnul dost. Vstaň a procházej se. Teď neusni! Procházej se a dej si pohov. Prehistorický náboženství. Nesporně zajímavý. K čemu ti to je? S sebou si to nevezmeš ani ty, stejně jako oni si nevezmou s sebou svoje auta. K čemu ti to je? Jseš v tom až po krk. Ošvindlovávat život. Vždyť to je všechno jedno. Jsem hnusnější než kdo jinej. Kdybych žil pro tu nejpitomější blbost – ale nežiju pro nic. Nic z toho, co dělám a co bych kdy dělal, by nemohlo být něčím, pro co bych žil. Kdybych byl druhej Dante, bylo by to k ničemu, neměl bych nic pro co bych žil. Udělám třeba ještě mnoho práce. Ale nepovažuji ji za nic. Vím, že nikdy ji nebudu považovat za nic. Vždyť pracuju jenom z pocitu viny. Moc malej úrok na dluh tý viny, že žiju a nepostavím se proti. Zalezl jsem před zvířetem. Šel jsem mu z cesty. Kdo se mu postavil do cesty, stejně z toho hovno bylo. Nikdo nezmoh a nezmůže nic. Jen zničený zdraví a porouchanou psychiku z těch let v kriminále, zblbli tam. Plný nenávisti. Aspoň nemám důvod ani možnost mít k čemukoli a ke komukoli nějakou nenávist. Aspoň to je dobrý. Duševní zdraví. Jen vůči sobě. A to ovšem strašnou. Takže to duševní zdraví -? Dojdi si aspoň konečně pro hodinky! A co – ještě je brzo. V kolik asi tak v tuhle roční dobu vychází slunce? Asi brzo. Viděl já jsem vůbec někdy vycházet slunce? No, někdy v mládí jsem tou dobou ještě chlastal někde v podniku. Ale vycházet jsem ho asi neviděl ani tenkrát. Od tý doby jsem se toho vyvarovával. Nejstrašnější hodiny insomnie při ranním svítání! Radši přebrat prášky. Je to hrozný, vidět, že začíná den. Tak Míša tedy odjede – a už ho vlastně nikdy neuvidím. Nedaj mi výjezdní doložku, když bude venku. No to je toho! Jako bych tak já pomýšlel na cestování po světě. Nebyl jsem ani v Českým Krumlově. Měl bych jet zas do NDR. U Ostsee je na podzim prázdno. Příjemnej klid a samota. A je to hezký moře. Caspar David Friedrich. Maj tam univerzitu, ale žádnou galerii. I tak bych to moh navštívit. Koneckonců – co?

Z lesa uslyšel ten pitomý zvuk motorky. Tak Aljoša byl přes noc venku. No co by tu dělal. Kluci tu někde tábořej a Aljoša jim aspoň nosí jídlo. Z těch zásob na ty narozeniny by se nažral regiment.

„Ahoj Ivane!“ zavolal tiše Aljoša, který potichu zavedl motorku až k přístřešku před domem. „Je něco novýho.“

„Co by bylo? Neusnul jsem. Míša je ještě tady. Já pojedu hned ráno, dej pozor, ať vypadne taky co nejdřív. Řekni mu, že mu vzkazuju, ať dá na radu starýho. Nakonec s ním nejsou žerty. Jdeš spát?“

„Jsem vyspalej“, řekl Aljoša. Radši se vykoupu.“

Ivan jen mlčky přikývl a zas pokračoval ve své koloběžné chůzi. Skutečně už svítalo. Zvedl hodinky, které Aljoša odložil než vlezl do bazénu. Čtyři pětatřicet. No – to je ten nejpitomější čas vůbec. Do pokoje se jaksi bál, pokud nebude úplně světlo. Rezignovaně se složil na lehátko a jak se položil, zamotala se mu hlava a upadl ne snad do spánku, ale do jakéhosi bezmocného mdlobného polovědomí.

X

V tomto podivném stavu, v němž se mu pletlo všechno dohromady a v němž se ovšem ubezpečoval, že to není skutečné, slyšel všelicos, jakýsi pokřik, různé hlasy, startování motorky, až jím nakonec někdo třásl a něco nesmyslného na něj volal. Probral se nerad, ale s vědomím, že je čas jít na autobus. Nad ním stál Míša, byl velice ošklivý, neholený a páchnoucí kořalkou a potem, s obličejem spíš zeleným a s naběhlýma rudýma očima a třásl jím a něco vykládal.

„Nojo“, řekl Ivan, „už jdu.“

„Neslyšíš?!“ křičel Míša hlasem ochraptělým z pití a z překouření z minulého večera. „Starej je mrtvej!“

„Tak ho klepla pepka -“ řekl Ivan. „Přežral se a přechlastal. Sám to říkal.“

„Co říkal? Co to meleš? Někdo ho zabil!“

„Zabil? Vždyť jsem s ním v noci mluvil a pil rum. Něco jed a stěžoval si, že je přecpanej. Ještě byl oblečenej. Měl jít večer spát. Takhle ho to vzalo.“

„Nic ho nevzalo. Je zabitej. Telefon je přestřiženej – Aljoša jel pro SNB do vesnice.“

„Nepovídej -?“ řekl Ivan, který se teprv opravdu probouzel. „A kdo ho -?!

„To se neví, snad zloději. Je to tam prej vykradený. Říkala Nataša. Ta ho našla a pustila bengál. Já jsem tady spal jako ty.“

„Ale já jsem nespal – já jsem tu chodil – ještě když se Aljoša vrátil a šel do bazénu a to bylo – to bylo – čtyři pětatřicet. Taky jsem si leh jen o něco pozdějc. Chtěl jsem stihnout první autobus. Kolik je?“

„Je sedm pryč. Nataša to zjistila asi před půlhodinou.“

„Nojo -“ podrbal se Ivan na hlavě-. „Tak to asi nebudu moct odjet. Půjdu se umejt. Ty bys měl taky.“

„Nepůjdem se tam ani podívat?“

„Co bych tam dělal. A vůbec se tam nemá chodit než přijde SNB.“

„Je tam krve plnej koberec.“

„To ho podřezali?“ podivil se Ivan.

„Ne, rozbili mu prej hlavu. Tys neslyšel nic? Vždyť bys to byl musel slyšet.“

„Já neslyšel nic.“

„Já jsem byl, Ivane, ožralej, mě by to nebylo vzbudilo, ale tebe jo -“

„Já jsem neslyšel nic a nemuselo mě to budit, protože jsem byl vzhůru a od takový půl jedný jsem tu chodil kolem dokola bazénu. A Ferda byl taky vzhůru – aspoň v jednu dobu. Ale nevím kolik mohlo bejt. Starej nebo Ferda chodili nějak po domě, asi zas lezli do kuchyně – nebo vlastně, když říkáš, tak to mohli bejt ti, co ho zabili -. No ale moc hluku nenadělali. A Ferda byl teda taky vzhůru. Ten by je byl moh líp slyšet. No a Nataša?“

„Nataša neslyšela nic. A Ferda je zavřenej u sebe a nevotvírá a nevotvírá.“

„Proboha, nejni snad taky -“

„Není – je slyšet, že tam je.“

„No tak proč ho -“

„Nereaguje.“

„No a nemá snad znovu záchvat?“

„Nevíme.“

„No to by se mělo zjistit ze všeho nejdřív – snad potřebuje doktora -“

„Nejni na to čas – doktora přivezou esembáci tak jako tak.“

„No to jo. Ale přece jenom -“

„Člověče, co pořád se staráš o toho blba, táta je mrtvej, člověče -“

„No, tobě by to snad mělo bejt jedno, nebo dokonce je to i lepší -“

„Ale vždyť jsme v tom!“

„V čem bychom byli? Tys tu spal a já jsem tu chodil a Aljoša byl s klukama.“

„Ale neuvěřej nám to!“

„Proč by nám neuvěřili? A kromě toho maj dnes takovou techniku, že můžou snadno aspoň zjistit, kdo tam nebyl. Jen je mrzutý, že tu musíme zůstat dýl. Jdu se umejt. A na hajzl. Ještě že to máme všecko v přístavku, teďka by nebylo dobrý lézt do domu. A kde je Nataša?“

„Nahoře u sebe. Nechce se mnou mluvit. Nechce jít dolů.“

„No jestli je u sebe a neběhá tam, co se to stalo, tak je to jedno. Jdu se umýt.

Naráz se otevřelo okno v prvním patře, vyhlédla Nataša a volala:

„Ivane, Ivane, neodjížděj, musím mluvit s Míšou -“

„Nazdar Natašo -“ řekl Ivan, „nemohu stejně odjet. A s Míšou si pojď promluvit dolů. Do domu teď nikdo nesmí.“

„Ale já chci, abys byl u toho -“

„Tak musíš chvíli počkat. Teď nemám čas“, řekl Ivan a vešel do přístavku. Zamkl se, aby mu dali pokoj a zalezl na záchod. Zapálil si první cigaretu, která chutnala naprosto palčivě a hořce a viděl, že den bude ještě pitomější než ostatní.“

X

Když konečně vylezl z přístavku osprchovaný a v poměrně čistém prádle – měl s sebou jenom pyžamo a jedny zásobní spodky a ponožky, košili druhou neměl – viděl, že Míša se znovu válí na lehátku a Nataša pokukuje z okna. Jak uviděla Ivana, zavolala, aby čekal, že ihned přiběhne.

„Co chce?“ zeptal se Ivan.

„Vím já?“ opáčil Míša. Nedal na Ivanovy rady a seděl tu ve stavu značně nevzhledném.

Nataša přiběhla. Bylo vidět, že i dnes si dala záležet na oblečení. Měla zcela decentní letní šatičky, jejichž cenu by Ivan odhadl na stovku, ve skutečnosti stály v Tuzexu přes tisícovku. Zato učesaná byla pracně nedbalým způsobem, který prostě nemohl zapůsobit. Bude mít s venkovskejma esembákama snadnou práci, řekl si Ivan, ale vždyť se to patří, co by ji měli prohánět, ta teda skutečně je v tom nevinně.

„Míšo, pojď tamhle na ten trávník za bazénem. Nemusí nás nikdo slyšet. A ty Ivane, prosím tě -“

Ivan kývl, Míša vstal a všichni tři odešli do patřičné vzdálenosti od domu. Ani k lesu nestáli blízko. Pokud na sebe nebudou řvát, nikdo je nevyslechne.

„Míšo -“ začala vážně a rozechvěle Nataša – Ivan si byl jist, že rozechvělost je umělá.

„Míšo – přísahej, žes to neudělal. Jestli jsi to udělal, nepřísahej. Já to neprozradím a Ivan tím míň. Ale budem vědět a budem moct sebe i tebe líp hájit. A pak odjeď, odjeď pak hned, Míšo!“

„Neudělal jsem to, jak tě to mohlo napadnout?“

„Míšo – buď přísahej, nebo nepřísahej. Ale musím to vědět. Vím, že Jenda měl věci, o kterejch bys chtěl, aby je neměl. Přísahej, žes to nebyl ty, anebo nepřísahej, ale ať víme na čem jsme.“

„Co meleš – přísahej, nepřísahej!“ rozkřikl se Míša. „Jestli je to tak jak říkáš -“ zachraptěl, „pro mě je to stejně hrozný -“

„Míša nemá co přísahat. Celou noc jsem byl vzhůru a Míša se nehnul z lehátka. Chodil jsem dokola a Míša spal. Chceš-li, tak ti odpřísáhnu já, Natašo“, řekl Ivan.

Zdálo se, že se Nataša uklidnila. Zamyslela se a neodpověděla. Pak řekla:

„Taks to nebyl ty – jsem ráda, Míšo.“

„Nebyl, ale je to jako bych byl“, řekl Míša zdrceně.

„Jestli to byl lupič, tak ty papíry pro něho stejně nemaj cenu, ani by jim nerozuměl, „ prohodila Nataša. „V tom se vyznal jenom Jenda sám. Ani já nevím, co tam měl takovýho. Jen mi o tom říkal. Proto jsem měla ten strach. Ale byla bych tě stejně kryla.“

„No já se ti o to – ale jo, je to od tebe hezký – říkáš, že se v tom vyznal jenom on?“

„To vím, Míšo, a kromě toho -“

Zezadu zarachotila motorka a když se ohlédli, viděli, jak ji Aljoša nechal padnout na místě, kde zastavil a běží k nim. A než doběhl, vjelo na mýtinu pruhované auto s nápisem VB. To si teda pospíšili.

X

Ukázalo se však, že to byli jen tři příslušníci z nejbližší střediskové obce. Do domu jen nahlédli a ani nechtěli mrtvého vidět. Čekali na příslušníky z okresu. Aby se něco dálo, začali jen se všemi přítomnými sepisovat nacionále a kladli první otázky, které se týkaly eventuálního alibi. Věděli, že se sami moc daleko pouštět nemohou. Dvě auta z okresu však dorazila za necelou půlhodinu. Přijel i lékař a daktyloskopičtí odborníci. Bylo jich šest nebo osm – nedalo se to dobře spočítat, protože někteří zůstali nahoře na místě činu, někteří začali vést regulérní výslech a jiní chodili po pozemku sem a tam.

Záležitost teď šla normálním během.

Jednotlivé přítomné oddělili a požádali je, aby zůstali po jednom v pokojích v přístavku. Začali se dobývat na Ferdu a když neotvíral, zámek vypáčili. Co s ním bylo, nikomu nepověděli. Den znovu spěl do dusného vedra a čas se vlekl jako nikdy jindy. Ivan, když odpověděl na všechny otázky, zůstal v pokoji sám a posléze usnul.

Příslušníci z okresu byli profesionálové na úrovni. Celkem brzo se jim podařilo na základě šetření na místě činy vyloučit možnost násilného vloupání. Zásuvky psacího stolu v pracovně, kde byl Ramaz nalezen mrtvý, byly sice vypáčeny, ale trezorek ve zde za obrazem byl otevřen bez použití násilí. Musel jej otevřít někdo, kdo znal číselný kód. To pochopitelně obrátilo pozornost na nejbližší rodinné příslušníky. Papíry v zásuvkách byly zpřeházeny, ba částečně vyhozeny na zem, pořádek na stole se zdál nasvědčovat tomu, že co leželo na povrchu prostě někdo shrábl do tašky všechno, v trezorku nezůstalo nic. Nenašly se ani peníze, o nichž se na základě Natašiny výpovědi předpokládalo, že tam byly. Co se týče Ramaze, situace nasvědčovala tomu, že jej pachatel nebo pachatelé vyrušili za spaní, Ramaz vstal – a někdo jej udeřil do hlavy bronzovou bystou Klementa Gottwalda, jež stála na stole. Ta se válela zkrvácená na zemi.

Všem sejmuli otisky prstů-

Výslechy všech, kteří byli přítomni, byly prováděny sice rychle, ale v klíčových bodech situaci osvětlovaly. Ramazova snacha, manželka Michala Ramaze, se chtěla v nejbližší době s manželem rozvést a vzít si zavražděného. Motiv pro vraždu se dal těžko najít. Ivan Ramaz neměl alibi, ale byl údajně poslední, kdo zavražděného viděl a mluvil s ním. Alexander Ramaz se vrátil údajně ve čtyři pět, což by odpovídalo svědectví, které mu poskytli čtyři přátelé, kteří nocovali pod širákem na palouku blízko vesnice. Místní příslušníci je tam snadno našli a překvapené a vylekané vyslechli. Nezdálo se pravděpodobné, že by jejich spontánní výpověď o tom, že asi do čtvrt na pět byl Aljoša s nimi, byla předem smluvená. František Ramaz byl právě po slabším záchvatu padoucnice a o průběhu noci si nepamatoval nic. Michal Ramaz byl s otcem na kordy. V poledne 21. VIII. se znovu u oběda se zavražděným pohádal kvůli své manželce. Byl-li tu ještě nějaký jiný motiv, zatím z výpovědi svědků – včetně mladé hostinské ze vsi – nevyplývalo. Michal Ramaz neměl v podstatě alibi, protože svědectví jeho bratra Ivana nebylo možno brát za prokázané. Tak vypadala situace, než byly vyhodnoceny první elementární odborné expertizy provedené na místě činu. Bylo možno pokládat za prokázané, že kromě Nataši starý Ramaz už delší dobu nikoho do svého bytu nepouštěl. Nato byly posouzeny otisky prstů – a ty nečekaně obrátily pozornost vyšetřovatelů jedním zcela určitým směrem. Nebylo však možno domnívat se, že tím je situace vyřešena, neboť se rovněž ukázalo nesporným, že v době vraždy bylo na místě činu více osob, než jedna. Alespoň o tom, kdo pravděpodobně zasadil smrtelnou ránu, začalo být jasno.

Před devátou se dostavila pražská kriminální ústředna. Starý Ramaz byl příliš známou osobností v těchto kruzích, než aby vyšetřování nechali pouze na příslušnících z okresu. A že mají o věci větší přehled se ukázalo hned, jakmile se seznámili s dosavadními výsledky vyšetřování. Vzali je jako daná fakta, ale když začali s vlastními výslechy, jejich otázky se točily kolem dosud nezmiňovaných záležitostí. Mlčky přešli Natašino vyprávění o ukradených penězích a šperců a vyptávali se naopak na Ramazovy písemnosti.

Nataša na přímou otázku odpověděla, že Ramaz sepisoval své paměti. Připustila, že k nim měl nějak mnoho materiálu. Byly to asi vesměs fotokopie, ale čeho, to nevěděla. Ne, Ramaz jí o obsahu svých pamětí nikdy nevykládal. Také žádný z dokumentů, které používal, nečetla, ba sotva viděla zdálky. Ramaz se zamykal, když pracoval a nikdy nenechal nic ležet na stole. Ale jednou jí řekl, že pokud ty papíry má, nemůže se mu nic stát a s Natašou si budou jezdit, kam se jí zachce. U výslechu byla zarmoucená, plakala, bylo vidět, že je jí líto jak mrtvého, tak možností, které se už neuskuteční. Kód k trezoru neznala. Ani nevěděla, kde je, jen že ho Ramaz někde má. Byla hluboce přesvědčena, že šlo o vloupání kvůli penězům, jichž měl prý Ramaz po ruce hodně. Kde se nalézá rukopis jeho pamětí a dokumenty, které k nim používal, nevěděla, předpokládala, že je Ramaz má určitě někde dobře schované. Narážky na to, že pachatelem nebo pachateli mohl či mohli být někdo z domu, rezolutně odmítla. Že strávila noc sama v ložnici, ji nemohl sice nikdo dosvědčit, prohlásila však, že nepochybuje o tom, že Bezpečnost si to spolehlivě ověří. Jak, to nevěděla, ale měla o odborných metodách nejvyšší mínění. Rozhodně neprojevovala ani náznak obav o svoji osobu.

S Františkem Ramazem se nedalo mluvit. Mlčel nebo blekotal nesmysly a bylo zřejmé, že nejdřív ze všeho bude muset být předán do lékařské péče. Zatím ho ale, bez udání důvodů, nechali dole sedět v jeho kumbálu s jedním státním příslušníkem.

Michal Ramaz vypovídal útočně a bylo vidět, že je ve stavu stressu, ale mohla to taky být silná kocovina. O pamětech zavražděného slyšel od něj samého již před několika lety. Nevěnoval tomu nikdy pozornost. Vídal ho velmi zřídka. Konflikt kvůli Nataše značně zdůrazňoval. Vypověděl však, že dospěl již včera konečně k rozhodnutí, že se dá rozvést a že neměl v úmyslu ještě vůbec kdy otce navštívit. Hodlal odjet hned dnes ráno. Včera neodjel proto, protože u oběda pil. Má ostatně v Praze důležité jednání a musí tam ještě dnes být. Zeptali se ho, zda má něco na převlečení, aby mohli dát prohlédnout šaty, které jak říkal, měl celou dobu na sobě (bylo to i poznat). Měl v kufru jiný oblek a odvedli ho, aby se převlékl. Aniž byl tázán, prohlásil, že na vraždě nenese žádnou vinu, opakoval, že spal v lehátku opilý a že ho při tom celou noc viděl bratr Ivan a k ránu i Aljoša. Je připraven ve všem vyjít orgánům vstříc, ale kladl důraz na to, že v cestovní sezóně nemůže dlouho zůstávat v Praze. Žádal, aby se vyšetřování urychlilo, jak jen bude možné. Vyšetřovatel mu to slíbil, ale upozornil ho, že pár dní ještě rozhodně musí zůstat v místě bydliště k dispozici.

Když hovořil o hádce včera u oběda, vylíčil ji jako konflikt, jaký míval s otcem v poslední době prakticky vždy, když se sešli a zamlčel poslední fázi hádky, kdy se navzájem začli se zesnulým obviňovat ohledně peněz ve Švýcarsku. Nemluvil ani o „špercích po své matce“, ani nenaznačoval, že by měl nějaký finanční nároky, zdůraznil svoji dobrou finanční situaci a existenční postavení a byl udiven, když slyšel, že prý Ramaz měl u sebe mnoho peněz. Že tu nějaký trezor bude, s tím počítal, ale nevěděl ani kde. Býval tu odedávna velice zřídka a vždy nejvýš jen den – dva.

Pak byl vyslýchán Alexandr Ramaz. Již příslušníkům z okresu neušlo, že je zřejmé, že má z něčeho strach a upozornili na to výslovně kolegy z Prahy. Bylo tedy otázkou, zda ho při výslechu ukonejšit a pak při něčem chytit, nebo zda udeřit rovnou. Nejprve ho nechali volně hovořit, aniž by kladli otázky.

Aljoša opakoval, že již v podvečer odjel za svými přáteli a popsal věrohodně jak hodovali z jím přinesených pochoutek a trochu pili. Že aspoň Aljoša moc nepil, bylo vidět. Jeho výpověď se dobře shodovala s výpovědí kluků, které hostil. Přesto bylo evidentní, že je plný strachu. O pamětech zemřelého věděl, ale jen z jeho vlastních slov. Myslel si, že je chce uveřejnit – a to rozhodně v ČSSR, jenže snad ne hned – protože prý říkal, že to budou nejslavnější paměti tohodle století. O obsahu, o tom, z jakých pramenů eventuálně byly pořizovány, nevěděl očividně Aljoša nic. Jelikož však v posledním roce žil ve vile s otcem někdy i po mnoho týdnů souvisle, věděl, že otec na nich takřka pravidelně pracuje, zamyká se při tom a někam je schovává. O trezorku nevěděl vůbec. Zkušeným vyšetřovatelům se zdálo jasné, že do vraždy Aljoša zapleten není, rozhodně ne nějak přímo. Jeho strach však byl zřetelný a nedovedli si ho vysvětlit. Avšak vzhledem k tomu, že se důvodné podezření zdálo obracet na jinou osobu, nechali zatím Aljošu být.

Nakonec šel vyšetřovatel za Ivanem. Znal ho z Večerní univerzity marxismu-leninismu, kde Ivan jeden čas přednášel, a považoval ho za velmi nadějného a vážného mladého vědeckého pracovníka. Proto ho taky jaksi předem z případu vylučoval a když si v zápisu okresních příslušníků přečetl tu partii z jeho výslechu, kdy Ivan vypovídal, jak uklízel Míšovy zvratky a zjistil, že příslušníci doklady toho skutečně našli, začal Ivanovu výpověď v tom, jak strávil noc chozením okolo bazénu, pokládat za nanejvýš věrohodnou. Případ sice rozhodně měl daleko k rozřešení, ale stopa, kterou zjistili již kolegové z okresu, se zdála být jasná a mohla postačit k tomu, aby rozvinutím šetření došli i k jeho uzavření.

A tak Ivana vzbudili až v poledne.

Starší vážný muž v civilu se Ivanovi představil jako major B. nejprve se zajímal o to, kdy Ivan naposled Ramaze viděl a co tehdy Ramaz dělal.

„Říkáte, pane doktore, že nemůžete čas přesně určit. Jste si jist, že to bylo asi mezi půl jednou a čtyřmi třiceti pěti, kdy se vrátil váš bratr Alexandr.“

„Nejspíš by to mohlo být asi v první třetině toho časového úseku“, vykládal Ivan dost popleteně. „Po rozmluvě s otcem jsem se dál procházel za domem a pak za hodnou chvíli jsem viděl Ferdu, tedy bratra Františka, stál někde uprostřed mezi domem a vraty a nějak gestikuloval. Snad to mohlo být asi v druhé třetině toho časového úseku. Za asi stejnou chvíli, jaká uplynula mezi mou rozmluvou s otcem a mezi tím, jak jsem viděl Ferdu, tedy asi za stejně dlouhou dobu přijel Alexandr na motorce.“

Ivan měl úzkostný dojem, že to je v podstatě výpověď bez užitku a ani mu neposkytne alibi, ale major se dál neptal.

„Váš bratr Michal spal celou tu dobu v lehátku u bazénu.“

„Ano. I když jsem byl zamyšlen, je vyloučeno, abych nebyl poznal, kdyby se vzdálil.“

I to je vlastně pouhé potvrzení ničím nepodložené, myslel si Ivan a ani se mu proto nechtělo znovu rozmazávat historii s uklízením zvratků.

„- dyž jste mluvil s otcem, co dělal?“

Ivan znovu podrobně popsal celou scénu.

„- pili jste zahraniční rum. Otec vypil plnou skleničku? Jen tak na lačný žaludek?“

„Stěžoval si, že je přejedený a že proto nemůže usnout.“

„Ničím to nezajedl, nebo nesnědl něco přece jen těsně předtím?“

„Zajedl to kouskem ementálu“, vzpomněl si náhle Ivan. „Ano, ementálu“.

Major se upřímně v duchu zaradoval. Je svatá pravda, že se výslechy mají opakovat!

„Jak velký to byl kousek?“

„No – asi – nevšiml jsem si – ale kolik tak člověk může zajíst na dvě sousta. Tři dekagramy – pět dekagramů -?“

Tuto otázku probíral major z různých stran a déle. Potom se vyptával na šramoty, které Ivan slyšel po

rozloučení s otcem z domu.

Ivan se snažil vžít se do svých vzpomínek a jakž-takž popsal nejasné zvuky, které mu utkvěly v hlavě.

„K vraždě totiž, pane doktore, došlo zřejmě mezi jednou a třetí. Váš údaj i jídle to zcela upřesní. Ale zdá se, že v tu dobu jste byl jediný, kdo byl vzhůru. Váš bratr František stál před domem před tím nebo po tom?“

Ivan si v tom bodě ale vůbec nebyl jist. Nepamatoval se ani, co vypověděl při prvním výslechu a po pravdě to majorovi řekl. Toho to zřejmě zklamalo – což se dalo čekat.

„Věděl jste, pane doktore, že váš otec píše něco jako svoje paměti?“

„Naznačil mi to už před několika lety.“

Nevíte, kam rukopis ukládal?“

„Nevím.“

„Nevíte, zda používal nějaké, řekněme, konkrétní materiály při psaní svých pamětí?“

„Nevím. Nestýkal jsem se s otcem často, abych o tom mohl vědět. Otec dovedl dokonale mlčet o věcech, o kterých chtěl. Je to možné – i nemusí být.“

„Kód jeho trezoru jste neznal -“

„Nevěděl jsem ani, že nějaký má.“

„Mezi vaším otcem a vaším bratrem Michalem byla jistá sporná otázka. Váš bratr si nepřál rozvod se svou manželkou, ale vypověděl, že včera změnil své mínění. Jestliže by byl tedy důvod sporu mezi vaším otcem a bratrem odstraněn, byl tu snad ještě nějaký další důvod, proč by váš bratr mohl mít vůči otci negativní vztah? Kromě ovšem, řekněme, pocitu křivdy. Chci se zeptat, zda na něho nemohl váš otec vykonávat nějaký nátlak, který by byl tak naráz změnil stanovisko vašeho bratra k otázce rozvodu.“

Ivan cítil, že asi rudne, ale pevně odpověděl, že nic takového být nemohlo. Ale další otázky na toto téma nepadly. Bude-li mlčet i Aljoša, nemusí se nikdo nic dozvědět, řekl si Ivan. Ostatně – jejich vzájemné výhružky byly tak mlhavé, že si jich člověk mohl klidně vůbec nevšimnout.

Major B. se pak stručně vyptával už jen na Ferdu. Zvlášť, jak je to s jeho padoucnicí. A co dělal a jak se choval celý den předtím. A jak vůbec vycházel s otcem. A zda s ním Ivan mluvil – a o čem.

Ivan vypovídal pokud to šlo jasně a v logických souvislostech. Zdůraznil, že mezi otcem a Ferdou nikdy k žádným kolizím nedocházelo. Každý si nakonec vlastně žil sám pro sebe. Ferda namohl být otci partnerem k rozhovoru. O své rozmluvě s Ferdou den před oslavou narozenin nemluvil. Měl ostatně dojem, že major má už o případu své mínění a považuje věc za poměrně jasnou a v gruntu za vyřešenou. Ale jak? To nevěděl.

Když major skončil s otázkami, byly už tři hodiny. Protože s Ivanem mluvil v podstatě krátce, zdálo se Ivanovi, že ostatní asi již vyslechl před ním. Vypadalo to už jenom jako poslední ověřování.

Major se zamyslel a řekl:

„Je potvrzeno, že váš otec po mnoho posledních dní nikoho do svého bytu, s výjimkou jídelny a ložnice, nevpustil. To vyšetřování podstatně ulehčuje. Ještě však musejí přijít odborníci, protože dům zapečetíme. Všichni ale zatím musíte zůstat zde. V tomhle křídle máte všechno vybavení, takže do domu nepotřebujete vstupovat. Dáme vám sem přenést potraviny z kuchyně nebo přivést ze vsi. Zatím se odtud nemůžete vzdalovat a to ani do nejbližšího okolí. Ostatně v okolí pozemku budou ještě pracovat naši příslušníci. Můžete se už ale volně pohybovat a stýkat v tomto areálu. Mimochodem – zajistili jsme pana Františka Ramaze. Zjistili jsme některé velmi závažné – řekněme indicie- které poukazují k jeho osobě. Jestliže, jak se zdá, budou pozitivně ověřeny, vyrozumíme vás a budete moci odtud odjed. Budete však ještě muset zůstat v místě bydliště. Pro vás to, patrně, nebude velké omezení.“

„To rozhodně ne -“ řekl Ivan a chtěl se zeptat, jak to, že Ferda, ale major mu nedal čas, pozdravil na rozloučenou a odešel. Ivan si znovu lehl na gauč a pocítil hlad. Chvíli rozvažoval a pak vyšel, zda by někde nesehnal něco k snědku. Zajištění Ferdy mu připadalo neuvěřitelné jen v první chvíli. Pak si uvědomil, že koneckonců to možné je. Ferda byl vlastně skoro nesvéprávný blázen. Nemusel mít vůbec žádný důvod, prostě dostal to, čemu se dřív říkalo přechodné pominutí smyslů – jakýpak na to mají termín dnes, napadlo Ivana zvědavě – a udělal něco, čeho si možná ani nebyl vědom. Podle všeho bylo to ve chvíli těsně před záchvatem a kdo ví, co je pak možné. Nejsem lékař – řekl si Ivan a zájem o jídlo převážil nad zájmem o Ferdu.

„Ale divný řeči přece jenom měl -“ řekl si Ivan, když vycházel na žhnoucí slunce. „Třeba to na starýho chystal delší dobu. Ale nesmysl! Nemoh nic chystat. Asi se mýlej. Snad to opravdu byl lupič.“ Slunce dosud viselo na nebi jako pekelná koule. „Jenže u nás už lupiči přece nejsou -“ pomyslel si znovu Ivan a když nikde nikoho neviděl, šel zas dovnitř hledat Natašu, která asi nejspíš bude vědět, jak je to s jídlem z ledničky.

X

Za garáží byla ještě jedna stejně velká prostora, jejíž dveře vedly na zahradu k bazénu a v níž byly složeny kromě lehátek a slunečníků i všelijaké zahradnické potřeby a taky prostě jen různé harampádí. Vyjma Ferdy sem prakticky nikdo nikdy nevkročil a Ferda tu ani nezamykal. Jestli někdo něco ukradne, nebyla jeho věc. V koutě ve velkém šeru, protože dveře byly skoro zavřeny a nad nimi bylo jen malé okénko ze skleněných dlaždic, seděl na rozbité židli Aljoša. Bylo tu chladno a Aljoša se doslova chvěl, ale věděl, že to je z hrůzy. Jakmile všichni vyšetřující odjeli a pod verandou ve stínu zbyl jen jeden mladý místní příslušník, Aljoša sem zalezl. Nemohl nikoho vidět, nemohl s nikým mluvit. Slyšel,

že ho volají a pak znovu shánějí k večeři, ale neozýval se a hlad už vůbec nepociťoval. Když si nejprve aspoň trochu oddechl, že už jsou policajti pryč, vzal si na uklidnění plnou hrst houbiček, ale místo obvyklého rozjasňujícího vytržení se dostavila jen ještě větší úzkost provázená děsícími obrazy. Aljoša, jak vzhlédl, viděl před sebou nejen otce s roztříštěnou hlavou, jak ho pronásledoval celé odpoledne, ale řadu oběšenců, které otec nechal odsoudit. Oběšenci oživovali, kouleli očima, natahovali ruce, kopali nohama, Aljoša se bál, že co nevidět přetrhnou provaz, seskočí a vrhnou se na sebe navzájem, nebo na krvácející mrtvolu starého, která stále měnila místo a nebo dokonce na něj samého. Marně si říkal, že je to přece jen houba – neměl si ji prostě brát – za pár hodin to přejde – je líp zůstat tu zatím schovaný – koneckonců ti oběšenci byli záležitost tátova, za to on nemůže, je to pořád lepší takhle, než aby musel myslet na věci daleko horší, při nichž mu doslova vynechávalo srdce a dech se zarážel. Aljoša tu hrůzu poznával. Prožil ji už jednou, ale doufal, že je navěky pryč. Teď to mělo začít znova. Už nikdy se z toho nedostane. Nikdy neunikne. Stále bude žít v hrůze a nebezpečí. Jakmile je táta mrtvej, je i s Aljošou konec. Je to jen otázka času a asi krátkýho času. Aljoša byl v panice, ale uvědomoval si, že je pravda, že zcela jasně a ledově chladně ví, že nemá úniku, že se nijak nezachrání. Bez táty nebude moci žít. Neměl na vybranou. To, co by ho čekalo jinak, bylo horší než peklo. Nesmí to protahovat. Oběšenci se šklebili a poskakovali na špagátě jak loutky. Snášela se stále větší tma. Houba přestávala působit a Aljošovi už nezbývalo moc času, kdy bude muset začít myslet a jednat opatrně a nedopustit se chyby. Tátova neočekávaná smrt znamenala pro něj konec všeho.

X

Míša chodil po pokoji sem a tam a sem a tam. Přesto že bylo vevnitř dusno, nevyšel ven, protože věděl, že by vzbudil pozornost všech. Proč jen neodjel hned, jak se chytili! Mohlo mu stačit, že ví, že starý ví, nechat to plavat a mazat. Všechno to nechat. O nic by nepřišel. Proč čekal a opil se jak blázen? Co si myslel, že se stane. Jak se začal ožírat, už za sebe nemohl ručit. Věděl to – a udělal to. Všecko ho opustilo. Ještě že Ivan dosvědčil! Ale Ivan je pomalu jako náměsíčník, až to zjistěj, budou mu dál věřit? Vůbec sem neměl jezdit, když tu budou všichni pohromadě. Měl si domyslet, co bude. Starej nebyl blbej. Míša moh čekat, že si ho pojistil. Ale hlavně měl utéct, měl hned utéct a ne se ještě nachlastat, že ani o sobě nevěděl. Vždyť mohl všelicos problebtnout. Ach bože – co se to stalo!!

X

Ivan našel Natašu, která skutečně přebrala zásoby z domu, a odnesl si pár konzerv. Nechtělo se mu s ní mluvit. Je to naprostá koza a teď jí udělali čáru přes rozpočet. Bude zas jako divá dělat do Míši. Cítil velkou únavu, ba přímo vyčerpání. Svlékl se do trenýrek a lehl si, aby se z toho vyspal. Ani nemusel vzít prášky.

X

Před vraty se ozvalo jakoby rozkazovačné dvojí zatroubení auta. Bylo už dost šero. Rozhodně delší dobu po západu slunce. Ivan si zase zapomněl vzít hodinky a když vyšel z přístavku podívat se, co se děje, nedovedl hned odhadnout kolik asi může být. Na nebi bylo už pár hvězd, ale bylo dosud šedomodře. Auto stálo před branou s nerozsvícenými světly, ale bylo na něj ještě zřetelně vidět. I Nataša vyšla a Ivan zahlédl, aspoň se mu zdálo, že se za domem mihl i Aljoša. Míša se neobjevoval.

Příslušník, který dosud snil před domem, běžel rychle otevřít vrata. Pomalu vjela velká černá volha. Pak vystoupili tři muži v civilu a Ferda. Nataša potlačila výkřik a utekla. Ivan zíral, nevěřil svým očím, ale pak si řekl, že ho zřejmě přivádějí k rekonstrukci činu nebo aby ukázal, kde jsou ty zatracené papíry. Ale Ferda se od mužů odloučil a ti ho nechali klidně jít, pomalu krok co krok, do jeho kumbálu. Jeden řekl pár slov příslušníkovi, který se pak držel jen vzadu, ostatní dva šli k Ivanovi. Byli to dva mladí chlapíci, sotva starší než Ivan, elegantně oblečení v lehkých letních šatech, s uvolněnou kravatou, aby se moc nezapotili. Ivan jim pokročil vstříc zcela iritován.

„Vy jste Ivan Ramaz?“ řekl vyšší a silnější muž.

„Ano.“

„Kde je váš bratr Michal Ramaz?“

„Patrně vevnitř – co prosím -“ zakoktal Ivan, jemuž nebylo nic jasné. Muži neodpověděli a šli dovnitř. Bylo slyšet jak otvírají jednu místnost za druhou, až došli do Míšova pokoje. Bylo slyšet pár nesrozumitelných slov. Míšův hlas Ivan neslyšel. Zatím přišel třetí muž, o něco starší, dokonce, zdálo se, už s trochu postříbřenými vlasy, jak se u

některých mužů objevují třeba hned po třicítce. Zastavil se několik kroků od vchodu a čekal. Ivan k němu chtěl jít, ale muž se zřejmě naschvál obrátil zády a Ivan zůstal, kde byl. Netrvalo ani minutu a dva muži vycházeli, s Míšou těsně mezi sebou.

„Míšo -“ řekl Ivan a šel k němu.

Míša odvrátil hlavu a mlčel.

„Zůstaňte kde jste“, řekl jeden z mladíků a oba – s Míšou těsně mezi sebou – rychle odcházeli. Třetí muž se nyní obrátil k Ivanovi. Vytáhl z náprsní kapsy jakousi cedulku, měl to zřejmě být služební průkaz, obrátil ji rychle Ivanovi před nosem, takže ani za světla by na ni nebylo nic vidět a opět zastrčil.

„Státní bezpečnost“ řekl-.

Ivan němě zíral. Ale vzápětí muž pokračoval.

„Zatkli jsme vašeho bratra pro vraždu prokurátora Ramaze. Odneseme si jeho věci. Můžete odjet třeba hned, nebo nemáte-li vůz, zítra ráno, neodjíždějte zatím z Prahy, ještě vás předvoláme k sepsání protokolu.“

„Ale přece -“ zakoktal Ivan.

Muž se odmlčel, ale rukou dal Ivanovi znamení, aby zbytečně nemluvil. Přesto otálel a zapálil si cigaretu.

„Pane Ramaz“, řekl potom. „Vy jste se, podle výpovědi, v noci procházel kolem bazénu – tady někde. Viděl jste svého bratra, jak leží opilý na lehátku.“

„Ovšemže ano, dvakrát jsem už o tom byl vyslýchán – celou noc -“

„Převzali jsme případ“, řekl muž. „Budete muset vypovídat ještě jednou – u nás.“

„Klidně -“ řekl Ivan, „byl bych rád -“

„Pane Ramaz“, pokračoval muž klidně a pevně. „Vy trpíte nespavostí a vzal jste si včera večer mnoho prášků.“

„Ale – ale -“

„Když jste tu kolem chodil, byl jste zamyšlený. Přemýšlel jste, řekněme, o filosofických problémech“, pokračoval muž bez náznaku ironie v hlase.

„Skutečně – ano, avšak ano -“

„Byl jste unaven, zamyšlen, pod vlivem prášků. Občas jste se natáhl na lehátko a usnul. Nemohl jste to kontrolovat. Nevíte, v kolik to bylo a jak často se vám to stalo. Hodinky jste, podle výpovědi, neměl. Nebyl jste celou tu dobu vzhůru, ale značnou část té doby jste prostě na lehátku prospal. Váš bratr předstíral, že je opilý a zatímco jste spal, vnikl do domu a spáchal čin. Pak se vrátil, vzbudil vás tím, že si schválně přivodil zvracení a předstíral, že je v alkoholovém bezvědomí.“

„Ale já jsem nespal, nesedl jsem si, tím méně abych si lehl, já jsem -“

„Pane Ramaz, říkám vám to jasně. Občas jste spal. Nemáte možnost dosvědčit, že váš bratr neopustil lehátko. Spal jste právě. Pamatujte si to, protože budete předvolán k sepsání protokolu. Zapamatujte si to.“

„To není pravda! Nezahmouřil jsem oko! Mohu dosvědčit a dosvědčím, že bratr -“

„Pane Ramaz – chcete jít s námi místo něho?“ řekl muž tiše, ale rozkazujícím tónem. „Prosím. Můžete. Hned. Nikdo vám nic nedosvědčí.“

Ivanovi se zatajil dech a nebyl schopen slova.

„Myslíte si, pane Ramaz“, pokračoval muž stále ještě tiše, ale tónem již zcela ostrým, „že na vás nic nemáme? Víme o vás všechno, pane Ramaz, možná i víc, než víte sám.“

Ivan mlčel.

„Chceme, aby všechno proběhlo rychle a hladce. K zatčení vašeho bratra máme nejvážnější důvody. Po vás chceme jen, abyste spolupracoval. Dokonce ani ne spolupracoval, nýbrž nemařil trestní vyšetřování. To je totiž samo o sobě taky trestný čin, pane Ramaz.“

Ivan polykal na sucho.

„Prostudovali jsme předběžně výslechy svědků a zjistili jsme, že jste nebyl s to se včera v noci kontrolovat, přebral jste prášky na spaní a během svého pobytu mimo váš pokoj jste, aniž byste to věděl a pamatoval si čas, na lehátku jednou či vícekrát usnul. Je vám to jasné -“

Ivan věděl, že v této chvíli nemůže říct nic.

„Možná, že vás ani nebudeme muset předvolávat. Jediné, co od vás chceme, je, abyste nemařil průběh vyšetřování. Vás se to přece vůbec netýká. Váš otec byl čestný soudruh. Vzhledem k tomu, máme i pro vás porozumění, že si děláte, co chcete. Ale i pro vás platí určité meze. Odjeďte někam a dávejte si pozor na své zdraví. Váš zdravotní stav vzbuzuje obavy, že budete muset být internován na psychiatrii. Jste koneckonců z těchto důvodů v důchodu. Doufáme, že vás tam nebudeme muset poslat z rozhodnutí soudu.“

Ivan proti své vůli a povolně přikývl.

„Zítra, než se všichni rozjedete, oznámíte svému druhému bratrovi i své švagrové, že jste se při svých výpovědích mýlil, že jste prostě nebyl včera celou noc vzhůru. Při sepisování protokolu se jich zeptáme, zda jste jim to už pověděl. Doufám, že jim to povíte hned ráno. Teď běžte spát a nezapomeňte si vzít prášky. Víc už vám říct nepotřebuji.“

Ivan měl dojem, že slyší jemu známy hlas ze tmy.

Muž se bez pozdravu obrátil a rychle se vracel k autu, jež se tu v houstnoucí tmě černalo jako kámen zahrazující cestu ven. Bylo v něm tma, světla nebyla rozsvícena a nebylo slyšet žádný zvuk.

Když muž nastoupil na místo vedle řidiče, auto náhle rozžalo reflektory, které se prudce zaryly Ivanovi do očí. Ivan si je zakryl oběma rukama, takže se zdálo, jako by plakal.

Motor ihned naskočil a auto pomalu vyjelo z brány.

Za ním na motorce odjížděl uniformovaný příslušník, jenž odpoledne střežil dům.

Kolem spadla noc a Mléčná dráha se otevřela jako cesta do pekla.

Nikde se nikdo neozval a Ivan věděl, že teď nebude chtít nikdo o ničem debatovat. Vezme si uspávací prášky. Pomyslel si, že jeho život skončil.

X

Proč ještě žiješ? A pro co budeš žít? Říkal si Ivan stále jako jakousi litanii, když s otevřenýma očima ležel na lůžku. Prášky nezabraly.

Nevím – říkal si. Nevím nic. Proč ještě žiješ? A pro co budeš žít?

Ani se neptám, jak budu žít –

Proč ještě žiješ?

Čekám, až se ozve tamten? Neozývalo se nic.

Bylo strašně ticho.

Otevřela se černá díra, do niž pád byl děsný a bez konce.

Proč padám? Říkal si. Padal černým prostorem neuvěřitelnou rychlostí.

Věděl hned, že ta díra nemá dna a už nikdy z ní neuvidí lidský den. Byla to propast hrůzy a nebylo z ní návratu.

Necítil ani lítost, ani vztek, ani hanbu, ani ho nenapadlo snažit se uvažovat, jak se z toho vyvléct – věděl, že to vše je zbytečné a že to je nic ve srovnání s hrůzou, která už napříště zůstane jeho pánem.

Tohle tedy je prokletí bez boha – uvědomoval si – boží prokletí by bylo oproti tomu jako milost. Vždyť už jen sama skutečnost, že se mohu bohu vyzpovídat, že k němu mohu volat, že vím, že je – i když jsem proklet – vždyť už jen to by bylo jeho spása oproti prokletí, které dopadá na svět, v němž boha není.

Zde nepřináší nic ani lítost, ani pokora, ani náprava, ani jakékoli odčinění – protože není odpuštění, není dokonce ani trestu, protože ten očišťuje – v tomto světě není naděje.

Aljoša! Napadlo ho náhle.

Pocítil velkou touhu po jeho přítomnosti, po přítomnosti jediného nevinného člověka, kterého znal.

Věděl, že se mu neodváží svěřit, předpokládal, že by mu Aljoša asi nerozuměl, že by řekl, že je přece to nejsnadnější jít a vypovědět pravdu, a poprvé s vědomím podlosti toho, co před pár hodinami mohl nazývat sebeúctou, se přímo obával, že by Aljoša na něj prostě plivl.

Uvědomil si, že automaticky před nedlouhou chvílí zaregistroval, jak Aljoša šel někam dozadu za dům. Taky trpí – ale jak jinak než já! Jsem zvíře, že mu v takové chvíli jdi na oči, ale jeho touha byla příliš silná a snad to byl i přirozený projev pudu sebezáchovy. Nakonec se tedy zvedl a vyšel tiše ven. Na trávníku ani u bazénu ani nikde jinde Aljošu neviděl. Skoro to pocítil jako křivdu, že mu náhoda odnímá i tohle. Pak uviděl, že škvírou dveří z komory na nářadí proniká světlo.

X

Provaz přehozený přes traverzu, se smyčkou na krku, stál Aljoša bezmocně na staré židli, třásl se a strachem se až rozplakal. Ale odkopnout židli musel.

Když vešel Ivan, právě k tomu sebral poslední odvahu.

Ivan bezděky vykřikl a střemhlav se k němu vrhl. Zachytil ho pevně v poslední chvíli, kdy buď Aljoša sám, nebo Ivan prudkým pohybem židli překotil.

Plnou vahou spočíval Aljoša v Ivanově náručí. Smyčka se zařízla do krku a Aljoša se dusil. Ivan v prvních dvou vteřinách nebyl s to nic počít. Byl ohromený úlekem. Pak vší silou začal nadzdvihovat Aljošu do výše, aby smyčka přestala škrtit. Až se provaz začal volně plandat, přehodil si Ivan nehýbajícího se bratra přes rameno a uvolněnýma rukama se pokoušel rychle rozvázat smyčku. V prudkém rozechvění se mu třásly ruce a rozvazování se nedařilo.

„Ty nesmíš – ty ne – ty ne -“ blábolil Ivan. „Ty nesmíš Aljošo – vždyť ty to budeš -“ Zoufale se rozhlížel po nějakém nástroji a uviděl na starých bednách položenou rezavou pilku. Kopl silně nohou do beden, ty spadly a pilka mu upadla k nohám. Pokusil se jedním ramenem a jednou rukou udržet Aljošův krk ve výšce a druhou půlkou těla se sehnul a schmátl pilku, přičemž div neupadl. Strach a námaha a vedro ho zalily potem. Počal provaz přeřezávat, ale z těch či oněch důvodů ani to nešlo rychle. Ivan si myslel, že je už vše ztraceno. Konečně však provaz přeřízl a oba s Aljošou padli na zem jako pytle. Ivan ležel vespod a Aljošova hlava spočívala na jeho hlavě. Tu Ivan poznal, že Aljoša slabě dýchá. S námahou se na zemi posadil, Aljošu na klíně a teď už s větší jistotou začal uvolňovat uzel smyčky. Proud citů se mu dral na jazyk a Ivan přerývavě, zmateně, někdy skoro plačky, někdy zoufale a někdy chlácholivě mluvil k Aljošovi, jako by ho chtěl nějakým zaklínáním vrátit k životu.

„Aljošo – já bych měl – ty nesmíš, nemůžeš – vždyť Aljošo ty to budeš, kdo ještě pomůže zachránit všecko – ne já, ne my, ale ty a takoví jako ty – proto nesmíš Aljošo, my už jsme tak jako tak mrtví, ale ty musíš žít za nás – aspoň ty -“

Aljoša žil, ale těžko a pomalu se probíral z mdloby, do které upadl. Avšak Ivan si toho všiml a zalykal se radostí.

„Proč Aljošo – proč? Nesmíš se dát zlomit neštěstím, za které nemůžeš! – Já vím, Aljošo, život sám není nic absolutního, já vím, třeba sám o sobě nestojí za nic, ale věř, Aljošo, nejsme zvířata! Nejsme! Musíme se tím prokousat! Život je za všech okolností systém hodnot, ať už pozitivních nebo negativních – poznáš teprv, jak vše, i zdánlivě bezvýznamné, životem dostává hodnotu, ano i bolest a utrpení, i ty horší a stejně i ty zdánlivě nejobyčejnější věci jsou pro život hodnotami! Protože to, co nemá na první pohled hlavu a patu, to co připadá dětinské či hrozné, je nakonec cesta a příběh! A je to takové jako – jako – pohádka: obsáhne všechno bohatství i bídu světa. I děsivý příběh je platný příběh. A ty Aljošo – ty – proč bys – proč?“

Aljoša sebou pohnul, pootevřel oči, ale opět se mu zavřely. Ivan ho držel v klíně jako malé dítě a hýčkal ho rukama, ústy i slovy.

„Ach Aljošo – nevíme nic – nevíme proč – nic nevíme – je to pravda – ale co když poznáme? Co když lidi jednou poznají? Můžeme toho tolik udělat – Aljošo, ty budeš lidem platný, ty budeš lidem potřebný – jak je třeba dát lidem aspoň nahlédnout radost, a ty to budeš -“

Ivan s Aljošou seděli sami uprostřed světa a svítily na ně všechny hvězdy. V komoře byla jen slabá žárovka a v koutech plno stínů, ale nic z toho nebylo vidět.

„Kdyby v ničem nebylo žádného smyslu, pak alespoň jít po cestě a nechat hovořit její příběh, smysl má. Neptej se hned – netrap se hned tím, že nechápeš a nevidíš – dlouho budeš pracovat, dřít se do úpadu, to je jediný, co člověk může a smí, a budeš to brát jako trest, budeš při tom skřípat zuby, ale najednou – vstoupíš. Poznáš, že jsi vstoupil do pohádky. Protože s poznáním toho se člověk nerodí. Toho poznání musí teprve dosáhnout. – Ach Aljošo – vždyť ty přece znáš Zen – ty přece víš, že tento svět je nirvána a nirvána je tento svět. Viď, víš to, viď!? A pohádka, je jako předstupeň toho. A v pohádce je všechno významné! Každý detail má hodnotu tím, že je součástí příběhu. – I neštěstí a bolest. A příběh nemá konce -“

Aljoša se konečně úplně probral, ale byl ještě v šoku a z očí mu bezmocně vytryskly slzy.

„Nemá konce -“ pokračoval chlácholivě Ivan, kolébaje Aljošu na kolenou, „stále se děje. To, co stojí, těžko může něčím být. Dobro není strnulé, neměnné, a někde kde bychom našli jako nějaký vzor ve vitríně. Dobro je rozprostřeno v pohyb příběhu, v proces cesty a jen tak bytuje. To činí právě život pohádkou a ne jen zřetězením mrtvých nesmyslů.“

Ivan nepozoroval, že už spíš mluví k sobě než k Aljošovi. Tu Aljoša konečně promluvil.

„Ale já musím, Ivane – já musím -“

„Co bys musel, Aljošo -“ něžně hned zareagoval Ivan. „Bolest přejde – uklidni se -“

„Mně nic jiného nezbývá!“ vykřikl zoufale Aljoša.

„Jakpak by nezbývalo – táta prostě umřel dřív – ale jednou to -“

„Ach!“ vykřikl Aljoša, „to není to!“

„Míša ho nezabil, Aljošo, to já vím -“ řekl pevně Ivan. „Vím to – a pomůžu mu z toho. Slibuji ti to, když tě to tak trápí!“

„Ale jde o mě!“ zvolal úzkostně Aljoša. „Já teď – já nechci bejt zavřenej celý mladý léta! A bez táty -“

„Co to plácáš, Aljošo -“ uklidňoval ho Ivan, stále ho kolébaje v klíně, „- co to plácáš, tebe se tohle přece vůbec nebude týkat -“

„Jen táta mi moh pomoct – a taky mi pomoh – ale teď je se vším konec.“

„Nerozumím tomu, Aljošo, uklidni se -“

„Ty nic nevíš – nikdo nic neví – jen táta věděl -“

„Nic nevím, opravdu Aljošo nic nevím a nerozumím ti.“

„Táta jedinej mě moh zachránit.“

„Od čeho, prosím tě, Aljošo? Já ti taky můžu pomoct -“

„Nemůžeš.“ Aljoša se vysmrkal a začal hovořit souvisle. Jak mluvil, bylo Ivanovi jako by mu někdo páral pozvolna břicho a všechny vnitřnosti.

„Přejel jsem jednoho kluka. Před půl rokem. Ještě to bylo v zimě. Bylo náledí, rozhodně bylo náledí. Jel jsem sem a na silnici najednou takovej zatracenej kluk, uprostřed silnice, jak se tam moh proboha dostat?! Srazil jsem ho. Určitě bylo náledí, odhodilo ho to stranou. Dostal jsem strašnej strach, šláp jsem na to a letěl jsem až sem, div jsem se sám nezabil. Mrzlo – bylo náledí! Zatracenej kluk – ach bože!“

„Ty jsi přejel dítě -“ zakoktal ledovými rty Ivan.

„Jo. A jenom táta -“

„Tys ho přejel a nechal ho tam – ve vesnici -“

„Ne, bylo to, jak ti říkám, uprostřed silnice, velkej kus od nějaký vesnice, já vůbec nechápu, jak se tam dostal -“

„Tedy – přejel si ho – nechal jsi ho tam – v zimě, říkáš – ale vždyť, Aljošo, to přeci není možný – vždyť mohlo bejt zraněný a mohlo tam dokonce možná zmrznout, když nevíš, do jaké míry bylo zraněno – co je s ním teď?“

„Umřelo tam. Bylo večír. Nikdo dlouho nejel kolem. Proč tam, proboha, chodilo?“

„Aljošo – jseš si tím jist?“

„Táta viděl to hlášení -“

„Kristepane -“ vyhrklo Ivanovi. Stále držel Aljošu na klíně, ale všechny údy mu ztuhly.

„Táta zařídil, aby se to dál nevyšetřovalo. Ale teď, když je po něm – začnou to vyšetřovat a se mnou je konec.“

„Bože!“ vydechl Ivan.

„Modlil jsem se k Bohu -“ řekl Aljoša vášnivě, „modlil jsem se celé dni – dopřál mi, že jsem na to už skoro zapomněl, stal jsem se jiným – a teď je tu zas ta hrůza – Ivane, já se bojím, já se strašně bojím – vždyť bych strávil celý svý mládí v kriminále – pochop to, Ivane, to není možný -“

Ivan stále držel Aljošu v objetí a pomalu nevědomky kýval trupem jako figurka za výkladem.

„Nemá cenu modlit se -“ řekl tiše. „Ano, jseš v neštěstí jako já. Příběh, který žijeme, je snad smysluplný -“ ušklíbl se „ale odstrašující. Je vyprávěn v době, kdy vládne zlo a drží lidi v hrsti. Musíš jen doufat, že ještě pořád patříme k těm nahoře. Ale jinak nám opravdu nic nepomůže. Nikdo není, kdo by nám odpustil, není nikdo, komu bychom mohli co zaplatit. A domnívám se, že nám bude odpuštěno, když nás zavřou – to v dnešní době, v tom světě jak je dnes a tady, se zdá být opravdu nezdůvodněné – a i tamti vědí, že je to nezdůvodněné. Takovéhle „odpuštění“ si může zvíře nechat od cesty. Táty byl rozumný člověk. Tohle jistě nebyl první případ, který zahrál do autu. Neboj se. Uměl to. Koneckonců vidíš tenhle barák. Je to v suchu, když to vzal do ruky on. A taky se staraj o věci, který jsou pro ně důležitější? Nebo se svět tak změnil? Nebo se svět tak změnil? Ale v koncentráku je jiný chování v podstatě nepřirozený. Co si udělali, to maj. Ještě zaplať pánbůh, že není bůh. Toho by z nás asi klepla pepka. Bylo by ho na to škoda. Ale jelikož není boha, je všechno hrozně těžké. Snad před sto lety se mohli jako malé děti strašit tím, že není-li boha, je vše dovoleno. Je to, Aljošo, právě naopak. Je-li bůh, můžeš si nakonec lajsnout co chceš. Je možnost zaplatit a napravit. Není-li boha, nic nenapravíš. Čím bys to napravil? Kriminálem? Sebeupálením? A je mnoho hroznějšího zla, než jsi udělal ty, hroznějšího, protože pohodlnějšího, a jsou z něj kariéry a pocty a prachy. Není-li boha, můžeš si jen sám dávat setsakramentskej pozor, ale to je skoro nad lidské síly – vždyť bez boha jsi zcela sám – a zvíře, zlo, co vládne, tě stejně nakonec jednou přelstí – a už jsi jeho. Jsme jeho, Aljošo, jsme jeho, jako buloňskej lesík a všecka generalita. A proto, přiznávám, je se světem konec. Jistě i mou a tvou vinou, Aljošo. A omluva pro nás není.“

„Ale já věřím v Boha! Já věřím, Ivane! A prosím, prosím ho, aby mi pomohl – já nemohu nevěřit v Boha -“

Ivan trpce mlčel. „Nemohu nevěřit, Ivane – já musím věřit!“

„Věř, Aljošo, věř, když ti to jde – věř, poněvadž s chladným rozumem to už brzo nebude na světě k přežití. Kdoví – snad aspoň to věření ti pomůže. I ostatním možná.“

„Ale, Ivane, to není jen kvůli tomu – Bůh prostě je!“

Ivan kýval hlavou, mlčel, ale posléze začal klidně a tiše hovořit.

„Poslouchej tedy, Aljošo, už nejsi dítě -“ hořce se pousmál Ivan, „a jseš s to rozumět všemu. – Počkej, nepředbíhej -“ řekl, když viděl, že Aljoša chce promluvit. „Aljoša, nemá cenu žít, není-li boha.“

Aljoša sebou překvapen trhl a vymkl se z Ivanova náručí. Hleděl mu do očí dosud ustrašeným pohledem.

„Je to tak, jak si mne slyšel. Ano, Aljošo. Doslova tak. – Počkej, nepředbíhej. – Všimni si, že nemluvím ani o smyslu ani o hodnotě života. Mluvím jen o tom, že to nemá cenu, není to k ničemu, není-li bůh. Smysl a hodnoty přesahují, Aljošo, naše poznání. Ptáme se po nich tisíce let a nezjistili jsme nic, než jejich naprostou a dokonalou relativnost a nezávaznost. Upřímně řečeno, snad mají nějakou užitnou funkci, ale ve skutečnosti nejsou – bez boha – na nic, Aljošo, na nic. Nerelativní je jedině bůh. A proto jedině tehdy, jestliže je, má cenu žít. Stojí za to žít. Stojí to pak za to za všech okolností a podmínek.“

Aljoša se ztišil a naslouchal. Ivan si vzdychl a jakoby s tíží pokračoval.

„Je-li bůh, pak je to Aljošo asi takhle: už teď, zde, v tomto čase a na této zemi, byl, je a bude ráj.“

„Ale vždyť, Ivane, vždyť mě můžou zavřít – tak jak -“

„Nepředbíhej. Není to žádná novinka. Ti, co věří, už tisíce let to vědí. Ráj tu je proto, že jsme s bohem. A být s bohem, nad to není možné větší blaženosti a uklidnění. Protože se prostě nemůžeme ocitnout bez a mimo boha – i když ho a jeho svět pořád ještě nechápeme – všechno je k vydržení. Byť by se dálo nevímco. Protože bůh je nerelativní. Netrap se, že nerozumíš jeho konání. Kdo by mohl rozumět? Ale to naše nerozumění přesahuje dalekosáhle klid jistoty, že bůh je nerelativní. Všem dal štěstí a všem dává plnou svobodu. Je to pro nás veliká zátěž, překážka – často bychom si přáli, abychom ji radši neměli! Ale bůh, který je skutečným živým a jednajícím bohem, nás jí přece nemohl ušetřit, nemohl nám jí nedat, nemohl si hrát s loutkami. Kdo se svobodou špatně naloží, sklidí propast, jejíž dno nevidět. Ale bůh nenastražil lidem svobodu jako past pekla: i padneš-li do té propasti, nepadneš mimo boha, ale do jeho náručí.

Jsou mravní zákony? Samy o sobě jistě nemají na čem spočívat, a bojím se, že samy o sobě stejně ani nemají žádnou cenu. Bůh nám je ukázal jen proto, aby se nám žilo lehčeji, svobodněji a šťastněji. Ukázal, ale nestanovil jen trestní zákoník kvůli sobě – jen kvůli nám. Kdyby boha nebylo, byl by právě jen trestní zákoník. A i kdyby ten trestní zákoník byl skutečně ideální – je to jen v nejlepším případě soubor pravidel o slušném chování. Podstatu toho, co by snad byl mravní zákon, nepostihuje. Vždyť si ho nakonec stanoví ti vládnoucí.“ Ivan se na chvíli odmlčel, ale pokračoval: „Je ve skutečnosti stav neustále přítomnosti – přítomnosti s bohem všude – jen ji zachytit. Ten kdo skutečně věří, zachytil jí.“

„Ano, Ivane“, přikývl Aljoša upřímně.

„Dnes je snad ale tak zle, jak nikdy nebylo. Bůh nám dává nějaký úkol. Není už asi ani těch pověstných třináct spravedlivých, ať už rabínů nebo někde v Himalájích, kteří by udrželi náš svět nad vodou. Jak si kdo pomůže sám? Řekněme, že tak jak umí. Má na to právo. Bůh nám možná dává úkol, který ještě nezmůžeme, ale on nás nechce opustit. Vždyť hanebnost, které pácháme, působí nám samým takovou bolest, že snad nám to poskytne nakonec poučení. Snad to chce bůh? Nevím.“ Ale Ivanovi se zachvěl hlas. „ A víš, Aljošo, co je zázrak nad zázrak? Bůh se dokonce v prvé řadě

stará a pečuje o vše jednotlivé. Neptej se, jak, pamatuj jen, že to tak je. Právě proto je žít s bohem tak sladké. Kdyby bůh byl, ale nás jednotlivé nechtěl znát, neměli bychom ani proč mít zrak a sluch. Ale bůh, to je ten zázrak, nás jednotlivé zná. To je jediný základ a obsah živé víry – jiná by živá nebyla – byla by to jen hloupá filosofie.

Počkej ještě. – život je jediný a nepomíjivý, a není jiný teď a jiný na nebesích či po smrti. A chodíš v něm s bohem, ať ho už slyšíš a vidíš nebo nikoli.“

„Já ho slyším a vidím, Ivane.“

Aljoša přikyvoval tak horlivě, že si Ivan uvědomil, že mu nerozumí a vykládá si to zas podle toho svého blábolu. V duchu rezignovaně pokrčil rameny. Jsem já snad vinen tím, že křesťani prošustrovali všecko co měli a uměj jen kázat lidmi vymyšlená dogmata a předsudky, o ně se jen hádat a nebo jsou živí v podobě Svědků Jehovových, letničního hnutí a Zenových křesťanů, kteří jistě by všichni byli Aljošovi vítanými kamarády? Loučíme se s bohem bolestně už několik set let. Byla to ohromná myšlenka. Nezasloužila si, aby skončila v takovéhle žumpě, v hubách nevzdělaných či dokonce ziskuchtivých samozvaných guruů a pomatených pseudomystiků splácávajících dohromady břečku z „tajemných pravd“ všech možných učení, co se vyskytla. To tedy je opravdu za pouhých sto let pokrok v destrukci!

„Nebuď si vším hned tak jist, Aljošo, a cestou dávej pozor. Ne bůh, ale naše hloupost nás zavádějí někdy do slepých uliček. Buď opatrný, Aljošo. Ale doufej, že budeš mít štěstí. Protože zakotvit v hlouposti je moc zlá věc.“

Ivan se odmlčel, ale mávl rezignovaně rukou a řekl:

„Všechny náboženské doktríny a jejich učení o našich povinnostech a o božích úmyslech a budoucích soudech a odměně atd. jsou iluze a jsou zbytečné a bůh se nad nimi pousmívá víc, než my máme právo pousmívat se nad rozumem koťat.

Možná, že ani to ale není tak strašné, jako je trápení ateistů, kteří se jen mohou ptát a ptát proč všecko je tak hrozné a jak bychom mohli dokázat, aby z toho pošlo něco smysluplného – a pak vidíme, jak to nedokážeme a i kdybychom se roztrhali. To je naše bídná pravda, že ve světě bez boha nelze nic smysluplného a nerelativního dosáhnout, ani kdybychom byli pány vesmíru. Proto je to snažení předem ztracené, jako byla babylónská stavba a to i tehdy, kdybychom jí dostavěli. Je to samoúčel, který je bědný a rozporuplný a nikdy stejně neuspokojuje – to vědí trpce všichni, kdo jsou bez boha. Ale ve světě, v němž je bůh, tam naše snažení a práce účel a smysl nabývají.

Mlč ještě! – Pamatuj: - každý si vyber co chceš. Tj. – buď svět s bohem nebo bez boha. Není žádných racionalistických argumentů a nikdy jich nebude, pro existenci boží. Ale je jediná racionalistická pravda, k níž dospívá všechna metafyzika, jediná, k níž vůbec může dospět, že není-li bůh, nemá cenu žít.“

„Já to vím, Ivane – a proto mi pomůže!“

„Nepředbíhej. Je totiž možno přijmout racionalistická přesvědčení, že boha není. Není to nesnadné, protože všechny racionalistické důkazy mluví pro nás. Pak nemá cenu žít a můžeme být přitom klidně i pány vesmíru. I ti se budou stále s hrůzou ptát, proč žít? Jakou to má cenu, býti vládci vesmíru?

A ovšem, může se stát, že jelikož zcela živočišně chceme žít, honem rychle si namluvíme, že bůh je a přitom ve skutečnosti není. Namluvíme si to proto, abychom mohli samoúčelně žít. Bojím se, že tato lež neobstojí. Poznala by se podle toho, že bychom zas jen pracovali a žili jako samoúčel, který je bědný, rozporuplný a nikdy neuspokojí. Není-li boha, zbývá jen nepřetržité umírání. Lze pak žít, proč ne, ale není to žádný heroismus, je to jen bída. A dřina pro nic za nic. Toho se ovšem každý děsí. A proto si taky může rád cokoli namluvit. Je tu nebezpečí, Aljošo je.

Ovšem je-li bůh, neztratíš ho ani po trestem. Pro racionalistu, který říká, že není boha, není sice, řekněme, trestu, ale jedinou nadějí, kterou má, je, že skutečně umře, že bude skutečně po něm. Tak marná je jeho celoživotní práce. Doufá jen, že vypadne z jsoucna. Ve světě bez boha je neustále jediným závěrem a jediným partnerem všeho NIC. To je naopak to, co ve světě s bohem nemá místa.“

Ivan se opět odmlčel, ale posunkem ruky dal Aljošovi najevo, aby neodpovídal. Nějak si těžce vzdechl a pokračoval.

„Nemá místa. Neboť jistě, naprosto nepochybně, bůh je živý a jednající bůh a je v přímém a neustálém spojení se svým světem a bere ho v ochranu. Jaký jiný by mohl být vztah boha k jeho světu než péče, láska a ochrana? A můžeš si právem říct, že je nám dnes zle, že je nám strašně zle – ale nedovedem si ani pomyslet, co by se dělo, kdyby bůh skutečně od nás odtáhl svoji ruku a my byli ponecháni sami sobě. Už bychom – aspoň jako lidé – nebyli. Nech domluvit. – Zhruba je tak, jak říkám. Bůh se usmívá našim různým náboženstvím. Usmívá se lehce i nad hříšníky. Vždyť koneckonců, co svedou? Sami jsou svými prvními oběťmi. Naše spravedlnost je pro ně dětinská. Usmíření je jen v jeho rukou. Jak – to nevíme a zatím nepotřebujeme vědět. Tento svět je otevřená boží náruč – a neexistuje nic jiného než ona.“

Ivan hovořil se stále větším, ale jaksi bolestným zaujetím, až vášnivostí. Většinou se mu dařilo neztrácet z mysli, že mluví k Aljošovi, a třeba neměl zkušenost s obyčejnými slovy, pokusil se sdělit, co dovedl. Přál si, aby Aljošovi pomohl.

Mlčel a zatímco během řeči si hleděli s Aljošou do očí, teď sklonil hlavu.

„Ivane, ty to říkáš tak pěkně jako Pradhupáda.“

„Jako kdo?“ vyhrkl Ivan překvapeně – „ach, ano, už vím – neříkej nic.“

„Je to víra v Krišnu -! Jak ses změnil!“

Ivan nevzhlédl a nepohnul ani svalem v obličeji, ale seděl tu chladně.

„Povídal jsem ti to Aljošo neuspořádaně, ale na tom momentálně tolik nezáleží. Říkal jsem ti to proto, abys věděl, že vím, kolik jistoty v bohu lze najít a je to jenom zlomek toho,coby se dalo říct. Co by skutečně každý, opravdu každý měl vědět. Ale já sám jsem přesvědčen, že bůh není, Aljošo. Nezměnil jsem se.

Nebuduju si z toho, co poznávám, žádný systém. Zjišťuji dokonce podivuhodné paradoxy. Hned ti o tom

povím. Jsem přesvědčen, že není bůh a přijímám tedy všecko, co jsem hovořil o tom, jak to vypadá ve světě a se světem a s lidmi bez boha. Opakuji, že jediný racionální zisk, který zatím za dvaapůl tisíce let máme ze vší metafyziky je, že není-li bůh, nemá cenu žít. Potvrzuji to a dodávám: ano – a boha není. Záměrně jsem užil termín „racionální“ a nejen „pragmatický“. Nechci ani na okamžik vážnost celé té těžké věci zlehčovat. Ale předtím jsem, pamatuj si, mluvil také o „racionalistických“ argumentech a důvodech. I ty mají, Aljošo, svojí váhu – a zachovávají si plnou platnost, počítaje „stvořením světa“ a konče tím „staráním se o každého jednotlivce.“ Ti, kteří je nechtějí znát, žijí v nebezpečí, že upadnou do úplné dezorientovanosti v tomto našem těžkém světě a nebudou v něm schopni jednání. Přijímám bezúčelnost a bezútěšnost všeho světa a všeho našeho konání tak jak jsem říkal. Ano, tak se zde tedy pouštíme do toho hledání smyslu a hodnot, protože co nám zbývá. Zkoušíme najít opravdu nezištné a nadosobní síle pro lidi – budoucnost, svobodu, a já nevím co: a stále poznáváme, že – slušně řečeno – je to jen tak relativní jako hodnota Babylónské věže, i když bychom jí dostavěli. Cožpak ji dostavět, stát se pány vesmíru, to by nebylo nakonec neproveditelné. Ale co s tím? Co s tím, co to komu pomůže. Jak vidíš, opakuji, co jsem řekl. Ale co když nezbývá prostě nic jiného? Nelpím na životě, není proč na něm lpět, ale vyřešilo by se snad něco tím, že bychom šli od toho? Že by celé lidstvo šlo od toho?

Víš, v tom, že dávám přednost „racionalistickým“ a zdánlivě ne racionálním argumentům, mě provází odedávna takový zvláštní pocit – pocit důvěry. A víš, není to důvěra v moji nebo v „naši“ sílu. Podívej se – snad je to divné – já jsem opravdu nikdy neproklínal a neproklel svět a lidi, ani jednoho jediného člověka, já jsem nikdy, od té doby co jsem dospělý, neměl k nim nenávist, já jsem nikdy neříkal, že svět je špatný, jsem naopak doopravdy přesvědčen, že je velmi dobrý – i když mi je taky na sebevraždu a ještě oprávněněji než tobě, a sám sebe považuju za zvíře a mám dojem, že vůbec nemám právo podílet se na onom štěstí a radosti, jíž je život a svět. Víš, že Job se obvykle vykládá jako příklad pro pevnou víru a je dáván za vzor k obdivování. Ale já jsem se tomu opravdu vždy divil. Vždyť je, myslím si, přece naprosto tou nejnormálnější věcí, že člověk prostě nemůže „ztratit víru“ byť se s ním dálo cokoliv. Může nadávat, může se děsit, může trpět, může snad, když je dětinského rozumu, i vyčítat, může toužit už jen po smrti, ale „ztratit víru“ – to mi připadá opravdu nemožné. Snad jedině v šílenství. A přitom, upřímně přiznávám, že vůbec nevím, čeho se moje víra, kterou prostě neztrácím a ztratit nemohu, tím jsem si jist, čeho se vlastně tedy týká, když ne boha. A co je, Aljošo, ještě podivnější, já přitom cítím takovou sílu radosti, takovou nepřetržitou radostnost všeho – ne radost z toho, že já žiju – žiju prokletý – ale to cítím, že prostě není nic jiného než radost, nic nového to není, vím, ale necítil jsem to hned – až později – ale dost o tom. Sám nevím, co to je. Možná, že to všechno jsou jen psychické emoce. Snad určitě dispozice. Ta radost je jistě překvapující faktor. Je to radost, při níž nezapomínám a nepřehlížím nic z toho hrozného, těžkého, beznadějného, o čem vím a v čem žiji, prostě není to vůbec žádná euforie, která by lehce mávla nad vším rukou – je dokonce klidná a jakási tichá, tichounká – ach, promiň Aljošo, že tak mluvím o sobě – jenomže, víš – já se sám jen hrozně divím, jak je možné při všem, co víme, končit v pocitu klidu a radosti – vždyť je to hrozně divné – ne -“ řekl se zaujetím, svědčícím, že na Aljošu skutečně v této chvíli zapomněl, „- opravdu – v jaké žijeme prazvláštní době. Zdá se, že je konec všeho, všechno, všechno nám do očí křičí, že jsme jen nejprašivější zvířata, protože koneckonců se taky chováme tak jak odpovídá konci všeho – a najednou radost – klid – jako by byla naděje v něco, o čem vůbec netušíme. Ale jen jako by byla – protože ve skutečnosti si ji už sotva děláme – nejvýš počítáme léta, desítiletí, století a to je ovšem jen další sviňárna -“ zarazil se, jako by si zas už uvědomil, že není sám.

„No dobře – ukončíme to, potřebuješ si odpočinout. A co se boha týče, tak abych ti odpověděl – je možné, že církevníci všech světových náboženství nám ho znepřístupnili tím, že ho pořád prezentují jako tu v podstatě dětinskou neolitickou spekulaci, která prostě už nikoho, kdo je zapojen do světa o pár tisíc let pozdějšího, nemá čím chytit, v čem se ho dotknout, jakkoli je naopak mnoho věcí, pro něž ten člověk dnes zase naopak citlivost má. A já právě v jednom takovém bodě jsem citlivější, než mí neolitičtí předci, kteří slyšeli jen komando z vnějšku a já proto nesdílím tuto představu boha, která je racionalisticky nepřístupná, protože prostě si cením a chci mít -“ Ivan chtěl říci „čisté svědomí“, protože si to skutečně sám sobě říkával jako nejvážnější argument, ale zalklo ho to a s hrůzou se odmlčel.

„Proč, Ivane -“ zeptal se za pár vteřin Aljoša, který i teď pozorně poslouchal.

„Že nechci být vědomě schizofrenik,“ řekl Ivan těžce. A možná jsem ve skutečnosti úplný schizofrenik – pomyslel si. Schizofrenici si sami sobě připadají naprosto normální a většinou dokonce kdovíjak chytří. Mnoho z nich je inteligentních. Mnoho jich sleduje velmi nadosobní vznešené cíle, které dokonce ani jejich bližní dlouho neidentifikují jako šílenství. Jsou často obdivováni, co všecko dokážou obětovat na pozemských statcích kvůli svým vznešeným cílům. I pravda, svědomí, svoboda, mezi ně často patřívají. Tím spíš pak tvorba všeho druhu od literatury až po perpetum mobile. Jsou jich nejen plné blázince, ale i plné kavárny. Běhaj dokonce i po vesnici. Náboženských šílenců u nás sice prudce ubylo, ale těch, u nichž myšlení a jednání jsou diametrálně opačné, je asi čím dál víc. Ona ta výchova začíná už v mateřské školce. Pokud nikoho zrovna nezabiju, pak se na to, že jsem šílený, vlastně ani nepřijde. Snad se to stalo normálem. Vedoucí politici po celém světě by na to vypadali. Obyčejní lidi koneckonců taky. Vím, že nemohu žít, poddám-li se zvířeti – a klidně se mu poddám. Kdybych se mu nepoddal, tak bych zase naopak směl žít jen v kleci v blázinci. Vlastně tedy celá ta situace je tak schizofrenní, že jsem jako ten pes, co slintal při kolečku a neslintal při elipse a u geoidu se pomát a pošel. Nepochybuji ovšem, že na to psychiatři mají prášky.

„Moc krásně to synku říkáš!“ ozval se starý Ramaz, jenž už dlouhou dobu seděl v koutě na bedně. „Zvlášť vo tý radosti, to bylo moc pěkný. Že je u toho člověk takovej klidnej a jak to najednou přijde v týhle době. Taky to tak cejtím, ale ty jseš přeci jen holt filosof, tak to umíš tak podat vod srdce. Von ti to asi každej pracovitej a hlubokomyslnej člověk poznává. A vo tý schizofrenii – to bylo přímo dojemný.“

„Co tu proboha děláš?“ zeptal se Ivan překvapeně.

„Ale teď zrovna mě pitvaj a to je takovej nepříjemněj pohled.“

„Táto, jak to že jsi tady?“ vyhrkl Aljoša. „Ale, táto, já jsem teď v rejži – jak jsi to udělal s tamtím -?“

„Inu dobře, chlapče můj, dobře, Ivan má úplnou pravdu, šetření je uzavřený a spisy se ztratily. Vono i na takovým oúřadějako je vnitro se do roka pár spisů ztratí. Neboj se, je s tím konec. – ale tak já zas jdu, teď mě budou šoupat do rakve a tak tradá do krematoria, tak abych byl u toho.“

„A ty -?“ zeptal se Ivan.

„Já už to mám dobrý. Už mě nikdo buzerovat nebude. To je voddych, panečku! Tak se mějte!“ A starej se zas vypařil, jak přišel.

„Hmm -“ řekl Ivan a dál tupě zíral na prázdnou bednu.

Aljoša na něho mluvil, ale Ivan to celé přeslechl. Když se trochu vzpamatoval, pomyslel si, že teď asi věru nevypadá moc chytře – a pocítil chuť celý rozhovor ukončit. Druhá dávka prášků na spaní zabere. Pak konečně Aljošu uslyšel.

„Myslíš, že má táta pravdu? Já všecko popřu, po půl roce se už nedá nic dokázat, nejsou svědci, tamtu motorku jsem rozmontoval a prodal do sběru -“

Ivan si uvědomil, že slyší opět hlas našeho světa.

„Pojď, Aljošo -“ řekl jemně. „Musíš si lehnout. Jseš unaven a usneš. A na tamto prostě zapomeň. Táta ti pomoh.“

„Já vím.“ Řekl Aljoša sklesle, „vždyť to byl ten nejhodnější člověk. Měl jsem ho hrozně rád.“

Vstal a drže se s Ivanem za ruku, šel ven. Ivan ho doprovodil a počkal, až se Aljoša uložil ke spánku.

Sám se cítil vyčerpán, lehl, vzal prášky, usnul.

X

Druhý den se vzbudili pozdě. Ivan vyhlédl oknem a poznal, že už nebude takové vedro. Nebe, které tak dlouho zářilo azurovou modří, bylo teď plné veselých bílých oblaků. Na déšť to ještě nevypadalo, ale léto se už připravovalo konečně aspoň na foukání ze strnišť.

U bazénu cvičila Nataša gymnastickou jógu. Cvičila podle knížky a stála zrovna na rukou a snažila se udržet celé tělo v horizontální poloze. Soustředěním vyplazovala jazyk a oči měla zavřené.

Ivan se s odporem odvrátil.

Neměl co balit, strčil pyžamo a zubní kartáček do igelitové tašky a šel se vysprchovat.

Bylo slyšet, že Aljoša dělá totéž a pohvizduje si vesele.

Ivan vyšel a zamyšleně zůstal stát, protože pomyslel na snídani. Na kávu měl velkou chuť.

Jako by to vycítila, Nataša přestala s jógou a zavolala na Ivana“ahoj!“.

„Dá se tady uvařit nějaký kafe?“ zeptal se Ivan.

„Ale samozřejmě, pojď do kuchyně.“

„Do kuchyně? Myslel jsem -“

„Včera mi vrátili klíče od domu. Akorát ten pokoj zůstal zamčenej. Víš – já tu zůstanu. Je ještě pořád hezký léto. A kam bych se vlastně v Praze vrtla?“

„No domů -“ řekl Ivan.

„Ale kam? K Míšovi už nepůjdu a ke starýmu se mi nechce. Musím si to nejdřív promyslet. Já ani nevím, jestli mi teď po Míšovi něco zbude.“

„Ale to víš že jo“, řekl Ivan lhostejně.

„Teď to tady patří vám – ale já si myslím, že bych taky měla právo uplatňovat nároky -“

„Ale jo -“ řekl Ivan. „Jdu si teda udělat kafe.“

Zatímco si připravoval kávu, dostavil se i Aljoša a taky začal hledat něco k jídlu.

Ivan si myslel, že snad bude ještě potřeba, aby s Aljošou promluvil, ale ten se k tomu neměl. Seděli oba každý v jiném koutě kuchyně, pili, jedli, pak si zapálili. Ve skutečnosti bylo pořád ještě horko. Oknem bylo vidět, jak Nataša pokračuje ve cvičení. Dojedli a vyšli před dům.

Aljoša prohlédl zběžně motorku a připravil se k odjezdu.

„Pojď, Ivane, svezu tě“, řekl, „- do jedný jsme v Praze-.“

„Děkuji.“ Odpověděl Ivan, „radši si počkám na poslední autobus. Taky se projdu.“

„Jak chceš – tak ahoj. Já se u tebe někdy stavím. Měls pravdu, táta to zařídil perfektně. Už jsem si vzpomněl jak. Je to dobrý.“

„Co budeš dělat?“ zeptal se Ivan bez valného zájmu.

„Ještě je léto, pojedem s klukama pod širák.“

„Tak, tak, ještě je léto. Tak ahoj!“

Ivan nechal na stole lístek s pozdravem pro Natašu a vyšel před dům. Rozhlédl se kolem a najednou si uvědomil, že to vidí asi naposled. Potřásl nad tím v překvapení hlavou. Trávník byl i v tomhle hrozném létě zelený, protože Ferda při kropení nešetřil vodou, jakkoli všude visely vyhlášky o tom, jak se má vodou šetřit. Po Aljošovi zůstala otevřená brána. Za plotem byla tráva spálená na žlutou drť, kterou rozfoukal během týdnů vítr. Za pruhem volného palouku byla hradba lesa. Bylo vidět, že v lese je půda suchá, holá, nic neroste. Ze stínu pod balkónem vylezl Ferda.

„Ahoj, Ivane, jedeš?“ Ferda divně huhňal, jako často po záchvatu.
„Jo.“
„Hmm. – Pamatuješ se, jak jsem ti říkal, že se dostanu do krytu, poněvadž ještě můžu bejt něco platnej?“
„Jo.“
„Tak teda, abys věděl, se tam dostanu.“
„Jo.“
„Říkáš akorát „jo“. A co dělá svědomí, Ivane, pamatuješ se, jak jsme si o tom povídali?“
„Jo.“
„Že to je akorát jen to, co si člověk chce myslet?“
Ivan neodpověděl a pustil se do kroku.
Ferda se pustil kolébavým krokem za ním.
„Rád bys mě dal zavřít, Ivane“, řekl výsměšně, „ale jseš na to krátkej!“
Ivan se obrátil, ale nepodíval se na Ferdu, pak pokrčil rameny a pokračoval v chůzi.
Ferda se za ním díval, uplivl si a vrátil se do stínu.
Nataša skočila do bazénu, aby se po józe osvěžila.
Bílá keramická fasáda domu zářila – taky nevěděla nic. V nedohledné výšce se táhly za nadzvukovými stíhačkami bílé pásy zplodin pomalu zaplňující celou atmosféru země.
Ivan zašel do lesa.
V lese se drželo pořád ještě dusno. Ivan lesy neměl rád. Šel tedy poněkud rychleji než obvykle a díval se jen na špičky bot. Snad ti někde je Aljoša s kamarády. Snad odjedu do horoucích pekel. Snad přijde déšť a v Praze bude možno žít. Snad –
Ivan vyšel z lesa, ale hlavu nezvedl ani pak, neměl nač se dívat. Daleko na protějším svahu údolí lezla pomalu po nové silnici sestavené jen z betonových pražců, sovětská vojenská technika. Kolem dokola se rozvíjela krajina ponořená v nekončící radosti. Protijedoucí auto ho div neporazilo. Řítily se k Ramazově vile zvláštní orgány ÚV – ale už jim to vyfoukli.

X

Aljoša se sešel s kluky v lese. Seděl na vysokém pařezu a pravil: „Pánové, brzo se rozjedeme. – Pamatujte si, že pro život není nic vyššího, silnějšího, zdravějšího ani užitečnějšího než nějaká pěkná vzpomínka, a hlavně když pochází už z dětství, z rodného domu. Říká se vám mnoho věcí o vaší výchově, ale taková nějaká krásná, posvátná vzpomínka, uchovaná z dětství, je možná právě ta nejlepší výchova. Odnese-li si člověk s sebou do života mnoho takových vzpomínek, je už na celý život zachráněn. A i když nám zůstane v srdci jen jedna pěkná vzpomínka, i ta někdy může pomoci ke spáse.“

Dokončil jsem příběh, který se udál za našich časů ve vesnici krásné naší země. Troufám si s poctivostí říci, že jsem nic neubral a nic nepřidal, byť mi mnohdy chyběla nejen zručnost výrazu, ale i jasnost myšlenky. To však do značné míry padá i na účet mých hrdinů, jejichž slova, skutky i myšlení nebyly vždy v perfektním souladu. Prostý název „Bratři Ramazovi“ se mi na konci práce zdá být nahraditelný názvem „Pět lotrů“, ale to poznamenávám jen pro úplnost.
Doufám, že tímto vyprávěním mi bylo dopřáno dokončit věru obtížnou práci, jíž jsem se věnoval po čtyřicet let. Jsem člověk prostředního talentu, který se poměrně dobře naučil zacházet s veršem, s metrikou, i rýmem a v próze dovedl častěji najít atraktivní téma. Řemeslná zručnost a rutina mají však tu vlastnost, že jejich lesk se časem před očima nových generací čtenářů ztratí a co se básní týče, ty přes všechnu virtuozitu básníků upadají do zapomenutí nejdříve a natrvalo, neboť přicházejí způsobem přirozeným básníci noví, kteří chtějí býti čteni a je tedy potřeba je číst, neboť přinášejí nové vidění, vidění, které básníci starší nemohli než prostě předjímat. Co pak se tkne myšlenky, která může tvořit trvalou hodnotu díla, tedy co se té tkne, pohyboval jsem se vždy pouze ne snad na povrchu, ale na hranici závažné problematiky a nikdy jsem nedokázal vstoupit přímo do ní a něco z ní vydobýt. Jedna-dvě knížky zůstanou po několik desítek let v naší zemi četbou šestnácti – až sedmnáctiletých. Odborník snad najde někdy nějakou větu v mých pracech filosofických a pomyslí si, že kupodivu i v naší zemi se někdy lidé zabývají filosofickými problémy, ale současně jen znovu zkonstatuje starou známou věc, že se jim to nikdy nepodaří dodělat,což je výsadou národů jiných. Že by někdy jinak někdo mé filosofické práce četl, připadá mi jako představa dětinská. V mravním bahně, jež se léty usadilo v mé mysli (nemohu říci: duši, ačkoli nemám nic proti tomuto květnatému výrazu), blikala jiskřička poznávacích a sdělovacích schopností stále méně a méně a já si mohu přičítat jediné pozitivum, že jsem si dával vždy velký pozor, aby se nestala bludičkou zavádějící pocestné. Současníci mi mohou, doufám, vystavit svědectví, že jsem pro rozšiřování svých sporých a sporných myšlenek neudělal nic, nikomu je nevnucoval ani se nestaral o jejich zachování v dědictví pozorných žáků. Pro publicitu svých spisů literárních jsem pak udělal minimum, už proto, že jsem nerad dělal stále korektury, jak to, žel vyžaduje lopotná praxe samizdatová. Ublížil jsem mnoha lidem svým jednáním – byť nazřeno chladně objektivně, ani to zas posléze nebylo tak katastrofální – jak to koneckonců bylo a je údělem vysokého procent lidí žijících v naší době a i živších v dobách minulých, o budoucích nehovoře. Svými pracemi písemnými jsem, doufám,

neublížil nikomu, neuváděje v pokušení. Léta, která mi zbývají, přál bych si strávit ve větším soustředění, než jakého jsem byl s to dosáhnout v desetiletích práce často dosti namáhavé. Bude-li mi to umožněno, nevím, a bude-li to mít nějaký výsledek, tím spíše nevím. Žil jsem a psal v podmínkách, kdy k napsání toho, co jsem popravdě cítil a myslel, bylo potřeba určité dávky odvahy. Nezamlčel jsem nikdy nic, o čem jsem se domníval, že má být sděleno. Autocenzuru jsem uplatňoval pouze v rovině estetické. Těžce jsem za to platil. Tomu, abych si uhájil možnost pracovat, jsem podřídil naprosto všechno. To je jednání typické pro určitý druh psychózy, kterou odborník v mém životě i práci snadno zjistí. Má práce, tak jako každá lidská práce, zůstala nedokončena. Je zachována na křehkém papíře, jenž v neštěstích, která nás hrozí postihnout, bude snadno zničen. Ale bylo pramálo lidí v dějinách, kteří nebyli vystaveni stejnému nebezpečí, třeba jejich díla byla z mramoru, takže bych byl opravdu blázen, kdybych si z toho dělal hlavu.

1.-30. III. 1985